

Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus

Kisebbségi Kulturális Programok Osztálya

NEMZETISÉGI KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉSI STRATÉGIA

2010-2015

2010. október

KÉSZÍTETTÉK:

Lásztity Péró a munkacsoport vezetője, igazgató - Szerb Intézet

Király Katalin igazgató, Magyarországi Szlovákok Kulturális Központja

dr. Gyurok János szociológus, PTE BTK Szociológia Tanszék

Szauer Ágnes szakértő, a MEH NEKF volt osztályvezetője

dr. Bársonyné Daróczy Ágnes roma referens, MMIKL Kisebbségi Kulturális Programok
Osztálya

Lukács Mária osztályvezető, MMIKL Kisebbségi Kulturális Programok Osztálya

A mellékleteket készítette:

Halász Katalin nemzetiségi referens, MMIKL Kisebbségi Kulturális Programok Osztálya

Lektorálta:

Hargitai Mária osztályvezető, MMIKL Szakkönyvtár és Dokumentációs Központ

TARTALOM

BEVEZETŐ	5
II. A NEMZETISÉGI KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS HELYZETE	6
II. 2. A magyarországi nemzetiségek közösségi művelődésének, kultúrájának sajátosságai	8
II. 3. Nemzetiségi közösségi művelődési tevékenységek	13
II. 4. A magyarországi nemzetiségi közösségi művelődés feltételrendszere	16
II. 5. A magyarországi romák/cigányok közösségi művelődésének sajátosságai	24
II. 6. A nemzetiségi kultúrák, közösségi művelődés helyzetének elemzése	26
III. STRATÉGIAI, SZAKMAI CÉLOK	28
III. 1. Előzetes megjegyzések:.....	28
III. 2. Általános stratégiai célok:	28
III. 3. Konkrét stratégiai célok:	29
IV. ESZKÖZÖK, BEAVATKOZÁSOK	29
IV. 1. Rendszeres kutatások, felmérések támogatása.....	29
IV. 2. Jogszabályi háttér fejlesztése	29
IV. 3. A nemzetiségi közösségi művelődés finanszírozási rendszerének átalakítása, fejlesztése	30
IV. 4. A nemzetiségi közösségi művelődési tevékenység személyi kapacitásainak fejlesztése	30
IV. 5. A nemzetiségi közösségi művelődési tevékenység szervezeti kapacitásainak fejlesztése	31
IV. 6. A helyi kisebbségi önkormányzatok szakmai segítése	31
IV. 7. A nemzetiségi közösségi művelődési, illetve nemzetiségi közösségi művelődési tevékenységet is folytató szervezetek térbeli hálójának fejlesztése	32
IV. 8. A központi szervek és szervezetek szerepe.....	32
IV. 9. Nemzetiségi közösségi művelődési szinterek létrehozásának és működtetésének támogatása.....	33
V. MONITORING	34
VI. MELLÉKLETEK	35
VI. 1. Demográfiai és földrajzi adatok	35
VI.1.1. A magyarországi nemzetiségek létszámának alakulása a népszámlálási adatok tükrében nemzetiség szerint	35
VI.1.2. A magyarországi nemzetiségek létszámának alakulása a népszámlálási adatok tükrében anyanyelv szerint.....	37
VI.1.3. A magyarországi nemzetiségek létszáma a kulturális kötődés szerint, a népszámlálási adatok tükrében (2001)	38
VI.1.4. A nemzetiségi hovatartozás vállalásának alakulása a lehetséges válaszok függvényében, 2001-ben	39
VI.1.5. A nemzetiségek országos területi eloszlása a népszámlálási adatok alapján, nemzetiségenként, nemzetiségi hovatartozás szerint	40
VI.1.6. A nemzetiségek országos területi eloszlása a kulturális értékekhez, hagyományokhoz való kötődés szerint, a népszámlálási adatok alapján	45
VI.1.7. Települések és nemzetiségi lakosság százalékos aránya	46
VI. 2. Szervezetekre vonatkozó adatok	47
VI.2.8. Magyarországi civil szervezetek – kisebbségi civil szervezetek	47
Magyarországi (közművelődési) civil szervezetek – kisebbségi (közművelődési) civil szervezetek	47
VI.2.9. Jogi személyiség nélküli nemzetiségi (kulturális) szervezetek	48

VI.2.10. Országos, regionális és helyi kisebbségi kulturális, kulturális/közművelődési intézmények	49
VI.2.11. Nemzeti, etnikai kisebbségi nevelés, oktatás - 2009/2010.....	54
VI.2.12.Országos, regionális és helyi nemzetiségi nyelvű médiumok felsorolása	56
Központi nemzetiségi médiumok felsorolása terjedelem és megjelenési gyakoriság szerint	56
VI.2.13. Települési kisebbségi önkormányzatok 2009. január 1-én (MEH).....	58
VI.2.14. Nemzetiségi nyelvű szolgálat felekezet, település és nemzetiség szerint.....	59
VI.2.15. Központi kulturális, közművelődési intézmények és a nemzetiségi feladatellátásuk szervezeti keretei	61
VI.2.16. Az OKM és jogelődjeinek nemzetiségi feladatokat ellátó szervezeti egységei és feladataik	64
VI. 3. Finanszírozásra vonatkozó adatok	73
VI.3.17. A MNEKK által célpályázatok támogatására költött összeg a laptámogatások nélkül. A MNEKK által anyanyelvű kulturális rendezvények célpályázatok támogatására költött összeg,.....	73
VI.3. 18. Az NKA által nevesítetten, nemzetiségi programokra adott támogatás és az összes közművelődési támogatás, évente.....	74
Az NKA által 2009-ben nemzetiségi programokra adott támogatások száma és összege (ezer forintban).....	74
VI.3.19. Az NCA által nemzetiségi szervezeteknek és összesen adott támogatások száma és összege 2009-ben	75
VI.3.20. Európai uniós támogatások kisebbségi projektek finanszírozására	76
VI.3.21. Az OKM és jogelődjei által kiosztott nemzetiségi kulturális támogatás összege éves bontásban, millió Ft-ban.....	78
VI.3.22. A MEH által nemzetiségi kulturális intézmények létrehozására és működtetésére adott támogatás éves bontásban (millió forint)	79
VI.3.23. Az országgyűlés által a kisebbségi civilszervezeteknek nyújtott támogatás (millió forint).....	80
VI.3.24. Helyi kisebbségi önkormányzatok központi működési támogatása egy önkormányzatra vetítve	81
VI.3.25. A fővárosi kisebbségi önkormányzatok működésének támogatása kisebbségenként 2003-ban és 2004-ben,ezer Ft-ban	83
VII. JOGI HÁTTÉR	85
VIII. FOGALOMTÁR.....	87

BEVEZETŐ

A közösségi művelődés még ma is a magyarországi nemzetiségek kultúrájának **kulcsterülete**, melynek legnagyobb a közvetlen hatása a nemzetiségi közösségek fennmaradására, identitásuk, nyelvük megőrzésére.

Miközben az elmúlt másfél évtized során létrejöttek a települési, területi és országos kisebbségi önkormányzatok és a helyi, illetve az állami közigazgatás is jelentős fejlődésen esett át, átvéve az EU országokban szokásos működési normák közül sokat, a mai napig nem került sor a nemzetiségek közösségi művelődés stratégiájának megalkotására, sem az egyes nemzetiségek, sem az államigazgatás szintjén.

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium Közművelődési Főosztálya 2007-ben megalkotott egy közművelődési stratégiát az EU aktuális tervezési időszakára (2007-2013), azonban ennek nemzetiségi vonatkozásai nem bizonyultak időtállóknak, amit a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus (MMIKL) által 2010. április 10-én, a témában megrendezett nyilvános vitán a kisebbségek képviselői hangsúlyoztak.

A **kisebbségi jogok országgyűlési biztosa** által 2009/2010-ben elkészített jelentés „a kisebbségi kulturális jogok érvényesülésének vizsgálatáról” számos hiányosságra mutatott rá ezen a területen és javaslatot fogalmazott meg egy nemzetiségi kulturális stratégia megalkotásának átgondolására.

Egy olyan nemzetiségi kulcsterület tekintetében, mint a **közösségi művelődés súlyos hiányosságnak tartjuk, hogy jelenleg nincs megfelelő stratégia**, amely az e területen működő intézmények, szervezetek tevékenységének hatékonyságát segítené a nemzetiségi közösségi művelődés és általában a kultúra további fejlődésének, a színvonalas, „versenyképes” működési feltételek megteremtésének érdekében.

Magyarország európai integrációjával párhuzamosan fennáll a veszélye annak, hogy az itt élő nemzetiségek és kultúrájuk, nyelvük a megfelelő feltételek, pozitív állami beavatkozás és fejlődés hiányában szakmailag nem integrálódik és elsorvad.

A Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus, mint a kulturális kormányzat háttérintézménye és annak **Nemzetiségi Kulturális Szakértői Tanácsa**, illetve **Roma Kulturális Szakértői Tanácsa** a fent leírt negatív tendenciák megfékezése és a pozitív folyamatok elindítása érdekében **megalkotja** a kormányzati ciklusokon átívelő, 2010-2015 közötti periódusra szóló **Nemzetiségi Közösségi Művelődési Stratégiát**.

Szerepet kívánnak vállalni továbbá a stratégia megalkotásán túl, az abban megfogalmazottak alapján a pozitív beavatkozások kezdeményezésében, a cselekvés megszervezésében és megindításában.

Célunk többek között, hogy előmozdítsuk az egyes nemzetiségek saját kulturális stratégiájának átgondolását és megalkotását, valamint magunk számára is szeretnénk hosszú távú kereteket kialakítani az MMIKL jövőbeli konkrét feladatainak megfogalmazásához a nemzetiségi kultúra, közösségi művelődés terén és ezáltal felajánlani együttműködésünket a kormányzat által megfogalmazandó kisebbségi kulturális stratégia megalkotásához.

A nemzetiségi közösségi művelődési stratégia kiindulási pontjaként valamint kidolgozása során az Oktatási és Kulturális Minisztérium Közművelődési Főosztálya által készített: „Közművelődési Stratégia 2007-2013” anyagát, valamint Dr. Kállai Ernő, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának „a kisebbségi kulturális jogok érvényesülésének vizsgálatáról 2010” szóló jelentését használtuk fel.

A stratégiát az egyes nemzetiségek szakértőivel és képviselőivel együttműködve alkottuk meg, figyelembe véve a közösségek saját elképzeléseit. Meggyőződésünk, hogy a kormányzati stratégia is **csak úgy lehet eredményes, ha épít a nemzetiségi szakértői bázisra is és harmonizál az egyes nemzetiségek jövőképeivel.**

II. A NEMZETISÉGI KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS HELYZETE

II. 1. A magyarországi nemzetiségekről

A Magyarországon élő népcsoportok közül, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Jogairól szóló törvény tizenháromat ismer el nemzeti, illetve etnikai kisebbségnek (a továbbiakban: nemzetiség)¹, azaz deklaratív módon biztosít számukra, továbbá kultúrájuk és nyelvük számára nemzetiségi, államalkotói státuszt, külön jogi védelmet, közösségi jogokat, kulturális autonómiát, önkormányzatiságot. Ezek a közösségek a következők: **bolgárok, görögök, horvátok, lengyelek, németek, örmények, romák/cigányok, románok, ruszinok, szerbek, szlovákok, szlovének és ukránok.** A védelemben részesítendő nemzetiségenkénti nyelvek között a romák esetében a romani és a beás is szerepel.

A kisebbségi jog alanyai a nemzetiségekhez tartozó személyek, illetve az egyes nemzetiségek közösségei. (Tehát nem az összes nemzetiség együtt, egy jogalanyként.)

A magyarországi nemzetiségekről általában és általánosságban elmondható, hogy a romákat leszámítva társadalmilag erősen integrálódtak, sőt erős körökben az asszimiláció, jellemző a többes kötődés. A nemzetiségek létszáma a romákat leszámítva a XX. század során – ki – és áttelepítéseknek, lakosságcseréknek és az asszimilációs folyamatoknak is köszönhetően – az eredeti töredékére csökkent.

Alapvetően diaszpórában élnek, az ország minden megyéjében szóróanyagban megtalálhatók, s kevés az olyan települések száma, amelyeken a nemzetiségi lakosság többségben lenne, vagy akár létszámaránya igen jelentős lenne. Ennek ellenére az országban megkülönböztethetők olyan régiók, amelyekben számottevőnek tekinthető a nemzetiségi lakosság és hagyományok jelenléte, vagy amelyek fontosak földrajzi-demográfiai értelemben az egyes nemzetiségek számára, azaz ezekben a régiókban az adott nemzetiség jelentős hányada él.

A legerősebben megnyilvánuló nyelvi asszimiláció ellenére a rendszerváltást és a nemzetiségi önkormányzati rendszer kiépülését követően szinte minden nemzetiség esetében

¹ A nemzetközi dokumentumok, és ennek megfelelően a magyarországi kisebbségi törvény sem tesznek jogi különbséget a nemzeti és etnikai kisebbségek között. A hosszabb „nemzeti és etnikai kisebbségek” kifejezés helyett itt az egyszerűbb hagyományos „nemzetiség” kifejezést használjuk. Tisztában vagyunk azzal, hogy a „nemzetiség” és a „nemzeti és etnikai kisebbség” kifejezések nem fedik egymást teljesen, hogy a „nemzetiség” kifejezéshez a „nemzeti kisebbség” illik leginkább. Azonban, mivel itt integrálva tárgyaljuk a roma közösségi művelődés ügyének közös elemeit a nemzetiségek közösségi művelődésének ügyével, megengedhetők tartjuk ezt a leegyszerűsítő terminológiai behelyettesítést.

megfigyelhető az asszimiláció lefékeződése, a nemzetiségi identitás egyes elemeinek erősödése, a kulturális kötődés erősebb manifesztálódása, a nagyobb nyilvános aktivitás, jelenlét. A közéletben és a médiában való megjelenés csúcsa a 1990-es évek közepére tehető, míg az új évezredben egy megújuló fokozatos marginalizáció figyelhető meg. Ezzel összefüggésben is kitűnik a magyarországi nemzetiségek kulturális és más tevékenységeinek csökkenő szakmai integrációja, a megfelelő intézményi háttér és finanszírozás hiánya.

Összességében megállapítható, hogy a magyarországi nemzetiségi közösségek fennmaradásukban veszélyeztetett közösségek, melyek értékeinek megőrzése különös erőfeszítéseket igényel nemcsak maguktól, hanem az államtól és intézményeitől, valamint az egész társadalomtól is.

A Magyarországon élő nemzetiségek hasonlóságai és egységes jogi státusuk mellett számos különbözőséget is mutatnak, melyekre figyelemmel kell lenni a stratégiai célok és eszközök megfogalmazásakor.

Az egyes nemzetiségek népszámláláskor megállapított, illetve becsült létszáma is igen eltérő: pár száztól-ezertől a több mint félmillióig terjed. A szórvány mellett egyes kisebbségek esetében a jobban körvonalazódó területiség is megfigyelhető (pl. szlovének Szentgotthárd környékén). Itt kell megemlítenünk azt is, hogy egyes, több száz éve Magyarországon élő nemzetiségek esetében alapvető jelentőségű a helyi falusi közösségek megléte (pl. németek, románok, szlovákok, szlovének, horvátok, szerbek), míg az újonnan betelepült nemzetiségek esetében ilyen régi falusi közösségekről nem beszélhetünk, hanem a nagyvárosi szórvány a jellemző. Ugyanakkor a hagyományos nemzetiségek esetében is megfigyelhető a hagyományos falusi közösségek jelentőségének csökkenése, a városi közösségek erősödése, illetve egyes nemzetiségek esetében a történelmi városi hagyományok újjáéledése.

Míg egyes kisebbségek őshonosnak tekinthetők, hiszen elődeik a magyarság kárpát-medencei betelepülése előtt is a mai helyükön éltek, vagy már a középkor óta folyamatosan Magyarországon élnek, illetve az újkor hajnala óta autonómiával rendelkeztek és önálló nemzetiségként éltek Magyarországon, addig mások folyamatos jelenléte Magyarországon a 20. század óta követhető nyomon.

Lényeges különbségnek tekinthető az is, hogy egyes nemzetiségek vallásgyakorlása és közléte önálló nemzeti egyházi szervezethez köthető (pl. szerbek, bolgárok, görögök, románok, ukránok), míg másoké a különböző magyar egyházi szervezeteken belül alakult, gyakran a nemzetiség nyelvének tiszteletben tartása nélkül.

Eltérő e közösségek viszonya anyanemzetük, illetve anyaországuk iránt is. A későbbiekben betelepültek esetében egészen szoros, élő kapcsolatokról beszélhetünk. Mások esetében az érzelmi kötődés megléte és a rendszerváltást követően újjáéledő szerves kapcsolatok ellenére is világos különbségtétel mutatkozik az anyaországbeliek és a magyarországiak speciális identitása között. Emellett két nemzetiség esetében (ruszin, roma/cigány) nem is beszélhetünk hagyományos anyaország meglétéről sem.

Mindez hatással volt az egyes nemzetiségek identitásának, asszimilációjának, kultúrájának, kulturális igényeinek, közösségi művelődésének eltérően alakuló sajátosságaira.

A legspecializáltabb helyzetben a magyarországi romák/cigányok vannak a többi nemzetiséghez képest alapvetően eltérő, hátrányos társadalmi helyzetük következtében,

valamint előrehaladt nyelvi asszimilációjuk miatt, amely azonban nem járt e közösségek automatikus beolvadásával.

II. 2. A magyarországi nemzetiségek közösségi művelődésének, kultúrájának sajátosságai

Mint minden kultúra, az egyes nemzetiségek kultúrája is anyagi, kognitív és normatív elemekből áll, azaz tárgyakkból, tudásból, továbbá értékekből, normákból.

Ahogy a többségi magyar nemzet nyelvéről és kultúrájáról elmondható, hogy „nyelvében és kultúrájában él a nemzet”, ugyanúgy **a nemzetiségek is nyelvükben és kultúrájukban élnek.**

A nemzeti és etnikai kisebbségek magyarországi hatályos jogi definíciója, amely megegyezik a leghatározottabb nemzetközi meghatározással is, kimondja, hogy a nemzetiségek olyan, egy országban kisebbségben levő társadalmi csoportok, amelyek **a többségtől kultúrájukban, nyelvükben különböznek**, így ezek a fogalmak lényeges meghatározóik.

Esetükben **a mássághoz való jog** legjellegzetesebben éppen kultúrájuk, nyelvük másságához, annak megőrzéséhez és fejlesztéséhez-fejlődéséhez kapcsolódik.

Vitathatatlan tény, hogy a magyarországi nemzetiségek kultúrája **része az anyanemzet (nyelvnemzet) kultúrájának** hagyományai, gyökerei, kortárs napi kapcsolatai, jelenkori fejlődését is befolyásoló múltbeli és jelenkori tényezői, valamint nyelve révén is.

Ugyanakkor a nemzetiségek kultúráját érdemben befolyásolják a magyarországi élet, valamint a magyarországi, többségi kultúrában lejátszódó folyamatok is, s e kultúra értékei **gazdagítják a teljes magyarországi kultúrát**, kulturális produkciót.

A nemzetiségi kultúra e kettős kapcsolatrendszerének különös értéket kölcsönöz számára, amely elősegítheti, illetve kedvező feltételek és támogatás mellett elő is segíti a nemzeti kultúrák közötti párbeszédet, áthatásokat, együttműködést („**hídszerep**”).

A magyarországi nemzetiségek kultúrája ebből a szempontból, s a magyartól elkülönülve, de akár az anyanemzet kultúrájában is viszonylagos önálló egységet képezve - de a roma/cigány és ruszin kultúra tekintetében eleve országokon átívelő jelleggel - különös **értéket képvisel az összeurópai kultúra számára is**, melynek szintén része.

Magyarország hagyományosan a **multikulturalizmus** terepe, ez különösen a Habsburg Monarchia idején mutatkozott meg. A mai kulturális sokszínűség halványuló visszfénye a 18-19. századi (részben 20. század első felére is jellemző) Magyarország nyelvi és kulturális sokszínűségének.

Ezek a különböző kultúrák azonban nemcsak egymás mellett élő kultúrák multikulturalizmusát jelentik, hanem megfigyelhető a többségi és a kisebbségi kultúrák, esetleg e kisebbségi kultúrák egymás közötti termékeny kölcsönhatása is, így e kultúrák összessége kapcsolatrendszerükkel egyetemben is együtt képez egy újabb értéket, amely egész Magyarországot jellemzi és gazdagítja.

Természetesen, e kultúrák eltérő feltételrendszerben való működése, élete (művelők létszáma, a nemzetiségi kultúrák művelőinek csökkenő létszáma, az eltérő intézményi, infrastrukturális és pénzügyi, jogi, média stb. háttér, a nemzetiségi kultúra évtizedeken át tartó elszigeteltsége az anyanemzet / nyelvnemzet kulturális életétől – összességében a nemzetiségi kultúrák

hátrányos helyzete) a kölcsönhatások révén könnyen vezethet akkulturációhoz (kultúravesztéshez), a nemzetiségi közösségek asszimilációjához.

Amennyiben azonban az interkulturalizmust és az integratív multikulturalizmust a nemzetiségi kultúrák fokozott védelmével, önállóságuk tiszteletben tartásával párosítjuk, ezek az értékvesztéshez vezető folyamatok lelassíthatók, illetve megakadályozhatók.

Ehhez azonban biztosítani kell, hogy a kisebbség és többség közötti kommunikáció ne legyen egyirányú, egypólusú, a nemzetiségek és kultúrájuk értékei pedig valóságos elemeivé váljanak az osztársadalmi értékrendnek. Ez különös felelősséget ró a magyarországi média, különösen pedig a közmédia tevékenységére.

A nemzetiségi kultúrát gyakran értékeli kizárólag hagyományosnak (következésképp fejlődésképtelennek és falusi, nem városi típusúnak), illetve a nemzetiségi közösségi művelődést gyakran egyenlőnek tekintik a hagyományápolással. Ezzel szemben, amíg egy közösség él, működik, addig létrehozza, „termeli” kultúráját, amely együtt változik annak életmódjával.

Így a nemzetiségi kultúrákat sem tekinthetjük nem élő kultúráknak.

Kérdés, hogy ezen kultúrák megújuló és integrációs képessége, élhetősége mennyire „versenyképes” a globalizálódó világban, a mediatizálódó társadalomban és a homogenizáló államban, a többségi magyar kultúra intenzív jelenléte mellett. Képesek-e e közösségek és kultúrák a belőlük származó felnövekvő generációkat is integrálni, s az ő erejük révén folyamatosan megújulni?

A hagyományos magyarországi nemzetiségek (horvátok, németek, románok, szerbek, szlovákok, szlovének, ruszinok) a mai napig megőrizték valamelyest **hagyományos falusi közösségeiket**, melyek a közösségi kultúra, művelődés talán legjelentősebb bázisai. Ezek a nemzetiségek a 18-19. század folyamán kialakították és művelték hagyományos, a magyartól eltérő nyelvi meghatározottságú falusi kultúrájukat.

Erre a népi hagyományra építve jött létre a 20. század folyamán – különösen a kommunizmus, illetve szocializmus idején (1948-1990), de részben a két világháború között is - a nemzetiségi hagyományápolás és közösségi művelődés.

A kultúrának és közösségi művelődésnek ezt a formáját az egypártrendszerben különösen favorizálták, gyakran a kultúra más szegmenseinek rovására. Így a múlt század '50-'70-es éveiben a folklórral (népi ének, zene, tánc, lehetőleg színpadi és művi) szemben háttérbe szorult a nyelvi kultúra, a nyelvhez kötődő kulturális elemek ápolása annak ellenére, hogy még a két világháború között is virágzott az anyanyelvű (nemzetiségi nyelvű) amatőr falusi színjátszás a nemzetiségeknél is, beleértve az új népies színművek anyanyelven történő megírását is.

Egyes nemzetiségeknél (pl. német, szerb) létezett a **hagyományos városi kultúra** is. Azonban a városi rétegek, polgárság 19. század végén és a 20. század elején történt erőltetett ütemű asszimilálása és asszimilációja (pl. németek), valamint kitelepítése, kitelepülése, illetve határon túlra szorulása (pl. szerbek) miatt a kultúrának és hagyománynak ez a szegmense jelentős mértékben diszkontinuitást (szakadást) szenvedett.

A feudális gyökerű egyházi és a nemességhez, esetleg arisztokráciához köthető kulturális múltbeli tevékenység és hagyomány azonban csak elvétve jellemző a magyarországi nemzetiségekre néhány kivételtől (pl. szerbek) eltekintve.

Amikor a kultúrában a 19. század folyamán nagyobb jelentőséget kaptak a nemzeti intézmények és az (intézményesített) közösségi művelődés, a magyarországi nemzetiségek

egy része még lépést tudott tartani ezzel a fejlődéssel, annak ellenére, hogy a kiegyezést követően az állam, miközben támogatta a magyar etnikai kultúra intézményeit, a nemzetiségieket csak megtűrte vagy egyenesen megpróbálta ellehetetleníteni. (Nemzeti Múzeum, Operaház, Nemzeti Színház, Szépművészeti Múzeum, Széchenyi Könyvtár stb., vagy a pesti Matica srpska, újvidéki Szerb Nemzeti Színház, a pesti Tökölyanum, a szerb és sokác, bunyevác „čitaonica“-k, vagy egyéb szlovák és német, illetve román példák).

Ugyanebben az időszakban jelenik meg a nemzeti jellegű magas kultúra, hivatásos művészet is, mindenekelőtt nemzeti irodalom, amely különböző mértékben, de nemcsak a magyar, hanem a magyarországi nemzetiségi kultúrákra is jellemző (különösen a modern szerb irodalom létrejötté kötődik Magyarországhoz).

Mégis, mire Magyarországon is kialakul a modern 20. századi tömegkultúra, illetve az elit-kultúra, ezek szinte kizárólag a magyar kultúra termékei, míg az állami beavatkozás és az I. világháborút követően meghúzott új határok következtében jelentős létszámú nemzetiségi lakosság és kulturális intézményei a határokon túlra szorulnak és ennek következtében a magyarországi nemzetiségek kultúrája korszerű intézményi váz és támasz, valamint nagyobb tömegek és homogén etnikai területek nélkül marad.

Manapság a magyarországi nemzetiségek alapvetően magyar tömegkultúrát fogyasztanak, s ha saját (nyelvű) tömegkultúrát kívánnak fogyasztani, akkor sem saját termelésből, hanem az anyaország, anyanemzet tömegkultúráját fogyaszthatják, köszönhetően a modern tömegkommunikációs eszközöknek, internetnek és a közép-európai határok újabban jobb átjárhatóságának.

Összességében, ha megvizsgáljuk a magyarországi nemzetiségek mai kultúrafogyasztását és – termelését, akkor eltéréseket tapasztalhatunk a többségi kultúrához képest.

Annak ellenére, hogy a múlt század '70-'80-as éveitől kezdve újra, illetve újonnan kialakult a magyarországi nemzetiségek értelmisége, „polgársága”, művészeti alkotása és magas kultúrája (elsősorban saját nyelvű irodalom, színjátszás, színházi élet, képzőművészet, filmes produciók, média stb.) révén, megállapítható, hogy kulturális produkciójában és fogyasztásában a többségi társadalomhoz, illetve a többségi társadalmakhoz képest továbbra is arányaiban nagyobb teret foglal el a hagyományos és a népi kultúra.

Ennek megfelelően **a közösségi művelődés aránya, súlya, jelentősége a teljes kultúrán belül általában nagyobb a nemzetiségek esetében**, mint a többségi kultúrákban.

Hasonlóan a nemzetiségek esetében – annak ellenére, hogy növekszik a magát nemzetiséginek vallókon belül a városi, nagyvárosi lakosok aránya – nagyobb a hagyományos, kistelepülési, falusi lakosság súlya a kulturális igények, fogyasztás, a kultúra megélése, művelése tekintetében, mint a többségi társadalmakban.

Mindazonáltal fontos distinkciót tenni a tekintetben, hogy a 13 magyarországi nemzetiség között számos olyan, a 20. század során betelepült csoport található, melyek döntő mértékben városiak, kulturális produkciójuk és fogyasztási szokásaik inkább a modern kultúra felé fordulnak, azonban – talán a kisebbségi létnek köszönhetően is – nyitottabbak az átlagos városi lakosnál a népi kultúra művelése és fogyasztása iránt.

Ugyanakkor hangsúlyozni kell azt is, hogy a növekvő arányú városi nemzetiségi lakosság kulturális igényeire fokozottabb figyelmet kell fordítani a nemzetiségi közösségeknek, amikor közösségi művelődésüket szervezik, kultúrájuk jövőjéről és fennmaradásáról gondolkodnak.

Jelentős kihívást jelent a nemzetiségi kultúra és közösségi művelődés számára a tömegkultúra megjelenése és dominánssá válása Magyarországon, illetve az anyaországokban, egyáltalán a világon. Hiszen ez a tömegkultúra – különösen a média révén – alapvetően magyar nyelven és magyar megjelenési formájában férhető hozzá a legkönnyebben a nemzetiségi fiatalok számára is.

A nemzetiségi közösségekben, mint élő közösségekben természetesen születnek saját reakciók a tömegkultúrára, vannak elvétve példák tömegkultúrára jellemző produkciók létrehozására, azonban e közösségekre sajátosságai révén (kis létszám) nem jellemző a tömegkultúra saját termékeinek előállítására.

Ugyanakkor ezek a közösségek – hála a modern tömegkommunikáció, internet elterjedésének – jelentős részben fogyasztóivá válhatnak és válnak is az anyanemzet, anyaország tömegkultúrájának, ami hozzájárul e közösségek identitásának megőrzéséhez, fejlődéséhez, a közösségek fennmaradásához.

A hagyományos kultúra, a közösségi művelődés, a kortárs kulturális és művészeti produkciók, valamint az alkotó értelmiség sajátos arányai mellett a nemzetiségek esetében sajátosságokat mutatnak ezek egymás közötti kapcsolatait és funkcióit is.

A nemzetiségi alkotó értelmiségnek, a többségi társadalmak viszonylatában vagy az aránya vagy a létszáma kisebb egy kritikus tömegnél, mégis kulcsszerepe van e kultúrák megújulásában, fejlődésében és fennmaradásában.

Azonban ennek az értelmiségnek a létrejötte, majd megtartása a nemzetiségi közösségek és művelődésük számára komoly nehézségekbe ütközik a megfelelő intézményi és finanszírozási háttér hiánya vagy (relatív) gyengesége miatt, de nehézséget okoz ebből a szempontból a potenciális közönség kisebb létszáma, a kulturális piac szűkössége is.

Megítélésünk szerint a nemzetiségek esetében a közösségi művelődés, a nem hivatásos művészeti tevékenység és a hivatásos művészeti tevékenység, magas kultúra nem válik el olyan határozottan egymástól, vagy éppen a két terület egymásba érése a jellemző a professzionális tevékenység intézményi, finanszírozási és piaci feltételeinek hiányosságai miatt.

Mindamellet a nemzetiségek esetében fennáll a közösségi művelődésnek az a különös felelőssége, hogy a művészeti alkotó tevékenység népszerűsítése és hozzáférhetővé tétele, vagy éppen a magas kultúra fejlődése számára teremt kedvezőbb terepet, illetve alkotói bázist.

A piacosítás lehetetlensége, vagy csak igen korlátozott alkalmazhatósága a nemzetiségi kultúra kisebb létszámú fogyasztó, megrendelő közönsége miatt sokkal kevésbé teszi lehetővé a vállalkozások bevonását a nemzetiségek közösségi művelődésébe, kultúrájába, azok finanszírozásába maguk a „fogyasztók” „vásárlásai” révén, ami szükségessé teszi az állam fokozott felelősségét e kultúrák fenntartásában.

A határok jobb átjárhatósága, illetve az Internet és a modern tömegkommunikáció a kis létszámú nemzetiségi kulturális „piacokat” is valamelyest megnyitja az anyanemzet kulturális produkciója előtt, illetve fordítva is, az anyanemzet (nyelvnemzet) kulturális piacai is megnyílnak a nemzetiségek legjobb produkciói előtt, így egy kissé javul a nemzetiségi kultúrák és közösségi művelődés helyzete, azonban e kapcsolatok finanszírozása jelentős további anyagi terheket jelent.

Mindenesetre az integrálódás az anyaország kultúrája felé új perspektívákat és fejlődési lehetőséget nyit a nemzetiségi kultúrák számára.

A nyelvileg meghatározott nemzetiségi kulturális piacok szűkösségét bizonyos mértékben oldhatja egy nyitás a többségi közönség felé is, különösen az olyan műfajok terén, amelyek nyelvileg kevésbé kötöttek (pl.: zene, vizuális művészetek, folklór...), azonban ez az integráció gondos tervezést és kivitelezést igényel annak érdekében, hogy elkerüljük a nemzetiségi közösségek és kulturális produkciójuk asszimilációjának veszélyét.

Szintén rejt magában lehetőségeket még a különböző, de rokon nemzetiségi kultúrák egymás felé történő nyitása is.

A lehetséges perspektívákat illetően figyelmet kell szentelnünk a nemzetiségi kultúrák és közösségi művelődés szempontjából **az európai integrációnak** is.

Meglátásunk szerint, néhány kivételtől eltekintve a nemzetiségi közösségek nem készültek fel tudatosan az EU által nyújtott lehetőségek kiaknázására.

A nemzetiségi kultúrák lehetőségei nemcsak saját európai diaszpórájuk és a határokon átnyúló regionális kulturális és egyéb együttműködés által nyújtott lehetőségeket jelentik, hanem egy olyan eleve meglévő nemzetiségi sajátos értéket, a többes kötődés és kulturális sokszínűség megjelenítését és „hasznosítását”, amely alapvető európai érték is.

Figyelembe véve ezeket az adottságként meglévő előnyöket a nemzetiségi kultúrák oldalán, meg kell állapítanunk, hogy a magyarországi nemzetiségek európai kulturális integrációja elmarad a többségi kultúra integrációs folyamataitól, aminek úgy tűnik nemcsak tudati hiányosságai, a stratégiai gondolkodás hiánya lehet az oka, hanem az összefügg a szervezeti, intézményi és finanszírozási háttér hiányosságaival is.

Tapasztalataink szerint az állam kulturális diplomáciája sem fordít megfelelő figyelmet a magyarországi nemzetiségi kultúrák európai, nemzetközi megjelenítésének re. Úgy gondoljuk, hogy e diplomácia feladata nemcsak a magyar etnikai kultúra megjelenítése (akár a határon túlié is), hanem elsősorban a magyarországi kulturális sokszínűség megjelenítése, függetlenül etnikai jellegétől.

A kultúra és közösségi művelődés helyzete erősen függ nemcsak a közösségi művelődésre specializálódott intézményektől és szervezetektől, hanem egyes más alaptervekenységet művelő intézmények szerepétől és állapotától is. Úgy véljük, hogy ezeknek az intézményeknek a szerepe több területen sajátos és eltérő a többségi és a nemzetiségi kultúrák és közösségi művelődés szempontjából.

A megfelelő specializálódott közösségi művelődési intézmények (saját művelődési ház, művelődési központ) hiányában felértékelődik a gyakran egyetlen nemzetiségi intézmény, az **iskola** egyébként is meglévő szerepe a nemzetiségi közösségi művelődésben. A nemzetiségi oktatásnak, iskolának lényegesen nagyobb szerep jut a közösségi művelődésben, mint a többségi oktatásnak a többségi közösségi művelődésben.

A helyi és egyéb közművelődési **könyvtárak** hiánya, pontosabban ezek a helyi önkormányzati könyvtárak gyakori alkalmatlansága a nemzetiségi feladatok ellátására (nemzetiségi nyelvű állomány hiánya, elavultsága, nyelvet tudó szakképzett alkalmazottak hiánya, a nemzetiség és anyanemzetének kultúrájában jártas, elkötelezett munkatársak hiánya) ezeket az intézményeket gyakorlatilag kikapcsolja a nemzetiségi közösségi művelődés feladatainak ellátásából, így ezek szerepe elhanyagolható a nemzetiségi iskolák és iskolai könyvtárak aktivitása mellett.

Miközben a mai **média** elsősorban a silány globalizált tömegkultúrát terjeszti, s a közmédiákat is számos kritika éri, mivel nem töltik be elvárt nemzeti kulturális és

közösségi művelődési funkciójukat, mindemellett tagadhatatlan ezen intézmények kultúra-, közösség- és identitásformáló szerepe.

Ugyanakkor a nemzetiségi média igen kis terjedelme (különösen az elektronikusé, mely nem tudott lépést tartani a magyar nyelvű kereskedelmi média 1996 utáni robbanásszerű fejlődésével), az anyanyelvű média átlagosnál nehezebb hozzáférhetősége nagymértékben korlátozza a nemzetiségi kultúrán s közösségi művelődésen belül a média szerepét, összevetve a többségi média hasonló funkciójával.

Tekintettel arra, hogy egyes nemzetiségek saját nemzeti **egyházi szervezettel** rendelkeznek, amely a nemzetiség nyelvén működik, ott, ahol a közösségi művelődés egyéb szakosodott szervezetei, intézményei és szinterei nem léteznek, vagy hiányosan működnek, ezek az egyházi szervezetek is jelentős szerepet vállalnak a közösségi művelődés terén, amely meghaladhatja a szokásos, a többségi társadalomra jellemző egyházi szerepvállalást ezen a területen. Azonban a nemzetiségi egyházak ez irányú tevékenysége nem kap megfelelő anyagi támogatást.

II. 3. Nemzetiségi közösségi művelődési tevékenységek

A nemzetiségi közösségi művelődést, sőt a nemzetiségek kultúráit a többségi média, közélet, politika gyakran azonosítja a **hagyományápolással**, a falusi **népi hagyományokkal**, a népszokások felelevenítésével, a folklórral, népviselettel, **néptánc**cal, **népdallal**, **népzene**vel, az **ünnepek** megtartásával, a színpadon reprezentatívan bemutatott hagyományokkal.

A nemzetiségi kultúra ebben a szemléletben egy ünnepi, színpadi szimbolikus kultúra, nem pedig a hétköznapokban is természetesen megélt kultúra. Jellemző módon a magyarországi kulturális mainstreambe is csak a nemzetiségi folklór tudott betörni a múlt század '70-es éveinek közepétől (pl. táncház mozgalom, délszláv néptáncok, Kricskovics Antal, Vujicsics Együttes, Martenica Együttes, Amaro Drom, stb.) a sokkal szélesebb nemzetiségi kulturális palettáról. Ennek okát természetesen nemcsak a korabeli, vagy mai politika elvárásaiban kell keresnünk, hanem az akkori fiatal korosztály életmódjában, mentalitásában, a nemzetiségi folklór néhány kedvező sajátosságában is, illetve abban, hogy a folklórnak nincs nyelvi kötöttsége. Számos nemzetiségi értéket a többségi kultúra is „magáévá tett” ezen a területen (pl. a buzsáki horvát hímzést, az ecséri szlovák lakodalmast), azonban ezt úgy tette, hogy a nemzetiségi jellegről és eredetről hallgatott.

Ugyan a nemzetiségi kultúra nemcsak folklórból áll, azonban ennek a kultúrának valóban egy fontos és jól felismerhető, egyben sokak által nagy kedvvel művelt területe a népi hagyományok ápolása.

Ez a terület kettős hatás alatt **fejlődik**. Gyakran átveszi a magyar szakma általános elveit (tisztá forrás, autentikusságra való törekvés stb.), azonban mivel egy más nemzeti formanyelvet használ (táncnyelv, zenei nyelv) annak belső szabályait is alkalmazza és nyitott az anyanemzet folklórmozgalmában lejátszódó változások, divatok, piaci szereplők irányába is. Lényeges kiemelnünk, hogy a hagyományápolás és folklór a nemzetiségi ifjúság közösségi művelődésének és szórakozásának egyik legfontosabb pozitív terepe, s hogy ezt a változó és fejlődő kultúrát nemcsak színpadon mutatják be, hanem meg is élik, fejlesztik.

A nemzetiségi népi hagyományok más szegmensei is egyre inkább az érdeklődés középpontjába kerülnek: **kézművesség**, **hagyományos foglalkozások**, **gasztronómia**,

nemzetiség-specifikus termékek, általában a nemzetiségek hagyományos anyagi kultúrája (pl. szlovákoknál, németeknél, horvátoknál), de gyakran a nemzetiségi jelleg kiemelése, vagy akár megemlézése nélkül.

Ez a jelenség több forrásból is táplálkozik. Ilyen például az általános magyarországi trend ezen a területen, amelyre jelentős keresletet teremtenek a nagy **fesztiválok, seregszemlék, a kulturális turizmus** erősödő divatja, melybe sikeresen kapcsolódnak be egyes nemzetiségek (lásd a Szlovák Közművelődési Központ tevékenységét), de szerepet játszik ebben a tárgyi kultúra nyelvi akadálymentessége is, így a kisközösség korlátozott számú fogyasztóját felválthatja a többségi fogyasztói kör gyakorlatilag korlátlan mérete.

A nemzetiségi hagyományok más szegmensei azonban gyakran a közvélemény látókörén kívül maradnak. Így csak az utóbbi időben esik több szó a magyarországi nemzetiségek **épített örökségéről**, amely alatt nemcsak a falusi építészetet kell értenünk és a **tájházakat**, valamint azok közösségi művelődési funkcióját, hanem pl. a szerb nemzetiség templomait és más **középületeit** is Szentendrén, Budapesten, Szegeden, vagy Baján, melyek kulturális és közösségi művelődési hasznosítása megfelelő anyagi háttér mellett kézenfekvő lenne.

A falusi hagyományok mellett jelentősek a **városi, kisvárosi nemzetiségi hagyományok**, vagy a **nemzetiségi nyelvű vallási, népköltészeti, szépirodalmi, színházi, képzőművészeti, zenei és egyéb hagyományok** is, s ezek ápolása, megismerése, átörökítése, bevonása a közösségi művelődésbe, élővé tétele alapvető jelentőségű a nemzetiségi közösségek fennmaradása szempontjából.

Egyes nemzetiségeknél ezek a tevékenységi formák és tartalmak ma is jelen vannak, azonban anyagi támogatottságuk nem tekinthető megfelelőnek.

A nem hivatásos (amatőr, műkedvelő) művészeti tevékenység, mint a közösségi művelődés fontos területe (színház, tánc, ének-zene, képzőművészetek, fotó, film, média) kiemelt jelentőséggel bír a nemzetiségek számára, hiszen a hivatásos művészetek számára ez jelenti a széles alapokat, másrészt a kis létszámú közösségek megtartó ereje a kiemelkedő művészek tekintetében sokszor nem bizonyul elégségesnek. A nemzetiségi szervezetek és intézmények igyekeznek egyre több figyelmet szentelni ennek a területnek, azonban a szervezett tevékenység és finanszírozás még számos hiányosságot mutat a nem hivatásos nemzetiségi alkotóművészet terén.

Úgy véljük, hogy a művészetek, magas kultúra hagyományainak és kortárs alkotásainak, eredményeinek közvetítése a nemzetiség nyelvén a nemzetiségi közönség felé, illetve a szűkebb értelemben vett **nemzetiségi nyelvű művelődés (ismeretterjesztés**, iskolán kívüli ismeretszerzés kötetlen formában) pedig végképp nem tartozik a favorizált területekhez a nemzetiségi közösségi művelődésen belül, ami nemcsak az általános korszellem következménye.

Mindamellet nem állíthatjuk, hogy ezek a tevékenységi formák – pl. a még működő nemzetiségi **klubokhoz** kapcsolódóan – egyáltalán nem léteznének, s ne igényelnének a mainál nagyobb figyelmet.

A nemzetiségi nyelvű „népművelés” sokban egészítheti ki a formális nemzetiségi oktatás népiismereti tananyagát, kötheti a nemzetiségi közösséghez a saját értelmiséget, mint anyanyelvű ismeretterjesztőket.

A nyelvápolásnak, a szép magyar beszédre való törekvésnek, a nyelv tisztaságának védelme nagy múltra tekint vissza Magyarországon, s a nyelvápolásnak a magyar közösségi művelődés komoly figyelmet szentel. A magyarországi nemzetiségek esetében a **nemzetiségi nyelvek**

ápolásának még nagyobb jelentősége van, hiszen e nyelvek magyarországi fennmaradása veszélyeztetett, s védelmük, ápolásuk a közösségi művelődés eszközeivel is kiemelt feladat, egyébként pedig létező nemzetiségi közösségi művelődési tevékenység (pl. **szavalóversenyek, nyelvi versenyek, nyelvi gyermek- és ifjúsági táborok**).

Az anyanyelvű nemzetiségi kulturális tartalmak közvetítésének és közösségi művelésének, valamint a nyelvápolásnak, nyelv-védelemnek kitűnő terepe lehet a média, különösen a **közösségi, helyi média**.

Az egyébként jelentősebb anyagiakat igénylő média működtetése sajnos még csak a kezdeteknél tart, s lényegesen elmarad a többségi média fejlődésétől.

A közösségi művelődés „meta-területe” a közösségi művelődési szakemberek **nemzetiségi nyelvű képzése, továbbképzése, szakmai programok** szervezése. Ide kapcsolódik a különféle nemzetiségi nyelvű **szakmai kiadványok**, vagy csak egyszerűen a nemzetiségi nyelvű tudományos népszerűsítő, **ismeretterjesztő irodalom** megjelentetése is.

Mіндеzekkel a tevékenységekkel találkozunk a nemzetiségi közösségi művelődés területén, azonban ezek véleményünk szerint kezdetleges formában jelentkeznek, miközben kulcsfontosságúak lehetnek az alkotó értelmiség megtartása, a közösségi művelődés fejlődése és versenyképessége, valamint a tudatosan tervezett tevékenységek kialakítása szempontjából.

A képzések témaköréhez kapcsolható az egész életen át tartó tanulás (LLL) és a **nemzetiségi nyelvű felnőttképzés** kérdésköre.

Amennyiben a nemzetiségi közösségi művelődési tevékenység is bizonyos mértékben professzionalizálódik, s a nemzetiségi hagyományok is egy sokrétűbb és újra tanulható karaktert nyernek, megnyílhatnak a nemzetiségi felnőttképzés kapui is együtt a nemzetiségi kultúra nagyobb intézményesülésével, a kulturális autonómia intézményrendszerének kiépülésével.

Az igények fejlődése várható abból a szempontból is, hogy a „nemzetiségi szakismereteket” a nemzetiségi származású, illetve szimpatizáns emberek jelentős része nem sajátíthatja el az iskolarendszeren belül, mivel a nemzetiségi iskolarendszer ennek a populációnak csak egy részét fedi le.

Végezetül szólnunk kell a közösségi művelődéshez kapcsolódó **határokon átnyúló, nemzetközi programokról** is, amelyekben részt vesznek a nemzetiségi közösségek is. Véleményünk szerint ezen a területen egyáltalán nincsenek kiaknázva a nemzetiségek számára nyújtott elvi lehetőségek. A nemzetiségek nyelvi előnyei, kultúrájuk folklóron túlmutató elemei nem jutnak az adottságaiknak megfelelő szerephez, valószínűleg csekély szervezeti, pénzügyi és egyéb kapacitásaik miatt.

Megítélésünk szerint a magyarországi nemzetiségi kultúrák sajátosságainak kialakulására és konzerválására alapvetően hatott feltételrendszerük, amibe nemcsak a jogi háttér, a finanszírozás rendszerét és lehetőségeit, hanem ezzel összefüggésben a szervezeti, tárgyi és személyi feltételrendszert is beleértjük.

II. 4. A magyarországi nemzetiségi közösségi művelődés feltételrendszere

A magyarországi nemzetiségi közösségi művelődés **jogi háttérét** képező jogszabályok (e tevékenység során alkalmazandó jogszabályok összessége) közül hármat érdemes kiemelni. Ezek az 1993. évi LXXVII. tv. a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól, az 1997. évi CXL. tv. a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről, valamint az 1990. évi LXV. tv. a helyi önkormányzatokról (a továbbiakban: Kisebbségi Törvény, Közművelődési Törvény és Önkormányzati Törvény).

A Kisebbségi Törvény rögzíti a magyarországi nemzetiségek **kulturális autonómiához** való jogát, valamint a kisebbségi jogokat a nemzetiségi nyelvű kultúra, közösségi művelődés terén.

A kulturális autonómia lehetővé teszi állami pénzügyi garancia mellett a **saját nemzetiségi kulturális intézményi hálózat** (pl. múzeum, közgyűjtemény, könyvtár, színház stb.) létrehozását, valamint **önigazgatást** biztosít a kisebbségi önkormányzatok révén a nemzetiségeknek a kultúra területén.

Kiemeli az állam kötelezettségét, hogy támogassa a nemzetiségi nyelvű kultúra ápolását, szintén rögzíti a pozitív diszkrimináció elvét a nemzetiségekkel és kultúrájukkal, nyelvükkel szemben.

A Kisebbségi Törvény a kisebbségi önkormányzatok által **közszolgáltatásnak** minősíti a nemzetiségi közösségi művelődési feladatok ellátását, definiálja a **kisebbségi kulturális intézmény** fogalmát.

A Kisebbségi Törvény kísérletet tesz a helyi önkormányzati rendszer és a kisebbségi önkormányzati rendszer hatáskör- és feladatrendszerének harmonizálására azzal, hogy rögzíti a feladatellátásban a helyi önkormányzatok primátusát, de lehetővé teszi a feladat átvételét a kisebbségi önkormányzatok részéről, illetve véleményezési és egyetértési jogot biztosít a kisebbségi önkormányzatoknak a kisebbségeket érintő helyi önkormányzati döntések vonatkozásában.²

Az Önkormányzati Törvény kimondja, hogy a **helyi önkormányzatok kötelessége gondoskodni** a helyi nemzetiségi lakosság számára a kisebbségi jogok és a nemzetiségi szolgáltatások biztosításáról.

A **Közművelődési Törvény megemlíti ugyan a kisebbségi jogokat, azonban nem vesz tudomást a kisebbségi kulturális autonómiáról, a kisebbségek kollektív jogairól a kultúra területén.**

Az itt felvázolt jogi háttér összességében számos hibával és hiányossággal küzd, amely komoly akadályt jelent a kisebbségi jogok maradéktalan érvényesítésének a kultúra területén, valamint a kisebbségi kulturális autonómia kiépülésének.

² A Stratégia szövegének véglegesítésével egy időben, 2010 novemberében a Magyar Országgyűlés új törvényt fogadott el a jogalkotásról (2010. évi CXXX. tv.), melynek 46.§ (2) bekezdése megvonja az egyetértési jogot az országos kisebbségi önkormányzatoktól és azt véleményezési joggal helyettesíti. (Nek. Tv. 38.§ (2) bekezdésének módosítása). Ez lényegesen korlátozza a kisebbségi kulturális autonómiát, illetve megszünteti azt egy fontos területen. Szintén ezt a jogot korlátozta az is, hogy a Kormány 2009-ben és 2010-ben gyakorlatilag felfüggesztette az új nemzetiségi intézmények létrehozásának és működtetésének támogatását.

A jogi háttér **nem koherens**, a jogszabályok nincsenek egymással összhangban. Így pl. fontos lenne a Közművelődési Törvény hozzáigazítása a Kisebbségi Törvényhez, a kisebbségi kulturális autonómia jogi kereteinek érvényesítése ebben a törvényben is.

A Kisebbségi Törvény által használt fogalomrendszert pontosítani kell és összhangba hozni a közösségi művelődés fogalomrendszerével (pl. kisebbségi kulturális intézmény fogalma, lásd a kisebbségi ombudsman jelentését erről!).

A kisebbségi jogok kijátszhatósága, a pontatlan vagy szakszerűtlen megfogalmazások miatt a helyi kisebbségi önkormányzat egyetértési jogának gyakorlása, az intézményátvétel és számos egyéb rendelkezés megvalósíthatósága a gyakorlatban akadályokba ütközik

Amikor a jogi háttérrel beszélünk, nem feledkezhetünk meg azokról a **nemzetközi szerződésekről** sem, melyek ratifikációjával ezek a szabályok Magyarországon törvényerőre emelkedtek.

Itt mindenekelőtt az Európa Tanács (ET) Keretegyezményét kell kiemelni a nemzeti kisebbségek védelméről és a kisebbségi nyelvek védelméről szóló Európai Nyelvi Chartát, de fontos befolyásoló tényezők a szomszédos országokkal kötött kétoldalú nemzetközi szerződések is a kisebbségek védelméről, illetve a kétoldalú alapszerződések, amelyek nagy terjedelemben foglalkoznak a kisebbségvédelem kérdéseivel (Szlovákia, Ukrajna, Románia, Szerbia, Horvátország, Szlovénia).

Ezek a nemzetközi egyezmények inkább keretjellegűek és deklaratívak, nem tartalmaznak olyan garanciális részleteket, mint a belső, nemzeti joganyag, azonban **nemzetközi ellenőrzési mechanizmusai** révén inkább kikényszeríthetővé teszik rendelkezéseiket, mint ahogy azt a belső joganyag megvalósulásával kapcsolatban tapasztaltuk.

A jogi háttér állapotával szorosan összefügg a nemzetiségi közösségi művelődés **finanszírozásának kérdése**, hiszen a közpénzből történő finanszírozás jogszabályokon alapszik.

Az **intézményi, működési finanszírozás**, akárcsak a specializálódott nemzetiségi közösségi művelődési autonóm intézményhálózat, még gyerekcipőben jár.

Egyelőre csak az országos önkormányzatok központi intézményei, s az esetleg a hozzájuk betagozódó regionális intézmények kapnak rendszeres működési támogatást a központi költségvetésből az országos kisebbségi önkormányzatokon keresztül. Ez a támogatás nem feladatalapú. A beruházásokra, esetleg újabb intézmények alapítására gyakorlatilag csak az országos kisebbségi önkormányzatok kérhetnek támogatást a MEH-től, aminek kimenetele esetleges, a döntéshozatal pedig eddig kizárólag politikai volt, a rendelkezésre álló keret nagysága pedig reálértékben csökkenő tendenciát mutat.³

A közösségi művelődéssel (is) foglalkozó nemzetiségi civil szervezetek működési támogatásra az Országgyűléstől és a Nemzeti Civil Alaptól (NCA) számíthatnak.

Az NCA-nak nincs külön kisebbségi kollégiuma, külön nyilvántartást a kisebbségi feladatokról, támogatásokról nem vezet.

³ A kormányváltást követően a MEH-től a feladatokat a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (KIM) örökölte meg. Az új intézmények létrehozásának és működtetésének támogatása 2009-ben és 2010-ben gyakorlatilag szünetelt.

A parlament külön nemzetiségi civil szervezeti kerete egy évtizede (!) változatlan összegű (110 M Ft).

A jelentős mértékben nemzetiségi közösségi művelődési feladatokat ellátó helyi kisebbségi önkormányzatok működési támogatása szintén mintegy évtizede nominális értékben változatlan, évente 500-700 E Ft között változik.

A helyi önkormányzatok a nemzetiségi közösségi művelődési intézmények működési finanszírozásában gyakorlatilag nem vesznek részt, az elvétve előforduló esetek nem jellemzőek.

A helyi önkormányzatok közösségi művelődési kiadásai a helyi közösségi művelődési intézmények (művelődési ház) működtetéséhez kapcsolódnak, amelyek viszont nem kezelik autonóm módon a nemzetiségi közösségi művelődést.

A helyi önkormányzatok kiadásain belül általában nincs nyilvántartás a nemzetiségi feladatok ellátásáról, a helyi önkormányzatok, vagy más közösségi szolgáltatók viszont nem is kapnak erre a többletfeladatra **kiegészítő központi normatívát**, mint pl. ahogy ez a közoktatás területén rendelkezésre áll.

A nemzetiségi közösségi művelődés területén így a nem intézményesült állapotoknak megfelelő, **az intézményesülést visszafogó pályázati projektfinanszírozás uralkodik**.

Ezen a téren a legjelentősebb finanszírozó a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány (**MNEKK**), azonban a Közalapítvány rendelkezésére álló keret 1996 óta nominális értékben is csökkent, reálértékben becslésünk szerint nem lehet több az induló érték 20%-ánál. Az egy pályázatra jutó támogatás összege drasztikusan csökkent.

A MNEKK munkáját óriási mértékben nehezítette, hogy az alapító kormányzat részéről az utóbbi két-három évben nagy nyomás nehezedett a Közalapítványra, hogy ezt egy olyan alap váltsa fel, amelynek döntéshozó szervéből kizárnák a nemzetiségek delegáltjait.⁴

Az időközben megalakult **Magyarországi Cigányokért Közalapítvány (MACIKA)** ugyan támogat kulturális jellegű pályázatokat is, azonban alapvető profilja nem kulturális.

A **Nemzeti Kulturális Alap** csak 2004-ben rendelkezett ideiglenes nemzetiségi kollégiummal, az általa támogatott nemzetiségi pályázatokról nem vezet nyilvántartást, döntéshozatalaiban nem szerepel a nemzetiségi szempont.

A miniszteri személyes keretből az NKA szinte sohasem ad nemzetiségi projektekre támogatást, nincs olyan tanácsadó testülete a miniszternek, amely ilyen döntésekben segítené munkáját.

Az NCA-tól információink szerint több nemzetiségi szerveződés jelentős támogatást nyert, azonban nemzetiségi kimutatása az NCA-nak sincs, ilyen szempontokat nem követ.

A központi költségvetés külön forrásokat nem különít el a helyi önkormányzatok nemzetiségi kultúrával kapcsolatos feladatellátására.

⁴ A Stratégia véglegesítésének idején került a parlament elé a 2011. évi állami költségvetésről szóló törvényt megalapozó, az ún. „salátatörvény”. E törvény – minden bizonnyal elfogadásra kerülő – rendelkezései eredményeképpen 2011-től megszűnik a MNEKK. (A Magyar Köztársaság 2011. évi költségvetését megalapozó egyes törvények módosításáról, T/1665 számú törvényjavaslat, 10.§ (2) és (3) bekezdés.) Helyette a törvényjavaslat nem nevesíti milyen forrásból, milyen döntéshozatali mechanizmus révén kívánja ellátni azokat a finanszírozási feladatokat, amelyeket eddig a MNEKK végzett. Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a MNEKK volt az egyetlen finanszírozási lehetőség, melyben döntéshozatali joggal, egyenrangúan vehettek részt a nemzetiségek delegáltjai.

Nincs kimutatás arról, hogy a helyi kisebbségi önkormányzatok bevételeik és tevékenységük mekkora részét fordítják a nemzetiségi kultúra ápolására és ezen belül döntően a nemzetiségi közösségi művelődésre.

Tapasztalataink szerint azonban a helyi kisebbségi önkormányzatok tevékenységük nagy részét a közösségi művelődés területén végzik, természetesen eltérően a roma kisebbségi önkormányzatoktól, amelyek esetében az esélyegyenlőség megteremtése és a szociális gondok enyhítése áll az érdeklődés homlokterében.

A helyi kisebbségi önkormányzatok esetenként összbevételeiken belül el nem hanyagolható mértékű anyagi támogatást kapnak a **helyi önkormányzatoktól**, azonban erről nem áll rendelkezésre kimutatás.

Tapasztalataink szerint teljesen esetleges, a helyi önkormányzat anyagi körülményeitől függ a támogatás mértéke. Átlagban, illetve országos összesítésben tapasztalataink szerint a támogatás összege csökken, jellege pedig egyértelműen pályázativá válik, miáltal megkérdőjeleződik a helyi nemzetiségi közösségek kulturális autonómiája.

Tekintettel arra, hogy a nemzetiségi kultúrák és közösségi művelődés nem vagy csak korlátozottan piacosítható, a **vállalkozások, szponzorok**, maguk a fogyasztók bevonása (jegybevétel) a finanszírozásba érdemben nem járható út, azonban az ebben rejlő korlátozott lehetőségek sem kerültek még kiaknázásra.

Az **anyaországból származó támogatások** mértéke tapasztalataink szerint több nemzetiség esetében növekszik, de összességében elhanyagolható mértékű és nem rendszeres. Ugyanakkor más kisebbségek esetében a korábban nagymértékű támogatás mára már igencsak elapadt (pl. németek).

Az **EU-s és más nemzetközi forrásoknál** nem szempont a nemzetiségi nyelv, kultúra, identitás, közösségi fennmaradás.

Ennek ellenére megfogalmazhatók olyan projektek, amelyek ezeket a forrásokat hasznosítani tudják több áttétellel a nemzetiségi közösségi művelődés számára is. Az eddigi ilyen támogatások között nem kerültek kimutatásra a nemzetiséghez kapcsolható pályázatok. Saját vizsgálódásaink eredményeképpen azonban megállapíthatjuk, hogy támogatott nemzetiségi kötődésű pályázatok csak elvétve találhatók, véletlenszerű nemzetiségi tartalmakkal és pályázókkal.

Úgy tűnik, hogy a nemzetiségi szervezetek nem rendelkeznek megfelelő kapacitásokkal az ilyen, komoly erőfeszítést igénylő pályázatokon való részvételhez, valamint ezek a szervezetek nem kapták meg a megfelelő rendszeres segítséget, felkészítést és tájékoztatást az erre illetékes intézményektől, szervektől.

Megállapítható, hogy az állam a nemzetiségi közösségi művelődésre mind összegszerűségében (nominális értékben), mind az állami költségvetési pénzeszközökön belüli arányát figyelembe véve - egyre csökkenő forrásokat fordít (forráskivonás). A támogatás formája egyre inkább projekt-támogatás, pályázat, miközben a nemzetiségi szervezetek versenyképessége ezen a téren nem javult. A támogatás rendszere alapvetően nem igazodik a kisebbségi kulturális autonómia követelményihez.

Mint minden közösségi tevékenység sikere, hatékonysága és fejlődőképessége, a nemzetiségi közösségi művelődés sikere, hatékonysága és fejlődőképessége is alapvetően függ **intézményesültségétől és szervezeti háttérétől.**

Ismereteink szerint a szervezeti háttér kiépültsége jelentősen elmarad a többségi társadalom azonos szakmai területén működő szervezeti háttértől.

A nemzetiségek közösségi művelődésére specializálódott *saját* intézményeik - néhány kivételtől eltekintve - csak 2003-tól kezdve jöttek létre az országos önkormányzatok alapításában.

Korábban szervezetenként általában nem vált külön a közösségszervezési, érdekképviseleti és közösségi művelődési tevékenység (nemzetiségi szövetségek, országos önkormányzatok kezdeti tevékenysége). Kivételt képezett néhány korábbi civil szerveződés a múlt század '80-as éveitől kezdve (Magyarországi Bolgárok (Kulturális) Egyesülete és a Bolgár Ház – még korábbról, Lenau Egyesület és Lenau Ház Pécsen, Szlovák Kultúra Háza Békéscsabán, Szentendrei Szerb Kulturális Egyesület és Klub, ...), azonban jogi-szakmai értelemben ezek sem voltak tisztán közösségi művelődési intézmények.

Az **országos önkormányzatok kulturális központjai** viszont központilag, felülről szervezetenként, költségvetési intézményként jöttek létre, több esetben magukba olvasztva a korábban kialakult, vagy kialakulófélben levő regionális központokat is.

A megalakulás módja összefüggött a központi finanszírozás feltételrendszerével, amely kizárta az egyéb szervezeti formákat és alapítókat, valamint a célok és feladatok világos tisztázásának elmaradása következtében ezek az intézmények működésével kapcsolatban a mai napig számos szakmai kérdés merül fel.

Ezen központi, alapvetően közösségi művelődési intézmények szolgáltató jellegének kialakítása az adott nemzetiség egyéb közösségi művelődési szervezetei felé, úgy tűnik, hogy számos esetben még várat magára.

Az 1990 előtti időszakban a helyi nemzetiségi közösségi művelődés intézményei az 1968-tól, a pártállami rendszer időleges nyitásának évétől kezdődően létrejövő **nemzetiségi klubok** voltak. A klubok önálló működését korlátozták, csak a többségi vezetésű művelődési házakhoz kapcsolódóan működhetnek.

1990 után sok klub az újonnan létrejövő nemzetiségi egyesületek alapját képezték, azonban nem elhanyagolható még ma is az ilyen jogi személyiség nélküli önszerveződés, melyekhez zenekarok, kórusok, pávakörök is kapcsolódnak.

Helyi és kistérségi szinten azonban manapság már a különböző **nemzetiségi civil szervezetek** (egyesületek, alapítványok) végzik a legnagyobb munkát a közösségi művelődés területén, ideértve a folklór együtteseket is.

Számuk igen nagy, azonban működési feltételeik, szervezet-technikai, pályázó-kapacitásuk fejlesztése mindenféleképpen fejlesztésre szorul, ha helyt akarnak állni a pályázati anyagi forrásokért folytatott versenyben.

Pontosabb ismereteink akkor lesznek ezen szervezetek számáról, jellegéről, aktivitásáról, ha megfelelő célzott kutatással, felméréssel több információhoz jutunk róluk.

Míg egyes szervezetek stabilizálták tevékenységüket, más részüknél viszont az erős fluktuáció a jellemző (megszűnnek, újak alakulnak). A civil szervezetek ismereteink szerint nem kapnak szervezett szakmai segítséget munkájukhoz. Feltűnő a különböző szakmai nemzetiségi civil szervezetek hiánya, illetve kis létszáma.

Jogi szempontból az **egyházi szervezetek** is a civil szférához sorolhatóak. A nemzetiségi kötődésű egyházak közösségi művelődési tevékenysége is számot tarthat érdeklődésünkre.

Információink szerint a nemzetiségi egyházak egyházközségei, de központi szervei is figyelemre méltó tevékenységet fejtenek ki a nemzetiségi, anyanyelvű közösségi művelődés terén.

E tevékenységükhöz igen ritkán kapnak támogatást. Egyedül a MNEKK szokott rendszeresen kiírni pályázatot nemzetiségi nyelvű egyházi tevékenység támogatására, de találkoztunk már helyi önkormányzati támogatással is ezen szervezetek számára.

Paradox módon a legszélesebb, legátfogóbb, legtöbb tagból álló szervezeti hálót a nemzetiségek esetében nem a civil szervezetek alkotják, hanem a **települési kisebbségi önkormányzatok**.

Szinte minden olyan településen, ahol az adott kisebbségnek létezik közössége, élnek tagjai, létrejöttek a települési kisebbségi önkormányzatok, még akkor is, ha itt nem működnek kisebbségi intézmények vagy civil szervezetek.

A jogalkotó a kisebbségi önkormányzatok működésére a legszigorúbb, a közjogi szféra szabályozásával megegyező kötelezettségeket írt elő, azonban önállóan gyakorolható közjogi hatásköröket nem kaptak ezek a politikai, érdekképviseleti testületek, s finanszírozásuk módja és mértéke sincs kötelezettségeikhez igazítva, miközben ez az alacsony szinten megállapított és csökkenő tendenciát mutató finanszírozás sokkal biztonságosabb, mint a civil szféra esetében.

A hatáskörök és a finanszírozás szabályai, valamint a civil szervezeti és intézményi háttér hiánya következtében gyakran a települési kisebbségi önkormányzatok maguk szervezik, bonyolítják a helyi kisebbségi közösség művelődését – ez a legfőbb tevékenységük.

Itt jegyezzük meg, hogy az itt leírt szabályozás és a civil szféra igen alacsony finanszírozottsága miatt, a civil terület fejlődését és működését sokszor gátló munkamegosztás jött létre a települési kisebbségi önkormányzatokkal.

A **területi kisebbségi önkormányzatok** közül a fővárosiak több mint egy évtizedes múltra tekintenek vissza. Az ő tevékenységükben is – a cigány/roma önkormányzatot leszámítva – a közösségi művelődés dominál.

A szervezeti, személyi kapacitások, az igények alapján itt is megtörténhetne a különféle kulturális és közösségi művelődési tevékenységek intézményesülése, azonban a finanszírozás megoldatlansága megakadályozza az erre irányuló törekvéseket.

A **megyei kisebbségi önkormányzatok** 2007-ben jöttek létre, ismereteink szerint működési feltételeik nem teszik lehetővé szerepük betöltését a kultúra, közösségi művelődés terén sem.

Az **országos kisebbségi önkormányzatok** kulturális központjaik létrehozásával érdemi lépést tettek ennek a területnek szakmai fejlesztése irányába, aminek kapacitásai jelenleg kihasználatlanok.

Az intézményi, szervezeti háttér vizsgálatakor nem hagyhatjuk figyelmen kívül az olyan intézményeket, szervezeteket, amelyek nem kisebbségiek (alapítójuk, működtetőjük szerint). Hiszen a helyi önkormányzatok törvényben előírt feladata a nemzeti és etnikai kisebbségi kultúra ápolásának elősegítése, helyi feltételrendszerének biztosítása, támogatása.

A legelterjedtebb formája ennek a feladatellátásnak a **helyi művelődési házak** (művelődési központok, ÁMK-k, stb.) működtetése.

A rendelkezésre álló statisztikák jelzik a kisebbségi programok meglétét azokban a helyi művelődési házakban, ahol kimutatható a nemzetiségi jelenlét, a települési kisebbségi önkormányzat megléte. Ugyanakkor e statisztikák nem alkalmasak a valós helyzet feltárására (ehhez célzott felmérésekre lenne szükség).

Tapasztalataink szerint (lásd többek között a nemzetiségi kultúra helyzetéről szóló kisebbségi ombudsmani jelentést, a nemzetiségi közösségi művelődéssel foglalkozó szakemberek visszajelzéseit, megosztott tapasztalatait) a helyi közművelődési központok kisebbségi feladatellátása gyakran hiányos, az intézmény munkájában háttérbe szorulnak a nemzetiségi tartalmak, a vezető kiválasztásánál nem mindig veszik figyelembe a települési kisebbségi önkormányzat egyetértési jogát, hiányoznak az adott nemzetiségi kultúrában jártas, képzett munkatársak.

Összességében elmondható, hogy ez a rendszer nincs összhangban a kisebbségi kulturális autonómia követelményrendszerével.

A nemzetiségek által lakott települések jelentős részében a helység méreténél fogva esetleg csak egy művelődési színtér működik (ha működik), amely az egész lakosság (nemcsak a nemzetiségi lakosság) igényeit hivatott kielégíteni. Ilyen körülmények között célszerűnek látszik az önálló nemzetiségi közösségi terek létrehozása, melyek azonban együttműködőképesek a település művelődési házával, az adott nemzetiségek kiépülőben levő országos közösségi művelődési intézményrendszerével, valamint a magyarországi közösségi művelődés általános rendszerével is.

A megyei, illetve fővárosi szintű művelődési központok kisebbségi közösségi művelődéssel kapcsolatos feladatai szintén hangsúlyosan jelentkeznek, azonban a megyei szintű kisebbségi önkormányzati és civil társadalmi szervezeti rendszer gyengeségei miatt ez a tevékenység gyakran megfelelő partneri viszony nélkül folyik.

Tekintettel arra, hogy megyei, térségi szinten a nemzetiségi közösségek kapacitásai is jelentősebbek, az önálló nemzetiségi közösségi művelődési szinterek és ezek együttműködési hálói még nagyobb jelentőséggel bírnak, mint az egyes települések esetében.

Ezen önálló (autonóm) szervezeti háló kiépülésének jelei mutatkoznak a legtöbb nemzetiség esetében, azonban szakmai integrációjuk, valamint a nemzetiségi közösségeken belüli helyzetük (pl. gyakori közvetlen alárendeltségük az országos kisebbségi önkormányzatoknak) még fejlesztésre szorul.

Tapasztalataink szerint a helyi közösségi művelődési tevékenység színvonala, hatékonysága erősen függ attól, hogy léteznek-e megfelelő központi szakmai intézmények ezen a területen, illetve a kormányzati szervek szabályozó, támogató odafigyelő tevékenységétől is függ, hogy mi történhet egyáltalán helyi szinten, azaz milyen keretek között és feltételrendszerben folyik a nemzetiségi közösségi művelődési tevékenység.

A legfontosabb és sok szempontból egyetlen ilyen központi intézmény a **Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus (MMIKL)**. Jelenleg az Intézeten belül a kisebbségi feladatok ellátása a lehető legkisebb személyi, pénzügyi és hatásköri kapacitásokkal folyik, amit részben pótol aktivitásával a Nemzetiségi Kulturális Szakértői Tanács (NKSZT), mint az Intézet főigazgatójának tanácsadó testülete. Az érdemi feladatellátás (képzések, felmérések, minősítések, szakmai anyagok készítése, tanácskozások stb. szervezése speciálisan a nemzetiségi közösségi művelődés számára) azonban jelentős kapacitásbővítést igényelne az MMIKL-nél, ami viszont nagyobb, célzott központi költségvetési felelősségvállalás nélkül nem érhető el.⁵

⁵ Eredetileg az Intézeten belül nemzetiségi/kisebbségi főosztály létrehozására az 1012/1992 (III.11.) számú, a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek oktatásának és művelődésének helyzetéről és fejlesztésének feladatairól szóló kormányhatározat alapján került sor 1993-ban 14 részben főállású, illetve részmunkaidős státuszú munkatárssal és 16 millió forint költségvetéssel.

A nemzetiségi kultúrák és ezen belül a nemzetiségi közösségi művelődés nem javuló helyzetére utal - megítélésünk szerint - a **felelős kulturális tárcánál** az elmúlt egy évtizedben megfigyelhető szervezeti átalakítások folyamata és iránya.

Míg kezdetben egy nemzetiségi osztály (főosztály) látta el a nemzetiségi oktatáshoz és kultúrához köthető feladatokat, addig a két területet külön tárcában ellátó rendszerben, amely ezt követően alakult ki, a nemzetiségi oktatás szervezeti háttere az oktatási tárcánál megnyugtatóan rendeződött⁶, a kulturális tárcánál viszont a nemzetiségi feladatellátás elsorvadt.

Először egy közös hazai nemzetiségi és határon túli magyar ügyekért felelős főosztályban vált „másodhegedűs” témává, majd a nemzetiségi ügy a közművelődési főosztály részterületére „zsugorodott”, s azon belül is egyetlen referens feladatává vált, amivel párhuzamosan a tárcától eltűntek a nemzetiségi (származású) munkatársak.

Végül a feladat a külön roma-integrációs (a többi -12- kisebbség ügyének elhalásával párhuzamosan felértékelődött) főigazgatóságba szerveződött egy átmeneti és rendezetlen időszakban, szintén megfelelő személyi háttér nélkül.

A szervezeti sorvadással párhuzamosan sorvadtak el a tárca rendelkezésére álló támogatási pénzeszközök is. Kérészéletűnek bizonyult a 2002-ben javasolt Nemzetiségi Tanács létrehozása is a tárca mellett, valamint a Nemzeti Kulturális Alap - **NKA** (ideiglenes) Nemzetiségi Kollégiumának létrehozás is.

Az NKA a mai napig nem gondoskodott pl. a 2009-ben számára biztosított 100 millió forint nemzetiségi kulturális támogatási keret felhasználásáról.

A nemzetiségi kultúra művelését, illetve a nemzetiségi közösségi művelődést a kormány kisebbségi ügyekért felelős központi szerve is lényegesen befolyásolhatja.

Ez eleinte a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal (**NEKH**) volt, mint önálló kormányzati szerv, amely a MEH és az igazságügyi tárca, mint felügyeleti szervek között „kompolt”, hogy végül 2006-ban megszűnjön és egy alacsony, érdemi hatáskör nélküli főosztállyá degradálódjon a MEH-en belül (**NEKF**).

A döntések a MEH nemzetpolitikáért felelős szakállamtitkáránál koncentráálódtak, egyszemélyi döntési felelősséggel, kisszámú, a NEKF-fel párhuzamos háttérapparátussal, melynek már nem voltak nemzetiségi munkatársai.

Ez a szervezeti háttér döntött pl. az országos önkormányzatok intézményi támogatásáról, melyek között jelentős helyet foglalnak el a kulturális, illetve közösségi művelődési intézmények.⁷

A szervezeti kapacitások részeként értelmezhetjük a szervezetek **magyarországi szakmai integrációját és nemzetközi integrációját**.

A szakmai integrációt nem tekinthetjük megfelelő szintűnek a rendelkezésre álló tapasztalatok alapján. Minimális azon nemzetiségi kulturális intézmények, szervezetek száma és aránya, amelyek teljes saját nemzetiségi szakmai szervezeti hálót, szövetséget hoztak volna létre, vagy egyenrangú tagjai lennének a különféle magyarországi, nemzetközi vagy anyaországbeli szakmai szövetségeknek, szervezeteknek.

⁶ Mára már ez is elsorvadni látszik a kormányváltásokat követő átalakítások révén.

⁷ Sajnos a helyzet az idej (2010) kormányváltást követően sem javult, sőt a nemzetiségi származású szakembereket nem szívesen alkalmazzák nemzetiségi feladatokat ellátó szakterületre. A nemzetiségi ügyek információink szerint bekerülnek a KIM-be, azon belül is helyettes államtitkár felügyeletéhez tartozó nemzetiségi kapcsolatokért felelős főosztályba, mely három osztályra tagolódik. Ebből valójában egy osztály foglalkozik nemzetiségi szakterülettel, a másik kettőnek a támogatások lebonyolításában és az anyaországi kapcsolatok terén van feladata.

Ezzel összefüggésben megállapítható az is, hogy a legtöbb esetben sem a magyarországi, sem az anyaországbeli, sem a nemzetközi szervezetekben, szövetségekben nem szerepel megfelelő súllyal a magyarországi nemzetiségek közösségi művelődésének problematikája és szempontrendszere.

A nemzetiségi közösségi művelődés terén is kulcskérdés a **szervezetek működésének tárgyi és személyi feltételrendszere.**

Ezen a területen nem ismerünk felméréseket, csak a hétköznapi tapasztalatainkra hagyatkozhatunk. Meglátásunk szerint a tárgyi feltételek (beleértve a saját közösségi szinterek meglétét), a személyi kapacitások, képzettségük (beleértve a nemzetiségi és az idegen nyelvtudást, a szervezeti, jogi, pénzügyi képzettséget is) elmarad a magyarországi átlagtól a közösségi művelődés terén.

Az itt leírt helyzetkép a nemzetiségi kultúráról és közösségi művelődésről a területen évtizedek óta dolgozó, áttekintéssel rendelkező emberek tapasztalatain, az MMIKL Nemzetiségi Osztálya munkatársainak adatgyűjtésein és a hozzáférhető statisztikákon alapszik. Ennél alaposabb és pontosabb kép csak **rendszeres célzott felmérések, kutatások** alapján alakítható ki, melynek anyagi feltételeit meg kell teremteni.

A rendelkezésre álló információk alapján összességében mégis megállapítható, hogy a nemzetiségek kultúrái és közösségi művelődése egy, még ma is nélkülözhetetlen színes és élő világ, azonban hátrányos és tovább marginalizálódó helyzete miatt veszélyeztetett, a teljes eltűnéssel fenyegetett érték a mai Magyarországon.

II. 5. A magyarországi romák/cigányok közösségi művelődésének sajátosságai

A magyarországi romák/cigányok helyzete és igényei ezen a területen is sok sajátosságot mutat a többi kisebbség helyzetéhez viszonyítva.

Ha az intézményi háttér hiányáról, vagy fejletlenségéről beszélhetünk általában a nemzetiségek esetében, akkor a rendszerváltást megelőző időszakban szinte a teljes intézményi hiányról beszélhetünk a romák esetében.

Ha a nemzetiségek esetében általában a nyelvvesztésről és a nyelv megtartásának nem megfelelő jogi, szervezeti, intézményi háttéréről beszélünk, akkor a romák által eredetileg beszélt nyelvek (romani, beás) még mostohább helyzetéről beszélhetünk. Egyáltalán a romák esetében a nyelvművelés, nyelvápolás ügye teljesen háttérbe szorult és a nyelvi asszimiláció gátak nélküli intenzív folyamatának lehetünk tanúi.

Míg manapság a nemzetiségek esetében általában a közösségi művelődés elsősorban az identitás megőrzésének eszköze, részben pedig közösségépítő funkciókat lát el, addig a romák esetében még ma is a hátrányos társadalmi helyzet leküzdésének, az integrálódásnak, a kulturális felemelkedésnek is az eszköze.

A Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus mellett működő Nemzetiségi Szakértői Tanács és a Roma Szakértői Tanács közös közösségi művelődési politikát és integrált kisebbségi közösségi művelődési stratégiát szorgalmaz.

Miközben a közösségi művelődésre tett javaslatoktól azt várják, hogy a kisebbségeken belül is megindul egy szakmai fellendülés, elengedhetetlennek tűnik, hogy a közösségi művelődési intézményhálózatok és szakemberek (felnőttoktatástól a művészeti fesztiválokig, képzőintézményeken keresztül a rendezvényszervezőkig és falunapokig) kultúrpolitikájukba szervesen beleillesszék a hazai nemzetiségek kulturális sokszínűségét és értékeit hordozó intézményeket és rendezvényeket.

Ugyancsak elengedhetetlen, hogy a lokális és regionális, valamint országos és nemzetközi megjelenítést biztosító rendezvények, közösségi információk, tanulási tartalmak tervezésekor vegyék figyelembe a nemzetiségeket is.

Kötődéseiket azáltal is erősítsék, hogy az integrált közösségi művelődési stratégia jegyében szervezeteik, művészeik, kulturális hagyományaik megjelenítésére teret biztosítanak, ezáltal is a kölcsönös elfogadásra, egymás megismerésére biztatnak.

A közös nemzetiségi közösségi művelődési stratégia részeként fontosnak tartjuk leszögezni, hogy a cigányságnak nem voltak kisebbségi jogai a rendszerváltásig. Ez nem csupán demokrácia deficitet jelent, de azt a tényt is, hogy nem születtek meg méltó kulturális intézményeik.

Ezek hiánya alapvetően deformálja a többség cigányságról alkotott képét, de befolyásolja a cigányság önmagáról kialakított képét is, végső soron akadályozza kibontakozásuk lehetőségét is.

Elengedhetetlen minimumnak tartjuk az Országos Cigány Művészeti Központ létrehozását, amely többfunkciós intézményként meghatározó szerepet kaphat az identitás erősítésében, a helyi és regionális roma/cigány közösségi művelődés fejlesztésében, az előítéletek lebontásában, a kisebbség informálásában, és a cigányságról szóló ismeretanyagok (oktatási segédanyagok, képzések, továbbképzések, múzeumi tárlatvezetések, stb.) létrehozásában is.⁸

⁸ Az egyes nemzetiségek konkrét intézményfejlesztési elképzeléseit várhatóan saját külön közösségi művelődési stratégiája tartalmazza majd.

II. 6. A nemzetiségi kultúrák, közösségi művelődés helyzetének elemzése

Előnyök:

- Összetartó kisközösségek
- Kötődés a hagyományokhoz
- Több nyelv és kultúra ismerete
- Kötődés az anyanemzethez, nemzetközi kapcsolatok (anyaország, nyelvország, szomszédos országok)
- Szervezeti (helyi kisebbségi önkormányzatok) háló megléte
- Nemzeti egyházak léte egyes kisebbségeknél
- Jelentős helyi aktivitás (a legaktívabb közösségek számos településen, ahol helyi szinten is kisebbséget alkotnak a nemzetiségek)
- Oktatási rendszer nyitottsága a hagyományok és a közösségi művelődési tevékenység felé
- A médiumok közelsége a közösségekhez, közösségi média
- A kisebbségi jogok kodifikálása Magyarországon

Hátrányok:

- Nyelvileg, kulturálisan erősen asszimilálódott közösségek, identitásvesztés, akkulturáció
- Kisebbségi helyzet helyi szinten is, homogén helyi közösségek hiánya
- Önértékelési hiányosságok, önbecsülés hiánya, asszimilációs készség
- Túl kicsi és csökkenő létszámú közösségek
- Anyanyelvileg képzett nemzetiségi szakemberek hiánya
- Távlatos gondolkodás, stratégiák hiánya
- Regionális és országos szintű szakmai segítség, stratégiai koordináció hiánya
- A kisebbségi önkormányzatok és a civil szervezetek nem megfelelő viszonya, a civil szféra relatív gyengesége
- Kisebbségi önkormányzatok elbürokratizáltsága, nyelvi elmagyarosodása és alárendeltsége a helyi önkormányzatoknak
- Önálló saját színterek kis száma, hiánya
- Autonóm intézményrendszer kiépülésének hiánya
- Szakmai intézmények hiánya, illetve számos esetben nem megfelelő vezetése
- Szakmai integráció hiánya
- Nem megfelelő pénzügyi támogatás
- Az EU-s integrációból való kimaradás
- Összességében a feladathoz mért szűkös kapacitások
- Kisközösségeken belüli gyakori kontraszelekció

Veszélyek:

- Felgyorsuló nyelvi, kulturális és tudati asszimiláció
- A kisebbségi közösségek fiatal generációinak elvesztése
- A civil önszerveződés nem erősödik meg
- A helyi kisebbségi önkormányzati rendszer felszámolására irányuló törekvések felerősödése
- Nem alakul ki megfelelő munkamegosztás a kisebbségi önkormányzatok és civil szervezetek között, szinergia hiánya
- A kultúra és nyelv szétválasztása
- A nemzetiségek kulturái nem kerülnek be a mainstreambe, nem kerül sor a nemzetiségi közösségi művelődés szakmai integrálására
- Az évek óta tartó forráskivonás után nem kezdenek el jelentősen nőni a nemzetiségi közösségi művelődésre, kultúrára költendő források
- A központi közigazgatásban nem kap megfelelő szervezeti keretet, rangot a kisebbségi közösségi művelődés, kultúra kezelése
- A kisebbségi közösségi művelődéssel, kultúrával kapcsolatos stratégiai, kormányzati és egyéb döntések a kisebbségek (szakértők, politikusok és testületek) érdemi részvétele, egyetértése nélkül születnek meg
- Nem épül ki a kisebbségi kulturális autonómia intézményrendszere
- A kisebbségi közösségeken belül megfelelő társadalmi és szakmai vita nélkül, valódi testületi döntések nélkül születnek határozatok a nemzetiség kultúráját és közösségi művelődését illetően

Lehetőségek:

- Szervezeti háttér fejlesztése és jobb kihasználása, a civil szervezetek és a kisebbségi önkormányzatok viszonyának rendezése, tevékenységeik, feladataik harmonizálása
- Autonóm intézményrendszer kiépítése
- Anyaországi, nyelvországi kapcsolatok, integráció jobb kiaknázása
- Szakmai integráció létrejötte Magyarországon
- Bekapcsolódás az EU-s folyamatokba
- A támogatási rendszer fejlesztése
- Nyelvi és szakmai fejlesztés
- Amatőr művészetek fejlesztése
- Tájékozott, gyűjtemények, múzeumok fejlesztése
- Gasztronómia, mint közösségi művelődési tartalom megjelenése / megjelenítése
- Nemzetiségi kulturális turizmus fejlesztése
- Távlatos gondolkodásmód kialakítása, stratégiák megfogalmazása és végrehajtása
- Regionális és országos szakmai segítség, koordináció kiépítése
- Szervezeti hálózat tudatos építése
- Új médiumok által nyújtott lehetőségek tudatos kiaknázása, kiemelt fejlesztés
- Innovatív gondolkodásmód kialakítása, a kisebbségi kultúra megújítása
- A nemzetiségi oktatás által nyújtott lehetőségek tudatosabb és hatékonyabb kiaknázása
- Az egyházak anyanyelvi tevékenységének jobb kiaknázása

III. STRATÉGIAI, SZAKMAI CÉLOK

III. 1. Előzetes megjegyzések:

- A stratégiai célok időhorizontja a konkrét célok megvalósítása tekintetében 2010-2015. Az időhorizont kiválasztásakor két fő szempontot vettünk figyelembe:
 - (1) Elég hosszú időszak legyen ahhoz, hogy a megfogalmazott célok megvalósíthatók legyenek, mérhető-érzékkelhető eredmények mutakozzanak a nemzetiségi közösségi művelődés terén;
 - (2) Elég hosszú legyen ahhoz, hogy áthidaljon, összekapcsoljon legalább két parlamenti-kormányzati ciklust, ami által kiiktathatók az aktuálpolitikai megfontolások és az esetleges törések a stratégia elfogadásával és megvalósításával kapcsolatban. Az időhorizont ugyanakkor nem lehet túl hosszú sem, mivel az könnyen vezethet ütemezhetetlen, elhúzódó megvalósuláshoz, vagy akár a célok megghiúsulásához is.
- A nemzetiségi közösségi művelődési stratégia feltételezi az egyes nemzetiségek saját stratégiáját a közösségi művelődés területén. Egyrészt építenie kell az ebben megfogalmazott célokra, másrészt ösztönöznie kell e stratégiák formális megfogalmazását, illetve megújítását is.
- Intézetünk a nemzetiségi közösségek számára felajánlja együttműködő segítségét saját stratégiájuk kidolgozásához.

III. 2. Általános stratégiai célok:

- A nemzetiségi közösségek, identitásának, kultúrájának, nyelvének megőrzése, fejlődésének, fejlesztésének elősegítése.
- A nemzetiségi közösségi művelődés magyarországi szakmai integrációja, ezen kultúrák sajátosságainak, önállóságának, szervezeti autonómiájának és függetlenségének megtartása mellett.
- A hátrányos helyzetű, kevés eséllyel rendelkező nemzetiségi kultúrák, nyelvek és a hozzájuk kapcsolódó nemzetiségi közösségi művelődés elfogadottá tétele, esélyegyenlőségének és versenyképességének megteremtése, bekapcsolása a többségi társadalom mainstream-folyamataiba.
- A nemzetiségi kultúrák lényegesen (meg)élhetővé fejlesztése közösségi művelésük révén.
- A nemzetiségi kultúrák, a közösségi művelődés nemzetközi integrációjának elősegítése úgy az anyaország (nyelvországok) vonatkozásában, mint az európai szinten való megjelenés tekintetében.
- A közösségi művelődés színtereinek megteremtése a romák számára is hatékonyan segíti a közös európai célt, a roma integrációt.

III. 3. Konkrét stratégiai célok:

- Az egyes nemzetiségek kulturális autonómiájának kiépítése, fejlesztése.
- A nemzetiségi közösségi művelődés feltételrendszerének javítása, fejlesztése, az eszközök jelentős kapacitásbővítése.
- A nemzetiségi származású gyermekek, az ifjúság rendszeres nemzetiségi nyelvű kultúrafogyasztóvá nevelése.
- A magyarországi nemzetiségi nyelvek revitalizációjának elősegítése a nemzetiségi nyelvű közösségi művelődés és nyelvápolás kiemelt támogatása révén.
- Az anyanyelvű nemzetiségi közösségi művelődés és kultúra alkalmazkodása az internet, az új média világához, a társadalom mediatizációjához, a globalizációhoz, és az ezekben rejlő új lehetőségek kiaknázása. Az erre irányuló törekvések támogatása, segítése.
- A nemzetiségi közösségi művelődés számára az EU-s támogatási források elérhetővé tétele.

IV. ESZKÖZÖK, BEAVATKOZÁSOK

IV. 1. Rendszeres kutatások, felmérések támogatása

A magyarországi nemzetiségi kultúrák, és azon belül a közösségi művelődés állapotáról, helyzetéről, építve az MMIKL szakmai kapacitásaira és az egyes nemzetiségek kutatóintézeteinek szakmai kapacitásaira.

(Időhorizont: 2010-től, évente)

A nemzetiségi közösségi művelődés helyzetértékelése kimutatta, hogy ezen a területen hiányoznak a rendszeres kutatások, felmérések, így hiányoznak azok az adatok, elemzések is, amelyek nélkül a hatékony intézkedések tervezése a nemzetiségi közösségi művelődés fejlesztésére nehezen dolgozhatók ki.

Ezeket a kutatásokat, felméréseket csak megfelelő szakmai, nyelvi és terepismerettel rendelkező szervezetek végezhetik, így célszerű e feladatokat a nemzetiségek megfelelő kapacitásokkal rendelkező kutató intézeteire, valamint az MMIKL-re bízni.

Kezdeményezzük, hogy a kormányzat rendelje meg e szükséges felméréseket, kutatásokat és működjön szorosan együtt a kisebbségi kutató intézetekkel, tekintettel a szakterület érzékenységre és a nyelvi diszperzitás jelenlétére.

IV. 2. Jogszabályi háttér fejlesztése

A megfelelő szakmai előkészítést követően (kisebbségi törvény, szaktörvények és rendeletek) annak érdekében, hogy biztosítva legyen a kisebbségek kulturális autonómiája, öngazgatása és szakmai integrációja figyelemmel a nemzetiségi kultúrák, közösségi művelődés sajátosságaira. (Időhorizont: 2011-12)

Mint ahogy a helyzetelemzésben jeleztük, a nemzetiségi közösségi művelődést, illetve kultúrát is meghatározó jogszabályok jelentős része nem veszi figyelembe a

kisebbségi kulturális autonómiát, illetve magának a kisebbségi törvénynek a vonatkozó rendelkezései sem eléggé pontosak, vagy szakszerűek, nem alkalmazhatók megfelelően a gyakorlatban, így ezen jogszabályok továbbfejlesztése szükséges.

A szükséges módosítások csak akkor végezhetők el ezen a speciális ismereteket igénylő területen megfelelő színvonalon a nemzetiségi kultúra, közösségi művelődés fejlődése, fejlesztése érdekében, ha a nemzetiségi szakértők és képviselőik érdemben részt vesznek ezek alapos előkészítésében, a döntéshozatal teljes folyamatában.

Ennek érdekében közösen kell áttekinteni a jelenleg hatályos jogszabályokat, elemezni és modellezni hatásukat a nemzetiségi közösségi művelődésre, valamint közösen kell megfogalmazni a szükséges módosításokat, majd a politikai döntéshozó testületek felé érvényesíteni e szükséges változtatásokat.

IV. 3. A nemzetiségi közösségi művelődés finanszírozási rendszerének átalakítása, fejlesztése

MNEKK, NKA, NCA, NEFML, KIM, MEH, OGY, helyi önkormányzatok forrásai, speciális normatívák, az EU-források elérhetővé tétele a nemzetiségi közösségi művelődés számára is, megfelelő összehangolással, megfelelő szakmai előkészítést követően. (Időhorizont: 2010/2011).

Helyzetelemzésünk szerint jelenleg nem beszélhetünk a nemzetiségi közösségi művelődés finanszírozási rendszeréről.

A nemzetiségi közösségi művelődés fejlesztésének egyik alapfeltétele egy stabil finanszírozási rendszer felépítése.

Ameddig a jelenlegi általános közművelődési stratégia érvényes, a gyakorlatban alkalmazzák, addig hozzáférhetővé kell tenni programjainak forrásait a nemzetiségi közösségi művelődés számára is, s ennek érdekében az egyes programokon belül nevesíteni kell a kisebbségi feladatokat is, egyeztetve a nemzetiségek szakértőivel.

Az érintettek bevonása szükséges a rendszer kialakítása és továbbfejlesztése szempontjából fontos jogszabályok kidolgozásába (pl. költségvetési törvény). Mindeközben figyelemmel kell lenni a fentebb megfogalmazott konkrét stratégiai célokra.

IV. 4. A nemzetiségi közösségi művelődési tevékenység személyi kapacitásainak fejlesztése

A nemzetiségek saját képzéseinek támogatása a közösségi művelődési szakemberképzés terén, speciális képzések szervezése (MMIKL) nemzetiségi közösségi művelődési szakemberek számára, a nemzetiségi közösségi művelődési szakemberek belföldi és külföldi (alapvetően nyelvvországbán történő) képzésének támogatása többek között ösztöndíjak útján. (időhorizont: 2011-től)

Helyzetelemzésünk szerint a nemzetiségi közösségi művelődés szervezeti hátterében a szakemberek száma, felkészültsége, képzettsége differenciált.

A jelenleg rendelkezésre álló általános szakmai képzések nem bizonyultak elégségesnek és adekvátnak e fejlesztéshez, amely speciális ismeretek és tudások fejlesztését is igényli e speciális területen, másrészt pedig az érintettek elérését is javítani kell, ami speciális, célzott képzési formákat is igényel. Ennek érdekében szervezői és támogatói kormányzati tevékenységek indítása szükséges.

IV. 5. A nemzetiségi közösségi művelődési tevékenység szervezeti kapacitásainak fejlesztése

A nemzetiségi közösségi művelődési szervezetek, civil szervezetek és intézmények létrejöttének és működésének támogatása és a szakszerű működés segítése, fejlesztése. Civil szolgáltató központ létrehozása.

(Időhorizont: 2011 második félelvtől)

Helyzetelemzésünk szerint a nemzetiségi civil szerveződés fejlettségi szintje és támogatottsága, valamint működésének szakszerűsége és hatékonysága elmarad az országos átlagtól. Ezért a nemzetiségi közösségi művelődés fejlesztése szükségessé teszi ezen szervezeti háttér segítését, fejlesztését, aminek eszközei e speciális szakmai terület együttműködésével dolgozandóak ki.

IV. 6. A helyi kisebbségi önkormányzatok szakmai segítése

A kisebbségi önkormányzatok, mint a nemzetiségi közösségi művelődési tevékenység fontos szereplőinek és bázisának szakmai segítése.

A nemzetiségi civil önszerveződés megerősítése, a kisebbségi civil szervezetek és kisebbségi önkormányzatok közötti hatékony munkamegosztás és szinergia kialakításának elősegítése a megfelelő jogszabályi háttér és támogatáspolitikai kialakításával.

(Időhorizont: 2011-től)

Tapasztalataink szerint a nagyszámú helyi kisebbségi önkormányzat tartalmi tevékenysége is szakmai fejlesztésre szorul.

Ugyanakkor a kisebbségi önkormányzatok átvették a civil szervezések közösségi művelődési tevékenységét is, ami kedvezőtlenül hat a nemzetiségi civil szféra fejlődésére.

Ennek egyik oka a nem megfelelő hatásköri szabályozás és finanszírozás.

A kisebbségi önkormányzatok fő tevékenysége gyakran a civil önszervezések tipikus tevékenységi területére esik, mivel finanszírozásuk és működtetésük biztosabb, ugyanakkor érdemi hatáskörökkel és lehetőségekkel más területeken nem rendelkeznek.

Kidolgozandó a civil szervezetek és önkormányzatok együttműködésének olyan modellje, amely a két önszerveződési formát egyaránt erősíti, azaz a két szervezet nem egymás hatását rontja le, hanem együttesen többet tesznek a nemzetiségi közösségek érdekében, mint egymástól független tevékenységük aritmetikai összege.

Ennek érdekében a nemzetiségekkel közösen kidolgozandó a vonatkozó jogszabályok olyan módosítása, amely ezt a célt eredményesen szolgálja.

IV. 7. A nemzetiségi közösségi művelődési, illetve nemzetiségi közösségi művelődési tevékenységet is folytató szervezetek térbeli hálójának fejlesztése

A hálóban való gondolkodást a szűkös és csak lassan bővíthető kapacitások teszik szükségessé. Fontos a kistrégiós nemzetiségi közösségi művelődési központok létrehozása.

A konkrét hálót illetően a döntés az egyes nemzetiségeken belül kell, hogy megszülessen.

(Időhorizont: 2011)

Mivel az alapvetően kisebb létszámú helyi kisebbségi közösségek szervezeti, szakmai és anyagi kapacitásai igencsak korlátozottak, számos esetben az előrelépés lehetséges eszköze a nemzetiségi közösségi művelődés terén is a kisebb vonzáskörzetekben kialakítandó központok létrehozása, amelyek akár több település igényeit is ki tudják szolgálni olyan területeken, amelyek meghaladják az egyes települések kapacitásait.

Természetesen a helyi nemzetiségi közösségek fennmaradását szem előtt tartva kell optimalizálni ennek az intézményi hálónak a kialakítását, ami csak a helyi és az egyes nemzetiségekre jellemző, alapvetően csak belső viszonyok ismeretében valósítható meg, így a konkrét háló kialakításának terve az egyes nemzetiségi közösségekre tartozik.

A kormányzattal együttműködésben szükséges a háló kialakítása és szakmai segítése. A helyi önkormányzatok és intézményeik (pl. művelődési házak) számára a jogszabályok számos kötelezettséget írnak elő a nemzetiségi kultúra, közösségi művelődés terén.

Ezeknek a feladatoknak részben eleget is tesznek, azonban ez a szerepvállalás nem helyettesítheti a kisebbségi közösségek öntevékenységét és a saját színterek, intézmények meglétét, működését.

Cél, hogy a helyi önkormányzatok feladatellátását pontosabban és a kisebbségi kulturális autonómiával összhangban fogalmazzuk meg. (Időhorizont: 2010/2011).

Ennek érdekében fejlesztendő a helyi önkormányzati intézményekre, feladatellátásukra és a kisebbségi közösségi művelődési illetve kulturális jogokra vonatkozó jogszabályi háttér.

E munkát a nemzetiségi szakértők érdemi bevonásával kell elvégezni. Ezen felül biztosítani kell a továbbfejlesztett jogszabályi háttérrel összhangban a szükséges további anyagi forrásokat.

IV. 8. A központi szervek és szervezetek szerepe

A magyarországi nemzetiségek identitásának megerősítése, nyelvének megőrzése érdekében, szakmailag indokoltnak tartjuk a megfelelő súlyú központi beavatkozást a magyarországi nemzetiségek közösségi művelődése területén is (beleértve akár a központi, szaktárca szintű szerepvállalást is).

A jövőkép és a stratégiai célok megvalósításához, a nemzetiségekkel való együttműködés keretében az alábbi központi beavatkozások, intézkedések kezdeményezését, megtételét javasoljuk:

- Tekintettel a nemzetiségi közösségi művelődési és kulturális terület összetett és számos tekintetben elkülönülő, speciális jellegére, valamint arra, hogy az elmúlt

évtized közepétől kezdve az ügy nem kellő súlyú központi kezelése miatt a területet hátrányok érték, szakmailag indokoltnak tartunk egy magasabb szintű önálló szervezeti egység kialakítását a kulturális ügyekért felelős tárca keretein belül, nemzetiségileg elkötelezett szakmai tudású munkatársakkal. Itt szeretnénk utalni a NEFMI SZMSZ-ben megfogalmazott feladataira, melyek jelenleg konkrét, példaértékű alakot öltenek a határon túli magyarok kultúrájára vonatkozóan.

- Az elmúlt időszak tapasztalatai alapján úgy véljük, hogy többek között a stratégia megvalósításából fakadó feladatok végrehajtása érdekében szükséges az MMIKL NKSZT, RSZT eszközeinek, kapacitásának jelentős növelése, valamint szakmai tanácsadó funkciójának a tárca felé történő kialakítása.
- Ezzel összefüggésben javasoljuk, hogy szakmai egyeztetéssel jöjjön létre egy nemzetiségi szakmai szolgáltató és tanácsadó központ.
- A nemzetiségi támogatások hatékonyabb és célzottabb felhasználása érdekében fontosnak tartjuk a nemzetiségi kollégium létrehozását az NKA-nál és az NCA-nál.
- Végezetül feltétlenül szükségesnek látjuk jelen stratégia feladatainak és az illetékes tárca közművelődésre vonatkozó elképzeléseinek egymással való összehangolását.

(Időhorizont: 2011-től)

A nemzetiségi közösségi művelődés területén a központi szervek és szervezetek sem tudják ellátni a feladataikat megfelelő szakmai kapacitások, hatáskörök, pénzeszközök és ehhez az érzékeny területhez kapcsolódó speciális ismeretek (azaz megfelelő eszközök) nélkül. Szükséges tehát megteremteni ezeket a szervezeti kapacitásokat a kulturális ügyekért felelős tárcánál, valamint háttérintézményében, illetve a kisebbségi önkormányzatokért, egyházakért, és a civil szervezetekért felelős tárcáknál.

IV. 9. Nemzetiségi közösségi művelődési szinterek létrehozásának és működtetésének támogatása

Kiemelt feladat az önálló nemzetiségi közösségi művelődési szinterek létrehozásának és működtetésének támogatása, a nemzetiségi közösségi művelődési szervezetek tárgyi infrastruktúrájának fejlesztése.

(Időhorizont: 2011-2015)

Megfelelő, saját nemzetiségi szinterek és infrastruktúra hiányában nem valósítható meg a nemzetiségek kulturális autonómiája.

Ezen a területen még mindig jelentős lemaradással küszködik a nemzetiségi közösségi művelődés. A kulturális autonómia kiépítésének jelentős fejlődését szolgálná egy kiemelt jelentőségű program megalkotása, amely a nemzetiségi szinterek létrehozását és szakszerű működtetését szolgálná.

V. MONITORING

A monitoring feladata, hogy figyelemmel kísérje, ellenőrizze és elősegítse a stratégiában megfogalmazott célok és tervezett intézkedések ütemezés szerinti hatékony megvalósulását.

Ehhez elsődlegesen szükséges szakmai feladat az egyes célok, feladatok, intézkedések hatékonyságát, eredményességét mérő jelzők (markerek) meghatározása, mint pl. a kulturális rendezvények száma, szakmai színvonalának mutatói, a kisebbségi szervezetek száma, tevékenységük intenzitása és működési feltételei, vagy a hasznosuló támogatások összege stb.

A mutatók mellett kidolgozandó a felmérések és megbízhatóságuk általános módszere is.

A monitoring alapja egy hiteles és teljes körűsre törekvő kataszter vagy adatbázis elkészítése a nemzetiségi közösségi művelődés szervezeti hátteréről és működési feltételeiről, amely évente frissítésre kerül. A monitoring részeként hasonlóan szükségesek a részterületenként készítendő felmérések is a nemzetiségi kultúra (közösségi művelődés) és kulturális (közösségi művelődési) produkciók állapotáról.

Ezeket a felméréseket, a monitoringot 2010 folyamán kell előkészíteni ahhoz, hogy a monitoring a stratégia megvalósulásának szerves része legyen.

A monitoring megvalósítása szakfeladat, amit kormányzati részről a MMIKL láthat el együttműködve a nemzetiségi kutató intézetekkel és kulturális központokkal. Fontos bevonnani a kisebbségi civil szervezeteket, valamint az Ombudsmani Hivatalt is e munkába. Az információcsere és egyeztetés állandó fóruma a MMIKL Nemzetiségi Kulturális Szakértői Tanácsa és a Roma Szakértői Tanács lehetne.

A monitoring finanszírozása a stratégia megvalósításának részeként kormányzati feladat.

VI. MELLÉKLETEK

A mellékletek kiegészítik a stratégia fő részének anyagát és alátámaszthatják a kvalitatív értékeléseket, megállapításokat a bennük foglalt adatok révén.

A mellékletek elkészítéséhez használt források vonatkozásában fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy azok összeállításához hivatalos, nyilvános adatbázisokban közzétett illetve ennek hiányában kifejezetten kérésünkre összeállított adatsorokat közlünk (OKM, MEH, KSH, Országgyűlés, stb.).

A forrást minden esetben a melléklet végén feltüntetjük.

A lábjegyzetekben többször közlünk – az összehasonlítás végett – egyéb (országos kisebbségi önkormányzati, kulturális szövetségektől, kutatási eredményekből származó, stb.) adatokat.

VI. 1. Demográfiai és földrajzi adatok

VI.1.1. A magyarországi nemzetiségek létszámának alakulása a népszámlálási adatok tükrében nemzetiség szerint

	1941	1949	1960	1980	1990	2001
össz népesség	9 316 074	9 204 799	9 961 044	10 709 463	10 374 823	10 198 315
Bolgár	1 358
Cigány	27 033	37 598	56 121	6 404	142 683	189 984
Görög	2 509
Horvát	4 177	4 106	14 710	13 895	13 570	15 597
Lengyel	2 962
Német	302 198	2 617	8 640	11 310	30 824	62 105
Örmény	620
Román	7 565	8 500	12 326	8 874	10 740	7 995
Ruszin	1 098
Szerb	3 629	4 190	3 888	2 805	2 905	3 816
Szlovák	16 677	7 808	14 340	9 101	10 459	17 693
Szlovén, vend	4816	4473	4202	1 731	1 930	3 025
Ukrán						5 070
összesen:	361 279	64 819	110 025	54 120	213 111	313 832

1. A 2001. évi népszámlálási adatok a korábbi évektől eltérő adatokat tartalmaznak, mivel a többes kötődésűeket és a letelepedett külföldi állampolgárokat is magába foglalja.
2. A „nemzetisége” kérdés 1941-től szerepel a népszámlálási kérdőíven, (kivéve 1970-et, ekkor „kimaradtak” a nemzetiségek) **Szlovén** nemzetiség azonban nem szerepelt a felsorolásban 1941-ben, ezért csak nyelvi adatot tudunk közölni. 1949-ben **szlovén, vend** nemzetiség volt a kérdőíven, a KSH adataiban mégsem szerepel, itt is a nyelvi adatot közöljük. 1960-ban a szlovének az „egyéb délszláv” nemzetiségek között szerepeltek (mint a bunyevác, sokác, vend) – itt Kozár Mária kutató adatait tüntettük fel.
3. *1980-ban a nemzetiségi hovatartozást – a helyi lakosságot jól ismerő elfogulatlan személyek által végzett „minősítés” révén a népszámlálást követően kiegészítő adatgyűjtést is végeztek. Ez az ún. „tanácsi minősítés” 506 kiemelt községben történt meg. Olyan községek kerültek kiemelésre, melyekben a régebbi népszámlálások adatai szerint említésre méltó számban éltek szlovák, román, délszláv, német nemzetiségű családok, s amelyekben 1980-ban is található volt nem magyar nemzetiségű népesség.*

A kiadványban összesített adatot nem találtunk, csak felsorolást nemzetiségenként és településenként. Ennek közlésétől eltekintünk, terjedelme miatt. Csak egyetlen példa:

Németek

Népszámlálás (1980): 11.310 fő

Tanácsi becslés: 137.590 fő

Forrás:

- KSH Népszámlálás 2001
- http://www.nepszamlalas.hu/hun/kotetek/24/tables/load1_4_1.html
- Magyarország nemzetiségeinek és a szomszédos államok magyarságának statisztikája, 1910-1990: az 1992. szeptember 2-5. között Budapesten megrendezett Nemzetiségi Statisztikai Konferencia előadásai / Budapest : Központi Statisztikai Hivatal, 1994
- M. Kozár Mária: A magyarországi szlovének demográfiai sajátosságai (in. Magyarország nemzetiségeinek és a szomszédos államok magyarságának statisztikája, 1910-1990)

VI.1.2. A magyarországi nemzetiségek létszámának alakulása a népszámlálási adatok tükrében anyanyelv szerint

	1900	1910	1920	1930	1941	1949	1960	1970	1980	1990	2001
össz népesség	6 854 415	7 612 114	7 986 875	8 685 109	9 316 074	9 204 799	9 961 044	10 300 996	10 709 463	10 374 823	10 198 315
Bolgár	2 816	2 126	1 370	1 299
Cigány, romani, beás	5 662	9 799	6 989	7 841	18 640	21 387	25 633	34 692	27 915	48 072	48 438
Görög	82	3 171	1 640	1 921
Horvát	68 161	62 018	58 931	47 332	37 885	20 423	33 014	21 855	20 484	17 577	14 326
Lengyel	5 160	3 788	2 580
Német	604 751	553 179	550 062	477 153	475 491	22 455	50 765	33 653	31 231	37 511	33 774
Örmény	122	37	294
Román	26 975	28 491	23 695	16 221	14 142	14 713	15 787	12 356	10 141	8 730	8 482
Ruszin	996	1 113
Szerb	24 254	26 248	17 132	7 031	5 442	5 158	4 583	11 177	3 426	2 953	3 388
Szlovák	192 227	165 317	141 877	104 786	75 877	25 988	30 690	21 086	16 054	12 745	11 817
Szlovén, vend	7 922	6 915	6 087	5 464	4 816	4 473	..	3 791	3 142	2 627	3 180
Ukrán	674	4 885
összesen:	929 952	851 967	804 773	675 004	632293	114 597	165 769	138 610	112 393	137 724	135 497

Forrás: KSH Népszámlálás 2001

http://www.nepszamlalas.hu/hun/k_tetek/24/tables/load1_2.htm

VI.1.3.A magyarországi nemzetiségek létszáma a kulturális kötődés szerint, a népszámlálási adatok tükrében (2001)

Kulturális értékek, hagyományok	Összesen	0–14	15–39	40–59	60–X	Össz.	0–	15–	40–	60–	
							14	39	59	X	
							százalék				
Népesség	10 198 315	1 694 936	3 574 493	2 847 327	2 081 559	100	16,6	35	27,9	20,4	
Bolgár	1 693	140	600	598	355	100	8,3	35,4	35,3	21	
Cigány (roma)	129 208	44 175	56 704	22 348	5 981	100	34,2	43,9	17,3	4,6	
Görög	6 140	442	2 850	1 867	981	100	7,2	46,4	30,4	16	
Horvát	19 687	1 870	5 886	6 769	5 162	100	9,5	29,9	34,4	26,2	
Lengyel	3 983	370	1 297	1 788	528	100	9,3	32,6	44,9	13,3	
Német	88 209	8 209	25 339	29 895	24 766	100	9,3	28,7	33,9	28,1	
Örmény	836	67	327	286	156	100	8	39,1	34,2	18,7	
Román	9 162	771	3 953	2 595	1 843	100	8,4	43,1	28,3	20,1	
Ruszin	1 292	98	494	457	243	100	7,6	38,2	35,4	18,8	
Szerb	5 279	496	2 032	1 557	1 194	100	9,4	38,5	29,5	22,6	
Szlovák	26 631	2 522	6 549	8 734	8 826	100	9,5	24,6	32,8	33,1	
Szlovén, vend	3 429	292	972	1 210	955	100	8,5	28,3	35,3	27,9	
Ukrán	4 779	471	2 100	1 422	786	100	9,9	43,9	29,8	16,4	
Magyar	9 397 432	1 519 854	3 262 228	2 637 312	1 978 038	100	16,2	34,7	28,1	21	
Nem kívánt válaszolni	591 373	128 125	232 934	157 882	72 432	100	21,7	39,4	26,7	12,2	
Ismeretlen	36 955	10 159	12 026	8 672	6 098	100	27,5	32,5	23,5	16,5	

Forrás: KSH Népszámlálás 2001

http://www.nepszamlalas.hu/hun/kotetek/24/tables/load1_5.html

VI.1.4. A nemzetiségi hovatartozás vállalásának alakulása a lehetséges válaszok függvényében, 2001-ben

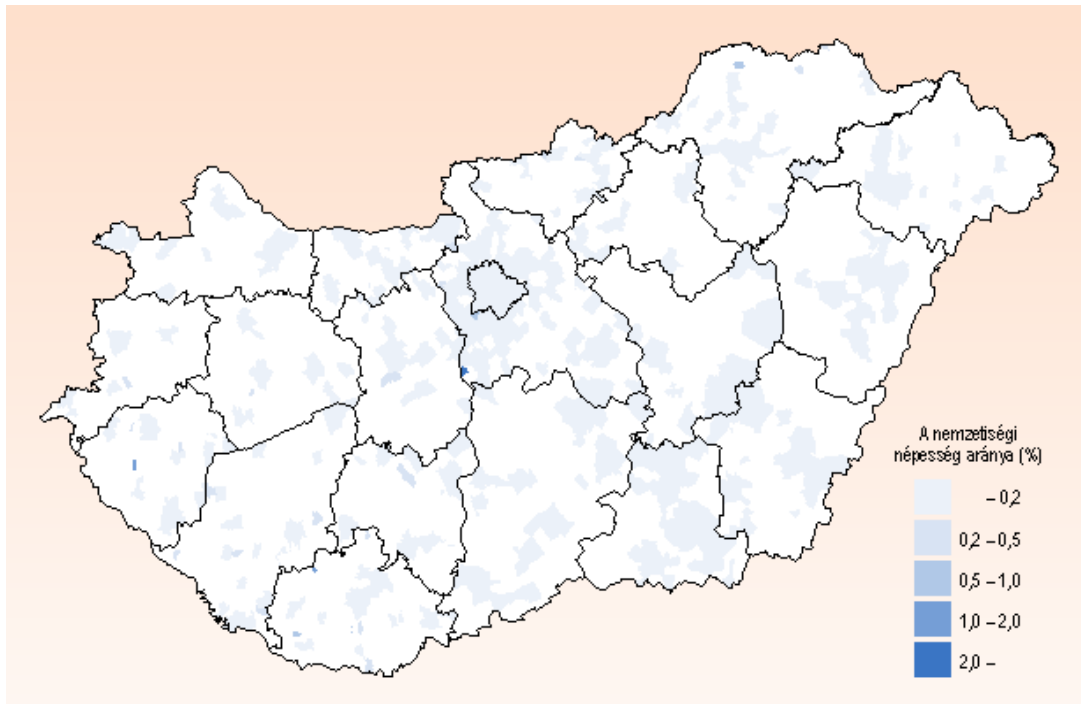
	Bolgár	Cigány	Görög	Horvát	Lengyel	Német	Örmény	Román	Ruszin	Szerb	Szlovák	Szlovén	Ukrán	
Nevesített kisebbségek száma (legalább egy igenes választ adók)	2 316	205 720	6 619	25 730	5 144	120 344	1 165	14 781	2 079	7 350	39 266	4 832	7 393	
Csak	nemzetiség	90	64 581	114	626	186	3 685	194	350	127	253	2 018	222	686
	kulturális értékhez, hagyományhoz kötődés	337	558	3 496	2 879	807	14 873	403	931	259	1 041	6 956	447	351
	anyanyelv	158	2 019	85	1 615	183	3 709	39	1 518	206	321	2 829	295	573
	családi, baráti körben beszélt nyelv	197	3 080	166	2 123	511	16 981	59	1 983	251	1 091	5 573	379	707
Nemzetiség és	kulturális értékhez, hagyományhoz kötődés	78	70 025	265	1 068	203	9 323	160	354	121	284	2 227	210	188
	anyanyelv	63	1 079	34	295	85	1 028	5	383	64	78	389	76	171
	családi, baráti körben beszélt nyelv	11	1 123	14	219	12	778	2	105	10	24	361	9	35
	anyanyelv; családon kívül beszélt nyelv	23	1 522	27	224	57	3 390	3	422	6	94	611	23	117
Nemzetiség, kulturális értékhez, hagyományhoz kötődés és	anyanyelv; családi, baráti körben beszélt nyelv	21	1 021	16	237	47	651	7	228	33	42	177	58	80
	anyanyelv	285	3 960	264	1 758	568	5 032	39	1 008	162	409	1 039	255	446
	családi, baráti körben beszélt nyelv	93	6 812	190	1 435	209	7 631	23	416	84	223	3 168	150	65
	anyanyelv; családon kívül beszélt nyelv	57	2 941	143	1 018	98	12 345	15	561	16	193	2 019	76	127
Kulturális értékhez, hagyományhoz kötődés és	anyanyelv; családi, baráti körben beszélt nyelv	637	36 970	1 442	8 717	1 497	18 242	172	4 168	475	2 216	5 684	1 946	3 155
	anyanyelv	41	332	33	423	63	1 358	3	253	35	70	536	65	89
	családi, baráti körben beszélt nyelv	65	1 052	99	767	246	4 875	8	391	77	338	1 931	81	106
	anyanyelv; családon kívül beszélt nyelv	66	588	184	1 045	235	12 689	4	786	15	421	2 585	55	126
Ebből: hiányos, ismeretlen válaszu	anyanyelv; családi, baráti körben beszélt nyelv	34	970	24	577	57	1 841	9	294	48	84	486	144	126
	Anyanyelv; családi, baráti körben beszélt nyelv	60	2 047	23	704	80	1 913	20	630	90	168	677	341	245
	Csak anyanyelven, családon kívül beszélt nyelv	1 702	11 515	2 415	21 392	7 258	949 323	93	81 575	654	19 711	32 599	1 690	7 821
	Nemzetiségi, nyelvi csoportba tartozók összesen	4 018	217 235	9 034	47 122	12 402	1.068.667	1 258	96 356	2 733	27.061	71 865	6 522	15.214
Ebből: hiányos, ismeretlen válaszu	nemzetiség	288	4 242	460	2 222	713	53 845	72	5 008	92	1 916	2 068	224	999
	kulturális értékhez, hagyományhoz kötődés	342	8 527	467	2 787	941	61 222	115	5 852	122	2 146	2 608	285	1 159
	anyanyelv	272	4 787	415	1 969	719	49 860	89	4 464	66	1 666	1 868	167	928
	családi, baráti körben beszélt nyelv	286	4 923	438	2 036	757	51 315	97	4 560	74	1 730	1 942	1 555	951

Forrás: NEKH jelentés 2004-2005 (KSH Népszámlálás 2001, 18. táblázat alapján)

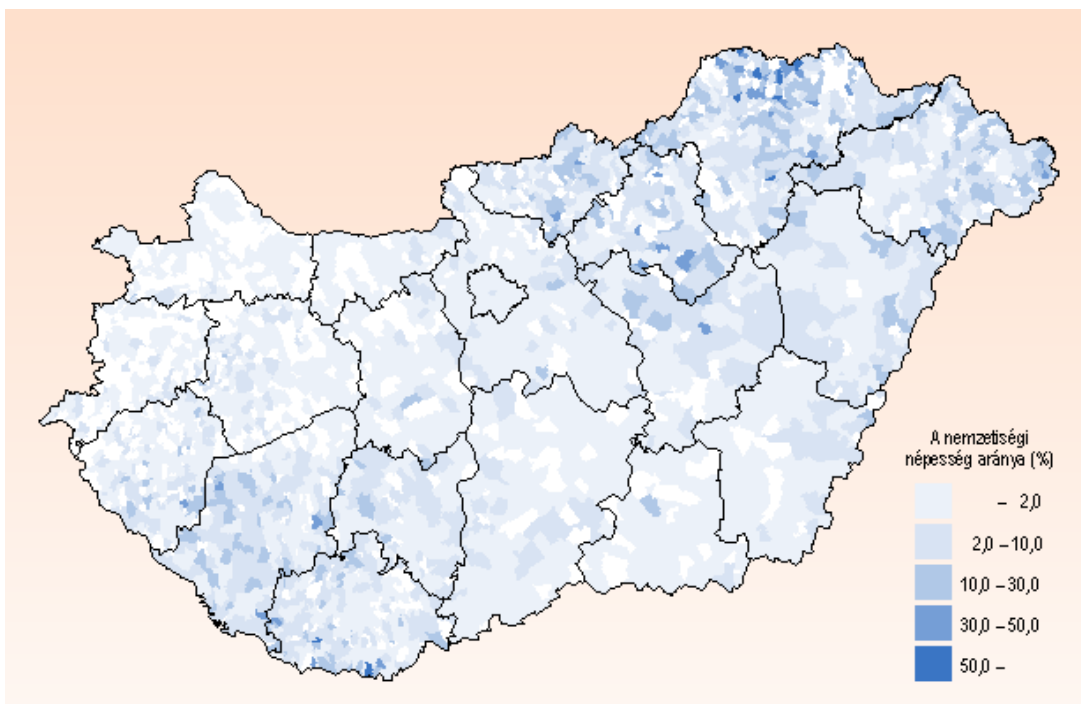
VI.1.5. A nemzetiségek országos területi eloszlása a népszámlálási adatok alapján, nemzetiségenként, nemzetiségi hovatartozás szerint

Forrás: KSH Népszámlálás 2001

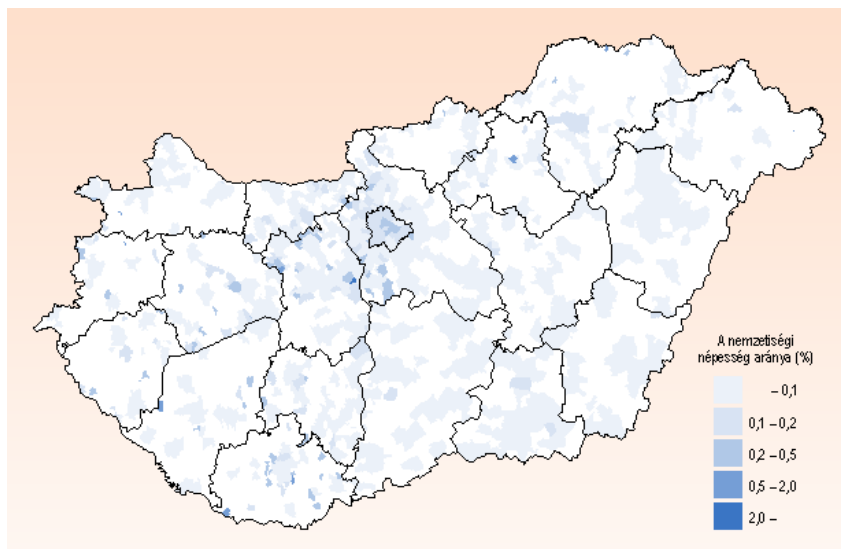
<http://www.nepszamlalas.hu/hun/kotetek/04/kartogram.html>

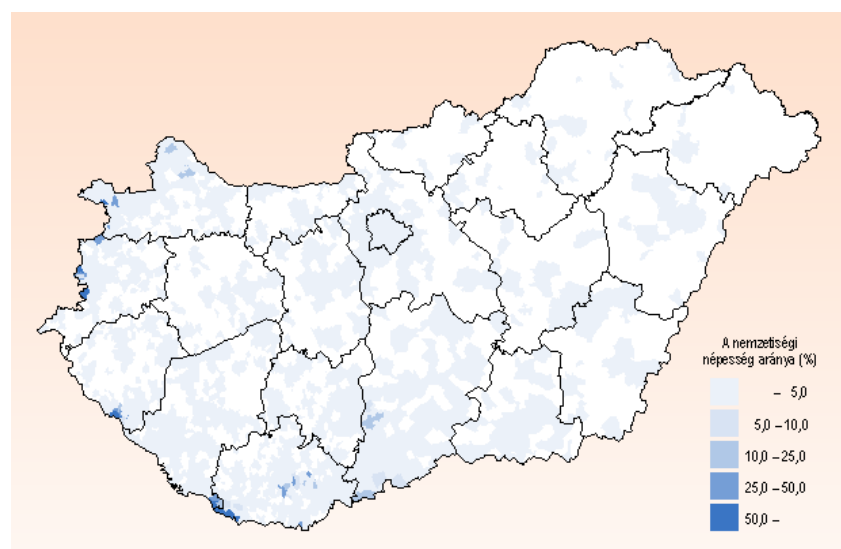
1. bolgárok

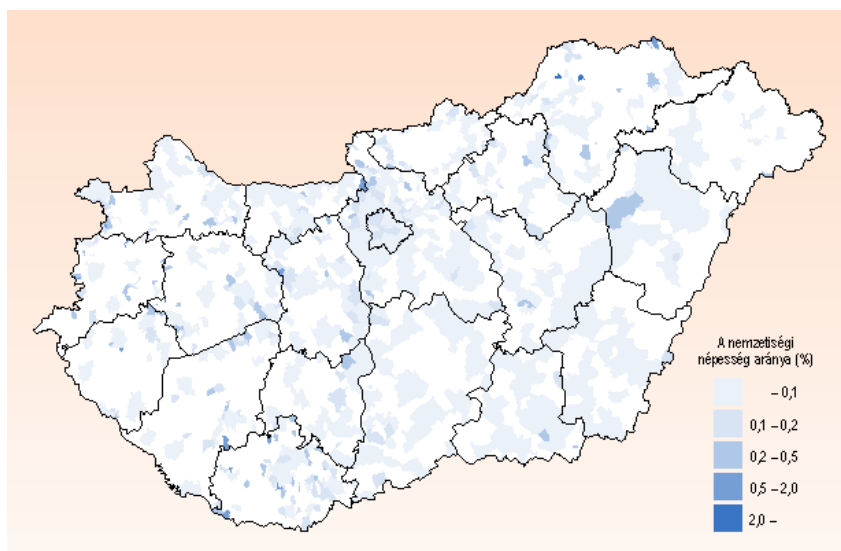
2. cigányok

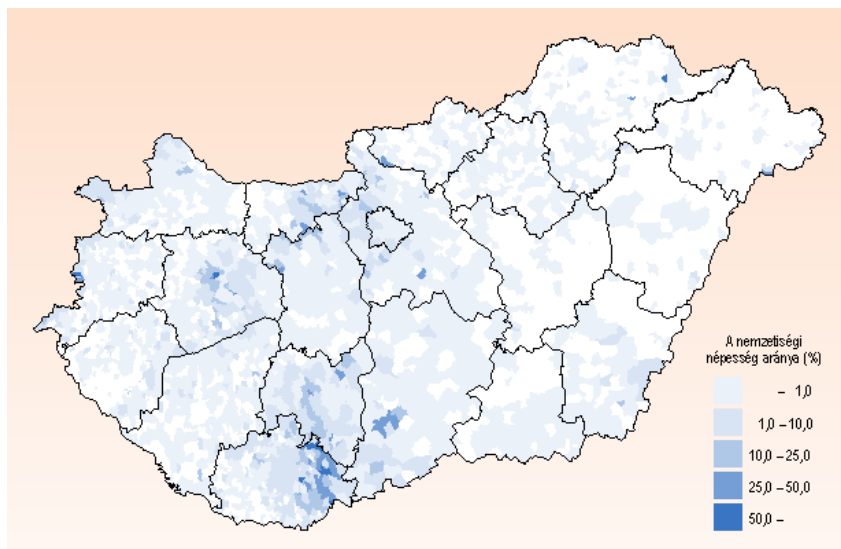
3. görögök

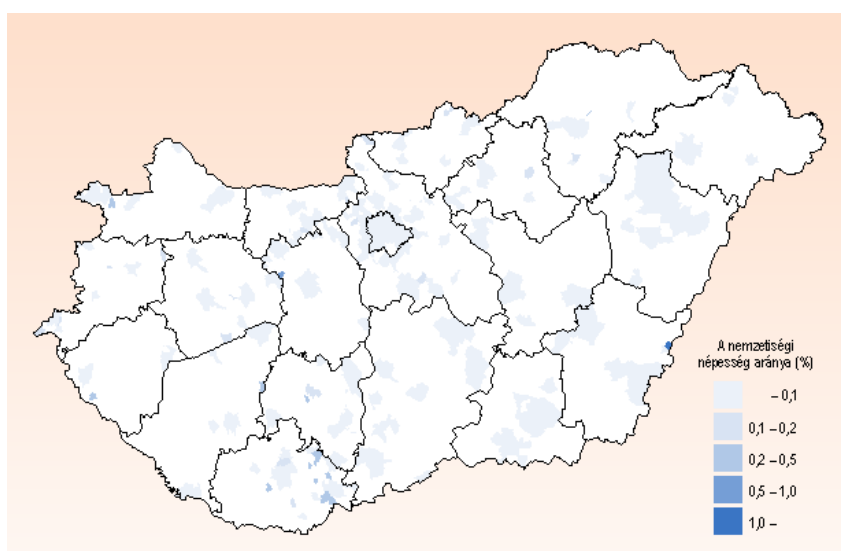
4. horvátok

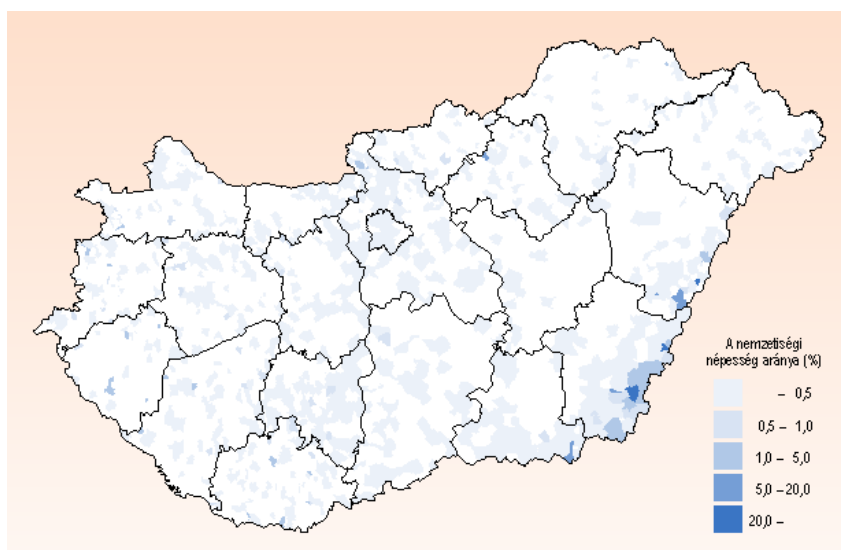
5. lengyelek

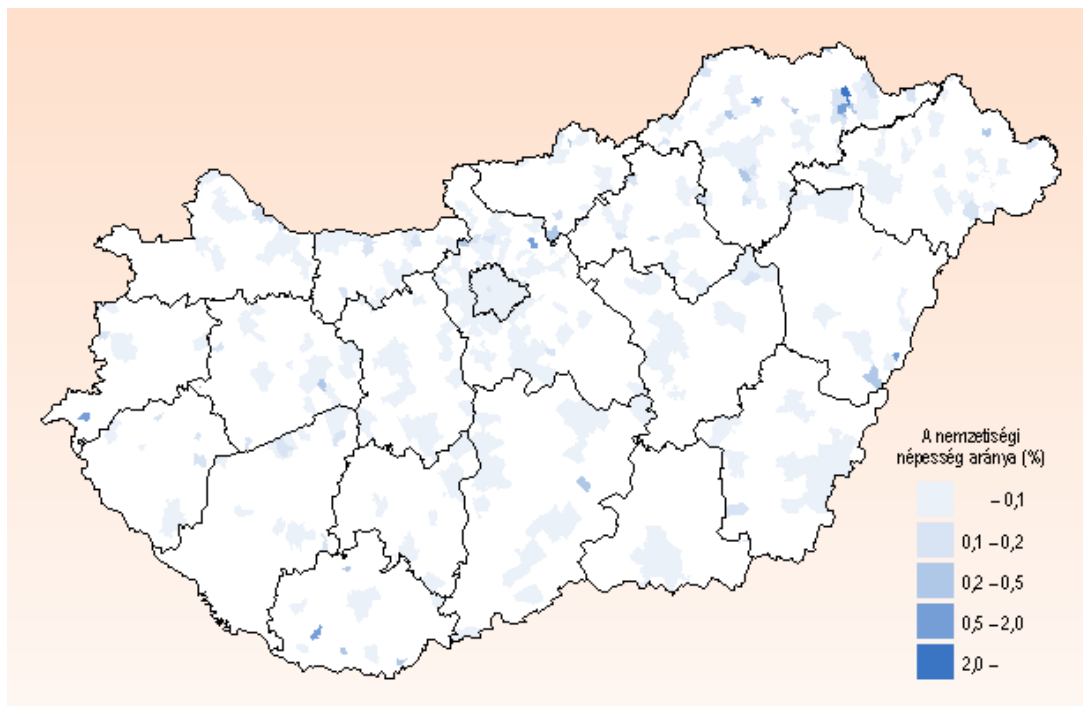
6. németek

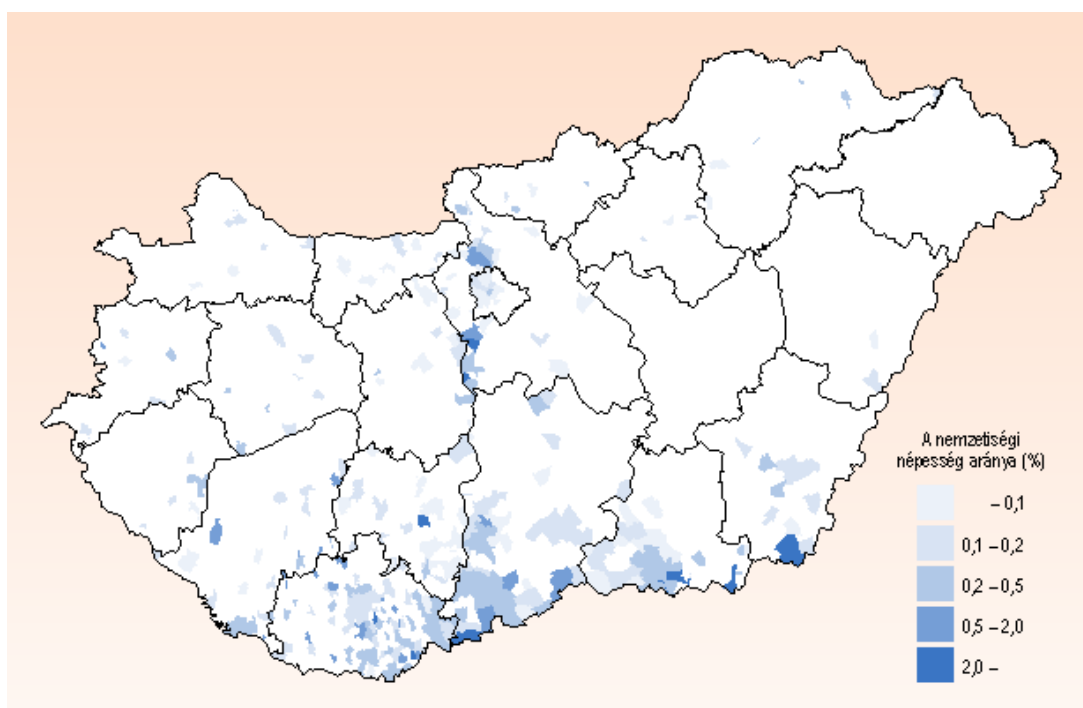
7. örmények

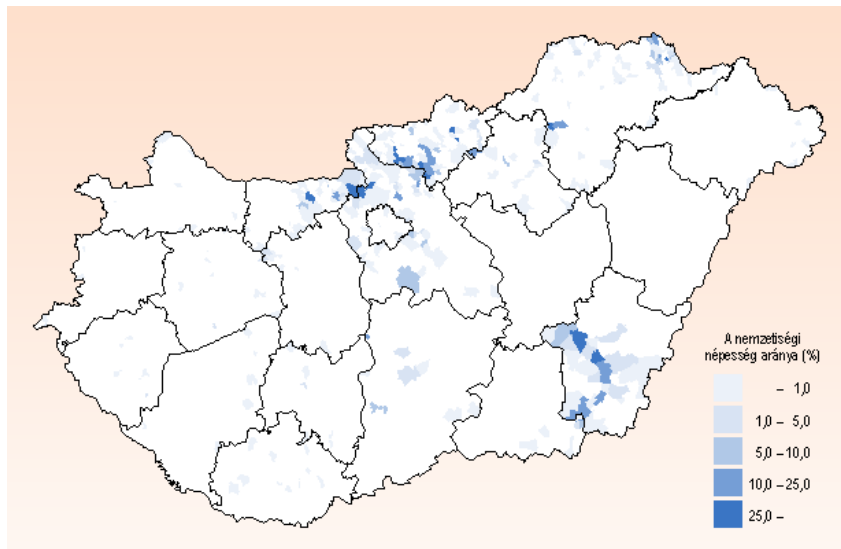
8. románok

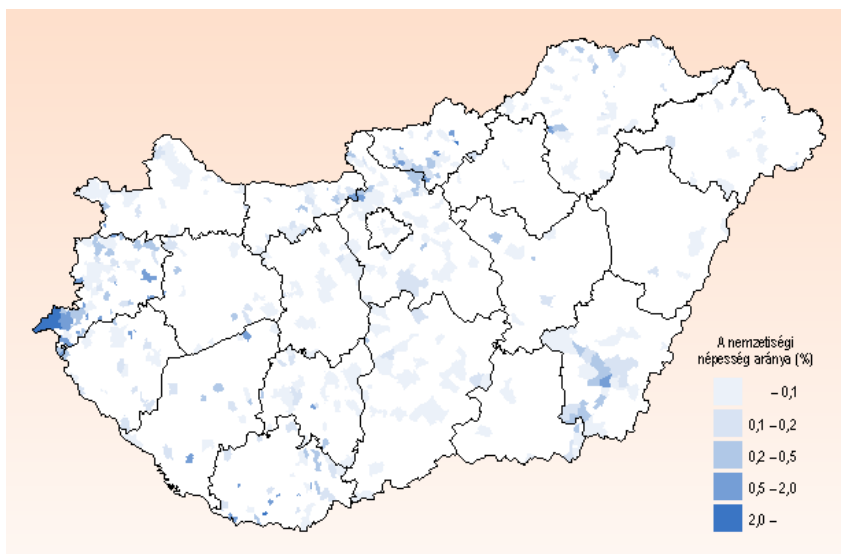
9. ruszinok

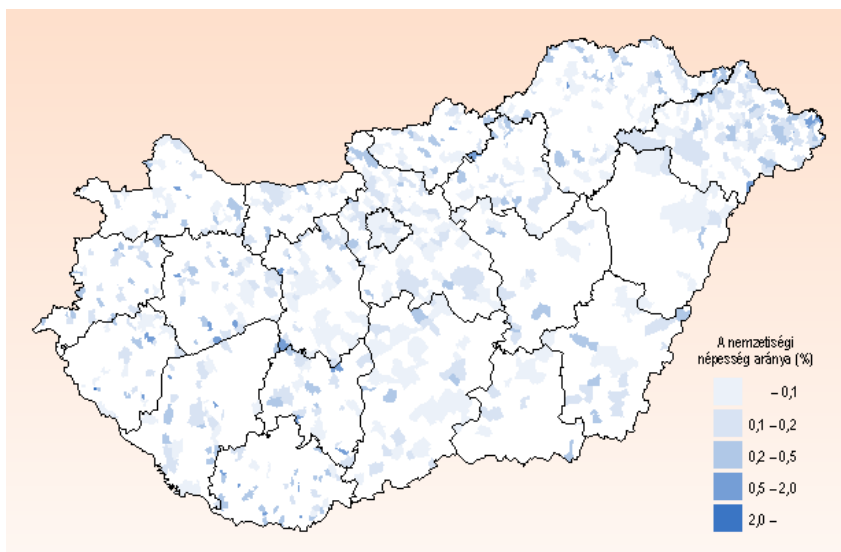
10. szerbek

11. szlovákok

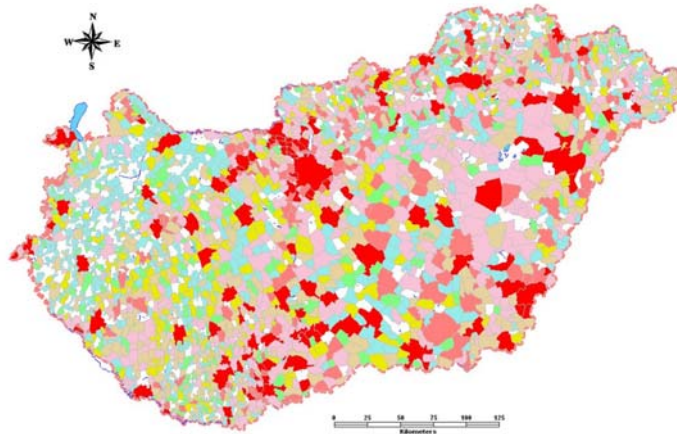

12. szlovének

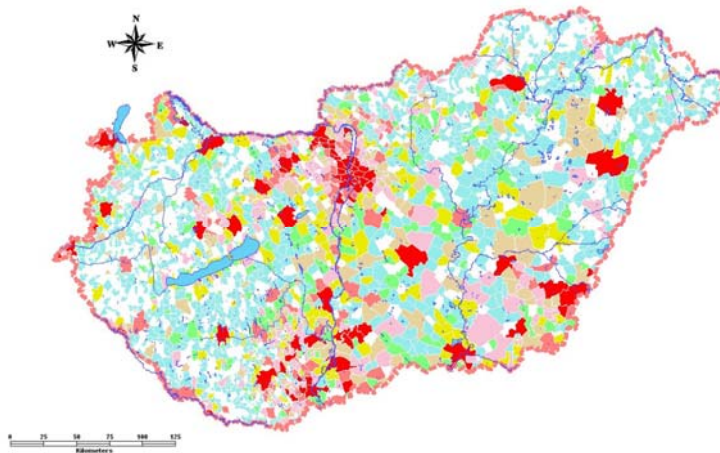

13. ukránok

VI.1.6. A nemzetiségek országos területi eloszlása a kulturális értékekhez, hagyományokhoz való kötődés szerint, a népszámlálási adatok alapján

1. a nemzetiségi lakosság területi eloszlása

2. a nemzetiségi lakosság a cigányság nélkül

VI.1.7. Települések és nemzetiségi lakosság százalékos aránya

Magyarország összes településének száma: 3135

Azon települések száma, ahol a 2001. évi népszámlálás alapján a lakosság valamely nemzetiséghez kulturálisan kötődik: 2688

Ebből 10% alatt 2295

10-50% között 358

50% fölött 35

összesen: 2688

Azon települések száma, ahol 500 fő feletti a **nemzetiségi** lakosság 136

Azon települések száma, ahol 500 fő feletti a nemzetiséghez **kulturálisan kötődők** száma 128

Forrás: KSH Népszámlálás 2001

<http://www.nepszamlalas.hu/hun/kotetek/04/tabhun/tab109/load09013.html>

VI. 2. Szervezetekre vonatkozó adatok

VI.2.8. Magyarországi civil szervezetek – kisebbségi civil szervezetek

Magyarországi (közművelődési) civil szervezetek – kisebbségi (közművelődési) civil szervezetek

Forrás: Fővárosi Bíróság / Társadalmi Szervezetek és Alapítványok Névjegyzéke⁹
<http://www.birosag.hu/engine.aspx?page=tarsszervsearch>¹⁰

	Civil szervezetek száma összesen (2010):	Ebből <u>kulturális</u> tevékenységet folytató:
Összes magyarországi:	78 557	12 001
Nemzetiségi:	1 364	413
bolgár	9	4
cigány	834	152
görög	20	13
horvát	73	47
lengyel	35	20
német	215	88
örmény	16	10
román	61	25
ruszin	9	5
szerb	24	22
szlovák	56	32
szlovén	10	7
ukrán	2	2

⁹ A névjegyzék nem közhiteles, a névazonosság kiszűrésére, tájékoztatásra szolgál. A hiteles adatokat a bejegyző megyei (fővárosi) bíróságok nyilvántartásai tartalmazzák!

¹⁰

- Nemzetiségi szervezetekre nem lehet keresni csak úgy, ha a szervezet nevében szerepel a „nemzetiségi” kifejezés vagy a nemzetiség neve pl. „görög”. Amennyiben egyik kifejezés sem szerepel a szervezet nevében, nem találhatjuk meg. (pl. „Opanke Hagyományőrző Kulturális Egyesület” – szerb, vagy „Martenica Néptánc Egyesület”- bolgár) Az így kapott listából ki kell szűrni az olyan találatokat, mint pl. „görög katolikus”, vagy a „Hajdúböszörményi Horgászegylet vagy Magyar Élelmiszerbank Egyesület és hasonlókat.
- Nem tudjuk, hogy a szervezet ténylegesen működik-e?
- bizonytalan a nemzetiség érdekében végzett tevékenység (pl. Magyar-Lengyel- Baráti Társaság és a többi magyar-egyéb baráti társaság)
- nem biztos, hogy feltüntették a kulturális tevékenységet, bár alapvetően azzal foglalkozik

VI.2.9. Jogi személyiség nélküli nemzetiségi (kulturális) szervezetek¹¹

Forrás: Erikanet Közművelődési Adatbázis / Nemzetiségi adatbázis
http://www.erikanet.hu/oldal.php?menupont_id=497335&lapozo_dat=&func=&kereses=1&szulo_objektum_id=&objektum_tpus_id=107&s_regio4=0&s_regio3=0&s_regio1=0&s_x=-&telepke_1=&tul_6=&tul_209=449289&tul_219=0

Összes adatszolgáltató szervezet: 225
Ebből jogi személyiség nélküli szervezet: 103

bolgár	-
cigány	nincs adat
görög	5
horvát	8
lengyel	3
német	56
örmény	1
román	2
ruszin	1
szerb	-
szlovák	16
szlovén	11
ukrán	-

¹¹ Az egyetlen egységes, különböző szempontok szerint kereshető adatforrás az MMIKL Kisebbségi Kulturális Programok osztálya által kezelt Nemzetiségi adatbázis. Az adatszolgáltatás önkéntes. 2006-ban igyekeztünk minél több szervezethez eljuttatni a felhívást és ösztönözni őket az adatlap kitöltésére. Az adatbázisban mindösszesen közel 300 szervezet szerepel, mely töredéke a ténylegesen működő szervezeteknek/csoportoknak.

VI.2.10. Országos, regionális és helyi kisebbségi kulturális, kulturális/közművelődési intézmények

1., Országos kisebbségi önkormányzatok által fenntartott intézmények:

1	Bolgár	Bolgár Művelődési és Kulturális Nonprofit Kft.	<i>közművelődés</i>
2	cigány	Országos Kisebbségi Kulturális és Foglalkoztatási Módszertani Hálózat	<i>egyéb</i>
3		Országos Roma Könyvtár, Levél- és Dokumentumtár	<i>közgyűjtemény</i>
4		Országos Roma Közérdekű Muzeális Gyűjtemény és Kiállítási Galéria	<i>közgyűjtemény</i>
5		Országos Roma Kulturális és Média Centrum	<i>kultúra, média</i>
6	horvát	Magyarországi Horvátok Keresztény Gyűjteménye	<i>közgyűjtemény</i>
7		Croatica Kulturális, Információs és Kiadó Nonprofit Kft.	<i>média, kultúra</i>
8		August Senoa Klub	<i>közművelődés</i>
9	lengyel	Lengyel Ház	<i>kultúra</i>
10		Magyarországi Lengyelség Múzeuma és Levéltára	<i>közgyűjtemény</i>
11	német	Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ	<i>közművelődés</i>
12		Magyarországi Németek Általános Művelődési Központja	<i>oktatás, közművelődés</i>
13	örmény	Örmény Kulturális és Információs Központ	<i>közművelődés</i>
14	ruszin	Magyarországi Ruszin Közérdekű Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóhely	<i>közgyűjtemény</i>
15		Magyarországi Ruszinok Könyvtára	<i>közgyűjtemény</i>
16	szerb	Magyarországi Szerb Kulturális és Dokumentációs Központ	<i>közművelődés</i>
17	szlovák	Szlovák Közművelődési Központ	<i>közművelődés</i>
18		Legatum Nonprofit Kft.	<i>közgyűjtemény</i>
19	szlovén	Kühár Emlékház (Szlovén Tájház)	<i>közgyűjtemény</i>
20	ukrán	Magyarországi Ukrán Kulturális és Dokumentációs Központ	<i>közművelődés</i>

2., Egyéb fenntartó által működtetett intézmények:

1. Deutsche Bühne Ungarn (Magyarországi Német Színház)/Szekszárd (német)
2. Magyarországi Szerb Színház/Lórév (szerb)
3. Szerb Ortodox Egyházművészeti Gyűjtemény/Szentendre (szerb)

Regionális vagy települési nemzetiségi kulturális/közművelődési intézmények

Az adatbázisban szereplő regionális vagy helyi kulturális/közművelődési intézmények száma összesen: 3771
 Az adatbázisban szereplő nemzetiségi intézmények száma összesen: 32

cigány	1	Cigány Közösségi Ház/Tiszadob
német	1	Heimatmuseum - Német Nemzetiségi Falumúzeum/Nagymányok
	2	Községi Általános és Német Nemzetiségi Könyvtár/Bár
	3	Magyarországi Németek Általános Művelődési Központja/Baja
	4	Német és székely emlékszoba/Kisdorog
	5	Német Falumúzeum/Kisnyárad
	6	Német Közösségi Ház/Pomáz
	7	Német Közösségi Ház/Dombóvár
	8	Német Nemzetiségi Általános Művelődési Központ/Gyód
	90	Német Nemzetiségi ÁMK/Tatabánya
	101	Német Nemzetiségi ÁMK-Alsógallai József Attila Művelődési Háza/Tatabánya
	112	Német Nemzetiségi Gyűjtemény - Schwäbische Sammlung Hedjeß/Högyész
	123	Német Nemzetiségi Tájház/Rátka
	134	Német Nemzetiségi Tájház/Gyöng
	145	Szudétanémet Tudományos Gyűjtemény/Budapest
	156	Német Nemzetiségi Gyűjtemény - Schwäbische Sammlung Hedjeß/Högyész
167	Német Nemzetiségi Tájház/Rátka	
178	Német Nemzetiségi Tájház/Gyöng	
ruszin	1	Ruszin Múzeum/Múcsony
	2	Ruszin tájház/Komlóska
szlovák	1	Bánhidai Szlovák ÁMK Puskin Művelődési Ház/Tatabánya
	2	Magyar-Szlovák Táj- és Alkotóház/Kondoros
	3	Szlovák Kultúra Háza/Békéscsaba
	4	Szlovák tájház/Háromhuta
	5	Szlovák Tájház/Füzér
	6	Szlovák Tájház/Szarvas
	7	Szlovák Tájház/Békéscsaba
	8	Szlovák Tájház/Bánk

Forrás: Erikanet (Egységes Regionális Közművelődési adatbázis)¹²

(http://www.erikanet.hu/oldal.php?menupont_id=6555&lappozo_dat=&func=&kereses=1&szulo_objektum_id=&objektum_tipus_id=46&s_regio4=0&s_regio3=0&s_regio1=0&s_x=-&telepke_1=&tul_6=nemzetis%E9gi&tul_22=0)

¹² Ebbe az adatbázisba az OKM Kulturális Statisztikai Rendszerében regisztrált és adatokat szolgáltató intézmények adatai kerülnek be. *A kulturális statisztikai rendszer olyan webes adatkitöltő felület, amely segíti az OSAP kormányrendeletben előírt kötelező kulturális statisztikai adatszolgáltatás gyors, pontos, költséghatékony teljesítését. Az adatok feltöltését az adatbázisba, ill. frissítését, e statisztika alapján a Megyei Közművelődési Központok végzik. Nincs tehát ennél jobb forrásunk a keresésre. Ám itt is ugyanaz a probléma – nemzetiségi feladatellátásra, vagy nemzetiségi fenntartóra nem lehet keresni, csak az intézmény nevére, ha abban szerepel valamely nemzetiség neve.*

Nemzeti és etnikai kisebbségi feladatokat is ellátó közművelődési intézmények száma¹³

1438 sz. Jelentés a tárgyévben folytatott közművelődési tevékenységekről (2009) a1438t6 tábla: Nemzeti és etnikai kisebbségi közművelődési feladatok¹⁴

Összes adatszolgáltató intézmény száma: **2899**

Ebből nemzeti és etnikai kisebbségi feladatot ellátott 2009-ben:

1.	bolgár	25
2.	cigány	446
3.	görög	24
4.	horvát	91
5.	lengyel	36
6.	német	290
7.	örmény	18
8.	román	53
9.	ruszin	23
10.	szerb	42
11.	szlovák	107
12.	szlovén	19
13.	ukrán	14
össz.:		1188

Egyedi adatgyűjtés alapján nemzetiségi feladatot ellátó adatszolgáltató: **756**

(az összesített statisztikából, nemzetiségenként egy táblázatba kigyűjtött intézmények száma, melyek egy vagy több nemzetiségi feladatot látnak el. Az adatszolgáltató nem minden esetben intézmény, pl. alapítvány vagy egyesület.)

Forrás: OKM Kulturális Statisztikai Rendszer¹⁵
(<http://kultstat.okm.gov.hu/publikus-aggregator>)¹⁶

¹³ A statisztikai adatközlés célja: Az ország egészére vonatkozóan, a tárgyévben, a közművelődésben megvalósult tevékenységek rögzítése, a polgárok iskolán kívüli öntevékeny, önművelő, megismerő, kultúraelsajátító, művelődő és alkotó célú cselekvésének számbavételére, amely jellemzően együttműködésben, közösségben valósul meg.

Az adatszolgáltatók köre: Minden olyan szervezet adatszolgáltatásra kötelezett, amely „A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény” 73-87. §-ban megfogalmazott közművelődési feladatokat alaptevékenységként végzi, továbbá helyi rendeletben meghatározott közművelődési feladatokat lát el.

¹⁴ A táblázatban a nemzeti és etnikai kisebbségi közművelődési feladatok ellátását kell jelölni nemzetiségenként: „Jelöljön be egyet, vagy többet, a végzett tevékenység(ek)nek megfelelően!”

¹⁵ A probléma azonos a többi adatbázisnál leírtakkal: nemzetiségre nem lehet keresni. Illetve itt egyetlen kimutatás (a fenti számú jelentés) ad képet egyfajta nemzetiségi feladatellátásról. Azaz annyit tudunk, hogy hány intézményben volt valamilyen kisebbségi program, de ezek többsége nem nemzetiségi intézmény (vagy egy sem).

¹⁶ Így tehát a kapott adatról, - az „1188” –as számról, nem tudni mit jelent? Nem ennyi nemzetiségi feladatot ellátó intézmény – mert ha a statisztikából kigyűjtjük az adatokat nemzetiségenként, látjuk, hogy 1-1 intézmény több nemzetiséget is megjelölt, tehát többször szerepel (Pl. a ráckevei Ács Károly Művelődési Központ, ahol évek óta rendszeres program a hagyományörző néptánc együttesek minősítése, ill. Nemzetiségi Folklor Fesztivál, stb).

A nemzetiségi rendezvények számát sem jelentheti, mert a statisztika nem a rendezvények számát kérdezi.

Nemzetiségi feladatot is ellátó települési (nyilvános) könyvtárak

(Az Országos Idegennyelvű Könyvtár és a megyei könyvtárakon kívül, illetve a kisebbségi önkormányzatok által fenntartott fentebb felsorolt könyvtárakon kívül)

1. Ady Endre Városi Könyvtár és Művelődési Központ,. Baja (horvát, német)
2. Kerner István Községi és Nemzetiségi Könyvtár,. Máriakéménd (német)
3. Községi Közművelődési és Iskolai Könyvtár, Vanyarc (német)
4. Községi Közművelődési Könyvtár, Márianosztra (szlovák)
5. Községi Közművelődési Könyvtár, Ipolydamásd (szlovák)
6. Mogyoróssy János Városi Könyvtár, Gyula (román, német)
7. Német Nemzetiségi Általános Művelődési Központ, Gyód (német)
8. Radó Antal Könyvtár és Művelődési Központ, Mór (német)
9. Róder Imre Városi Könyvtár, Vecsés (német)

Forrás: OKM adatbázisa a Nyilvános könyvtárakról:

(http://www.ki.oszk.hu/nyilvanos/index.jsp?servlet=register&page=search_00)

Az olyan községi könyvtárak száma, amelyekben nemzetiségi nyelvű könyvek találhatóak, ennél lényegesen nagyobb, de a rendszer nem mutatja ki.

Települési önkormányzatok által fenntartott közművelődési intézmények nemzetiségi nyelvű szolgáltatása

- Települési önkormányzati közművelődési intézmények száma: **2046**
- Ebből azon intézmények száma, amelyek nemzetiségi nyelvű szolgáltatást is nyújtanak: **nincs adat**
- Ebből azon intézmények száma, amelyek alapító okiratukban szerepeltetik a nemzetiségi feladatok ellátását: **nincs adat**

Nemzeti és etnikai kisebbségi közművelődési feladatot ellátó intézmények száma

	2007	Ebből csak egy kisebbség feladatait ellátó int.	2008	Ebből csak egy kisebbség feladatait ellátó int.	2009
Bolgár	24	0	26	1	25
Cigány	418	18	526	360	446
Görög	24	0	25	1	24
Horvát	77	1	96	25	91
Lengyel	24	0	32	3	36
Német	282	11	331	193	290
Örmény	17	0	22	1	18
Román	43	0	51	6	53
Ruszin	23	0	27	0	23
Szerb	40	0	40	5	42
Szlovák	100	1	111	45	107
Szlovén	11	0	18	5	19
Ukrán	10	0	17	0	14
Összesen:	1093	31	1322	645	1188
Összes adatszolgáltató	3367	31	3488	645	2899

Forrás:

- OKM Kulturális Statisztikai Rendszer (1438 Jelentés a tárgyévben folytatott közművelődési tevékenységről, „a1438t6” tábla) <http://kultstat.okm.gov.hu/publikus-aggregator>
- Dr Kállai Ernő a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának jelentése a kisebbségi kulturális jogok érvényesülésének vizsgálatáról 2010. / 133.o.

VI.2.11. Nemzeti, etnikai kisebbségi nevelés, oktatás - 2009/2010

Nappali rendszerű képzés

Oktatási forma/ nemzetiségi nyelv	Általános iskola	Szakiskola	Speciális szakiskola	Gimnázium	Szakközépiskola
Anyanyelvű	24	1		4	
nemzetiségi bolgár	1			1	
nemzetiségi görög	1				
nemzetiségi horvát	2				
nemzetiségi német	12			1	
nemzetiségi román	1				
nemzetiségi szerb	3			1	
nemzetiségi szlovák	3			1	
nemzetiségi szlovén	1	1			
Kétnyelvű kisebbségi	46			14	1
nemzetiségi horvát	6			2	
nemzetiségi német	29			10	1
nemzetiségi román	5			1	
nemzetiségi szlovák	4			1	
nemzetiségi szlovén	2				
Nyelvoktató	299	2		8	5
nemzetiségi görög	1				
nemzetiségi horvát	23				
nemzetiségi német	227	1		7	4
nemzetiségi román	5				
nemzetiségi ruszin	2				
nemzetiségi szerb	2				
nemzetiségi szlovák	37				
nemzetiségi szlovén	2	1		1	1
Kiegészítő kisebbségi oktatás	11			4	
nemzetiségi bolgár	1			1	
nemzetiségi görög	1			1	
nemzetiségi horvát	2				
nemzetiségi lengyel	1			1	
nemzetiségi német	3				
nemzetiségi román	1				
nemzetiségi szerb	1			1	
nemzetiségi szlovák	1				
Cigány kisebbségi	305	15	12	8	2
cigány nyelvet is oktatják - beás	11	1		1	
cigány nyelvet is oktatják - romani	15	4	2	3	1
cigány nyelvet nem oktatják	279	10	10	4	1
Összesen(halmozódás nélkül)	592	16	12	37	7
Összes intézmény (halmozódás nélkül):	619				

Megjegyzés: Működő, illetve új vagy újra működő intézmények száma. Egy intézmény többször is szerepel, ha több típusú nemzeti, etnikai kisebbségi oktatási formát is végez
Készítette: Hagymásy Tünde/ NEFMI Statisztikai Osztály

- Több statisztikát néztünk át, ez bizonyult a legjobbnak, bár ez sem túl pontos.
 - Több olyan iskolát mutat ki, amelyekben az oktatás az adott kisebbség nyelvén folyik: Pl. szerb nyelvű iskola ma már csak egy van, Budapesten. A többi ide sorolt iskola kétnyelvű (Battonya, Deszk, Lórév, s nem is egész iskolák, hanem a lórévi, valamint a deszki csak tagiskola és csak az alsó tagozatban működik, vagy csak ott kétnyelvű).
 - Nincs olyan iskola sem, ahol az oktatás görögül folya (még Beloianiszban is csak kétnyelvű az oktatás).
 - Az egyetlen szakiskolában, ahol szlovén nyelvet is oktatnak nem valószínű, hogy szlovén az oktatás nyelve.
- A statisztika önbevallás alapján készül.

VI.2.12.Országos, regionális és helyi nemzetiségi nyelvű médiumok felsorolása

Központi nemzetiségi médiumok felsorolása terjedelem és megjelenési gyakoriság szerint

Országos, regionális és helyi és rádió és tv adók

Országos	16	(6 rádió+ 10 tv)
Körzeti, helyi	211	(149 rádió+62 tv)
Összesen:	227	

(forrás: http://www.ortt.hu/oldal.php?menu_id=34)

Nemzetiségi országos, regionális és helyi tv és rádióadók:

a) Televízió műsorok / MTV Kisebbségi Műsorok szerkesztőségei (országos)

1. Domovina (szlovák) (heti 26 perc)
2. Ecranul Nostru (román) (heti 26 perc)
3. Hrvatska Kronika (horvát) (heti 26 perc)
4. Roma Fórum / Roma Magazin (magyar) (heti 26 perc)
5. Srpski Ekran (szerb) (heti 26 perc)
6. Unser Bildschirm (német) (heti 26 perc)
7. Slovenski utrinki (szlovén) (kétheti 26 perc)
8. Együtt (magyar nyelvű) (heti 26 perc)
9. Rondo (bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin, ukrán – magyar ill. nemzetiségi nyelvű, feliratozva) kb. kéthetente, 26 perc, ill. tematikus műsor, alkalmanként.

b) Rádió műsorok / MR 4 nemzetiségi adások (országos)

1. MR bolgár adás (heti 30 perc)
2. Három szólamra – cigány magazin (magyar, lovári, beás) (heti 5x 57 perc)
3. MR görög adás (heti 30 perc)
4. MR horvát adás (napi 2 óra)
5. MR lengyel adás (heti 30 perc)
6. MR német adás (napi 2 óra)
7. MR örmény adás (heti 30 perc)
8. MR román adás (napi 2 óra)
9. MR ruszin adás (heti 30 perc)
10. MR szerb adás (napi 2 óra)
11. MR szlovák adás (napi 2 óra)
12. MR szlovén adás (napi 2 óra)
13. MR ukrán adások (heti 30 perc)
14. Nemzetiségeink zenéje : heti 5x 30 perc, hétvégén 1 óra
15. Egy hazában – magyar nyelvű nemzetiségi műsor (vasárnaponként 55 perc)
16. Gyöngyszemek (magyar nyelvű) (vasárnaponként 5 perc – az „Egy hazában” műsor részeként)

Egyéb fenntartású:

17. Rádió C (roma multikulturális, magyar nyelvű)
18. Radio Monoster (szlovén) (Vas megye területén heti 5x 1 óra, vasárnap 2 óra)

c) Internetes

19. Radio Croatica Internet (horvát)
20. Radio Srb (szerb) (heti 1 óra)
21. Radio Ritam (szerb) (napi 24 óra zene, napi 1,5 óra hírek, irodalom, stb., heti frissítésű)

d) Nemzetiségi országos terjesztésű nyomtatott és online sajtó

Nemzetiség	Folyóirat neve	Megjelenési gyakoriság, terjedelem
bolgár	Balgarski Veshti (magyar nyelvű összefoglalóval)	havonta; 20 oldal
	Haemus (kétnyelvű)	negyedévi, 60 oldal
cigány	Amaro Drom (alapvetően magyar nyelvű)	havonta, 30 oldal
	Kethano Drom (magyar és romani nyelvű)	rendszeretlenül
	Lungo Drom (magyar nyelvű)	havonta, 30 oldal
	Glinda (gyermek és ifjúsági magazin, főként magyar nyelvű)	rendszeretlenül
	Világunk (magyar nyelvű)	havonta; 11 oldal
görög	Ellinizmosz (magyar nyelvű összefoglalóval)	havonta 30 oldal
horvát	Hrvatski Glasnik	hetente; 16 oldal
lengyel	Polonia Wegierska, Glos Polonii (magyar nyelvű összefoglalóval)	havonta+negyedévi melléklettel; 20 oldal)
német	Neue Zeitung	hetente; 16 oldal
örmény	Arménia (kétnyelvű)	havonta; 30 oldal
	Erdélyi Örmény Gyökerek (magyar nyelvű)	havonta; 20-30 oldal
román	Foia Românească	hetente; 16 oldal
	Cronica	hetente, 8 oldal
ruszin	Ruszin Világ (magyar nyelvű melléklettel)	havonta; 20 oldal
szerb	Srpske Nedeljne Novine	hetente; 12 oldal
szlovák	Ludové noviny	hetente; 16 oldal
szlovén	Porabje	hetente; 8 oldal
ukrán	Hromada (részben kétnyelvű)	kéthavonta; 36 oldal
interetnikus	Barátság (magyar nyelvű)	kéthavonta; 56+4 oldal
Online újságok		
cigány	http://www.romaweb.hu (magyar nyelvű)	
	http://www.romapage.hu (magyar nyelvű)	rendszeretlen
	http://www.romnet.hu (magyar nyelvű)	kb. hetente frissül
	http://www.glinda.hu (magyar nyelvű)	Kb. havonta
szlovák	http://www.luno.hu/	
román	http://www.foaia.hu	

A regionális és helyi rádió és tv adók nemzetiségi nyelvű adásairól nincs kimutatásunk, elvéve, rendszeretlenül fordulnak elő, esetleg havi 10-30 perces gyakorisággal.

VI.2.13. Települési kisebbségi önkormányzatok 2009. január 1-én (MEH)

Megyék	bolgár	cigány	görög	horvát	lengyel	német	örmény	román	ruszin	szerb	szlovák	szlovén	ukrán	
Összes:	37	1031	34	115	47	377	31	45	51	40	116	11	19	1954
Budapest	21	20	20	17	16	22	20	14	16	14	14	1	6	201
Bács-Kiskun		42		13		25				2	3			85
Baranya	1	122	2	33	1	95			1	4			2	261
Békés		29			1	8		13		1	17			69
Borsod-Abaúj-Zemplén	2	129	1	1	12	10	2	1	17		13		5	193
Csongrád	1	16	2	1	1	2	1	5		4	3		1	37
Fejér		14	2	3	2	15	1		1	3	2	1	1	45
Győr-Moson-Sopron	1	19		10	1	15	1					1		48
Hajdú-Bihar	1	48				2	1	11						63
Heves		58	1		1	2			3		2			67
Jász-Nagykun-Szolnok		37			1									38
Komárom-Esztergom	1	15	1		3	22	1		2		10		1	56
Nógrád		75				2			1		21			99
Pest	9	63	5	4	4	44	1	1	6	11	28		1	177
Somogy		72		10	1	6								89
Szabolcs		112			1	8	1		4		1		1	128
Tolna		52				37				1				90
Vas		17		11	1	10						8		47
Veszprém		36			1	48	2				2		1	90
Zala		55		12		4								71
Budapest nélkül:	16	1011	14	98	31	355	11	31	35	26	102	10	13	1753
Területi kisebbségi önkormányzatok 2006-2010														
	2	20	1	7	2	11	1	3	2	2	6	0	0	57
Ebből fővárosi	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			11

Az ország 1435 településén tartottak meg 2049 helyi kisebbségi önkormányzati választást. (OVB)

A választások óta eltelt időszakban csökkent az önkormányzatok száma - több helyen megszűnt (főként cigány).

VI.2.14. Nemzetiségi nyelvű szolgálat felekezeti, település és nemzetiség szerint

nemzetiség	katolikus		református		evangélikus		görög katolikus		ortodox	
	települések száma	Isten-tiszteletok száma	települések száma	Isten-tiszteletok száma	települések száma	Isten-tiszteletok száma	települések száma	Isten-tiszteletok száma	templomok száma	Isten-tiszteletok száma
Bolgár	-	-	-	-	-	-	-	-	1	Legalább heti 1 és a nagy ünnepek
cigány	nincs adat	nincs adat	-	-	-	-	2	nincs adat	-	-
görög	-	-	-	-	-	-	-	-	4	Legalább heti 1 és a nagy ünnepek
horvát	1	nincs adat	-	-	-	-	-	-	-	-
lengyel	1	vasárnap 2x	-	-	-	-	-	-	-	-
német	9	nincs adat	1	vasárnaponként	39	476	-	-	-	-
örmény	1	-	-	-	-	-	-	-	1	nincs adat
román	1	nincs adat	-	-	-	-	-	-	21	Legalább heti 1 és a nagy ünnepek
ruszin	-	-	-	-	-	-	2	nagyobb ünnepek alkalmával, kb. évente 3 alk.	-	-
szerb	-	-	-	-	-	-	-	-	43	Legalább heti 1 és a nagy ünnepek
szlovák	2	nincs adat	-	-	21	410	-	-	-	-
szlovén	3	nincs adat	-	-	-	-	-	-	-	-
ukrán	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-
összesen	18				60	886	4		70	

- A Református Egyháztól (kivéve a Budapesti Református-Evangélikus Németajkú Egyházközséget) nem kaptunk választ a feltett kérdésre.
- A cigány hívők többsége római katolikus illetve görög katolikus vallású. Görög katolikus cigány nyelvű istentisztelet a kántorjánosi és a hodászi templomban van.
- A katolikus istentiszteletek számáról nincs pontos információnk, de általánosan jellemző, hogy minden második /harmadik vasárnapon, illetve a nagyobb ünnepeken van nemzetiségi nyelvű istentisztelet.
- Az ortodox templomokban többnyire hétköznap legalább egy és minden vasárnap van istentisztelet, továbbá a jelentősebb ünnepeken, különösen húsvét hetében, naponta, mivel ez a legnagyobb ortodox ünnep.
- A szlovén kisebbséghez tartozó hívők római katolikus vallásúak. Az Országos Szlovén Önkormányzat törekvéseinek köszönhetően mára a szlovén Rábavidék

összes településén szlovén nyelvű plébános tevékenykedik Ennek következtében az egyházi szertartások és a hitoktatás nagyrészt anyanyelven folyik.

- Az Ukrán Országos Önkormányzat kezdeményezésére, 2000-től az ukrán nyelvű hitélet gyakorlására is van lehetőség: Budapesten, a Fő utcában lévő görög katolikus templomban. Évente két alkalommal, karácsonykor és húsvétkor celebrálnak ukrán nyelvű misét.

Nemzetiségi egyházközségek, templomok		
nemzetiség	Egyház neve	templomok száma
bolgár	Magyarországi Bolgár Ortodox Egyház	1
görög	Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus Magyarországi Orthodox Exarchátus ¹⁷	4
	Magyar Ortodox Egyházmegye (görög alapítású)	5
lengyel	Lengyel Perszonális Plébánia	1
német	Budapest-Németajkú Református Egyházközség	1
örmény	Örmény Katolikus Fogolykiváltó Boldogasszony és Világosító Szent Gergely Lelkészség	1
	Magyarországi Örmény Egyház	1
	Örmény Apostoli Ortodox Egyház	1
román	Magyarországi Román Ortodox Egyház	21
ruszin	Komlóskai Görög Katolikus Egyházközség	1
szerb	Budai Szerb Ortodox Egyházmegye	43
Összesen:		82

Forrás:

<http://miserend.hu/>

www.evangelikus.hu (Horváth-Bolla Zsuzsanna)

MEH kormánybeszámoló

<http://www.gorogkatbuda.hu> (Kiss László, segédlelkész)

www.gorogkatolikus.hu (Feczkó Ágnes sajtófelelős /Hajdúdorogi Egyházmegye,

Püspöki Hivatala

<http://www.ev-ref-gemein.de/> (Papp Judit lelkész)

<http://www.patriarchatus.hu/>

<http://magyarorthodoxia.org>

¹⁷ Magyarországon a 17-18. században letelepedett görögök és macedovlachok számos templomot építettek saját költségükön az ország területén. Ezek az egyházközségek kezdetben a Budai Szerb Püspökség kánoni fennhatósága alá tartoztak. A II. világháború után az ország területén maradt görög alapítású templomok a Moszkvai Patriarchátushoz kerültek, annak ellenére, hogy a diaszpórában élő görög hívek, mindenütt a világon a Konstantinápolyi Patriarchátus joghatósága alá tartoznak.

Jelenleg a Konstantinápolyi Patriarchátushoz egy új budapesti kápolna és a beloianiszi templom, valamint a kecskeméti és a szentesi templom tartozik. Az istentiszteletek ebben a 4 templomban görögül zajlanak.

A Moszkvai Patriarchátushoz került templomok közül görög alapítású a budapesti, a miskolci, a gyöngyösi, a karcagi, és a kecskeméti. Az istentiszteleteket az egykori görög leszármazottak és a mai görög hívők, valamint magyar ortodoxok, és az utóbbi időben csekély számban oroszok egyaránt látogatják. Feltételezésem szerint más ortodox hívek is, ha a településen nincs saját temploma. Ezekben a templomokban az istentiszteletek magyarul, alkalmanként oroszul és görögül folynak.

VI.2.15. Központi kulturális, közművelődési intézmények és a nemzetiségi feladatellátásuk szervezeti keretei

Hagyományok Háza (az OKM háttérintézménye)

Az Intézmény Alapító okiratából:

.....alaptevékenysége:

...népi hagyományaink (ide értve **a hazánkban élő nemzeti kisebbségek népi hagyományait** is) élő és újraéleszthető részének gondozása, napjaink kultúrájába történő áttemelése és továbbéltetése;

Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus (az OKM háttérintézménye)

Az Intézmény Alapító okiratából:

.....alaptevékenysége:

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium (a továbbiakban: OKM) háttérintézményeként működő közművelődési és alkotóművészeti intézmény:

e) a kihívások és az összefüggések bemutatásával segíti a hatékony, a partnerségen alapuló fejlesztést, a nemzeti, **a hazai kisebbségi**, a határon túli magyar és az egyetemes **kultúra értékeinek megőrzését, gazdagítását és ismertté tételét.**

A nemzeti és etnikai kisebbségi feladatokat a „Kisebbségi Kulturális Programok Osztálya” látja el:

- A nemzetiségi munkacsoportnak a Magyarországon élő 12 nemzetiség önálló és a többségi társadalomhoz kötődő feladatokat kell ellátnia. Ehhez szorosan és logikusan kapcsolódik a nemzetiségek nemzetközi kapcsolataink segítése is, amely egyúttal az Intézet nemzetközi kapcsolatainak bővítését is hozza.
- A roma munkacsoport tevékenysége során részt vesz a magyarországi cigányság kulturális hagyományai feltárásában és dokumentálásában, a tárgyformálás, a tánc és a zene területén működő népművészek, valamint a nemzetiségi amatőr alkotók, hivatásos művészek és az amatőr művészeti csoportok fejlesztésében.

Az osztály munkatársai: 2 fő nemzetiségi referens és 1 fő osztályvezető

Az osztály munkáját a Nemzetiségi Kulturális Szakértői Tanács (NKSZT) és Roma Kulturális Szakértői Tanács (RKSZT) segíti, mely az MMIKL *nemzeti és etnikai kisebbségeket érintő kisebbségi kulturális tevékenységeiben döntés előkészítő, tanácsadó, javaslattevő, véleményező, a munkaközi kapcsolatokat segítő testületként 2004-ben alakult.*

Néprajzi Múzeum

Az Intézmény alapító okiratában mindössze ennyi szerepel:

-Gyűjtőköre kiterjed a magyar nép, valamint az európai es az Európán kívüli népek néprajzi tárgyi, írásos, képi, mozgóképi és hangzó emlékeire, es ezek dokumentációjára.

-Gyűjtőterülete országos, illetve a nemzetközi gyűjtemények esetében a nemzetközi egyezmények figyelembevételével világméretű.

Országos Idegennyelvű Könyvtár

Az Intézet alapító okiratából:

1.3 a nemzeti és etnikai kisebbségekkel foglalkozó dokumentumok gyűjtése, feltárása és szolgáltatása

1.6 a nemzetiségi és etnikai gyűjteményt fenntartó könyvtárak koordinációs központjaként, ezen könyvtárak dokumentumokkal való ellátása.

1.22 romák társadalmi integrációját elősegítő egyéb tevékenységek végzése és programok szervezése

1.2 Az intézmény alaptevékenysége között kiemelt feladatai az alábbiak:

1.2.1 A nemzeti és etnikai kisebbségek információs központjaként az OKM felügyelete alá tartozó közgyűjtemények számára

a) szakirodalmi és tájékoztatási szolgáltatásokat végez

b) tanácsadó tevékenységet végez a nemzetiségi és kisebbségi szervezetekkel és intézményekkel kapcsolatos tevékenységekben

Az alaptevékenység 2010. január 1-től érvényes államháztartási szakfeladatrendi besorolása:

.....

szakfeladat száma¹⁸	szakfeladat megnevezése
890116	a romák társadalmi integrációját elősegítő egyéb tevékenységek, programok

A könyvtár többek között a magyarországi nemzetiségi könyvtárak koordinációs központja. Fő gyűjtőkörébe tartozik a kisebbségi kérdés szakirodalma. A gyűjteményben kiemelt helyen szerepel a Magyarországon élő nemzetiségek irodalmi, nyelvészeti és zenei anyaga.

A nemzetiségekkel kapcsolatos feladatokat a „Nemzetiségi és dokumentációs osztály” látja el. (7 munkatárs és 1 fő osztályvezető)

Továbbá nyelvi referensek: görög, lengyel, német idegennyelvi, német nemzetiségi, szerb-horvát-szlovén, szlovák idegennyelvi, szlovák nemzetiségi (össz.7 fő)

¹⁸ „nemzetiségi könyvtári ellátás” szakfeladatszám nincs!

91 KÖNYVTÁRI, LEVÉLTÁRI, MÚZEUMI, közművelődési és EGYÉB KULTURÁLIS TEVÉKENYSÉG

910 Könyvtári, levéltári, múzeumi, közművelődési és egyéb kulturális tevékenység

9101 Könyvtári, levéltári tevékenység

91011 Nemzeti könyvtári feladatok

Nemzeti Audiovizuális Archívum

A NAVA, a magyar nemzeti műsorszolgáltatói kötelességszolgálat archívum, amely az országos földfelszíni terjesztésű televíziók és rádiók magyar gyártású vagy magyar vonatkozású műsorait gyűjti, (köztük az MTV kisebbségi műsorait is) tárolja, feldolgozza, és az így létrejövő adatbázisban keresési és megtekintési lehetőséget biztosít¹⁹. A NAVA olyan az elektronikus műsorok számára, mint az Országos Széchényi Könyvtár a nyomtatott kiadványok vagy a Magyar Nemzeti Filmarchívum a magyar filmek számára. Az archívum 2006. január 1-én kezdte meg munkáját. A Nemzeti Audiovizuális Archívumot a Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ Nonprofit Kft. üzemelteti.

A NAVA működését a 2004. évi CXXXVII. törvény szabályozza, a szerzői jogokhoz kapcsolódó feladatait a 117/2004. (IV. 28.) Kormányrendelet, az audiovizuális műsorszámok felújításának, valamint szolgáltatásának műszaki, minőségi és egyéb követelményeit pedig a 52/2007. (V.17.) GKM-OKM együttes rendelete határozza meg. A NAVA különlegessége, hogy gyűjteményéhez online hozzáférést biztosít a törvény szabta kereteken belül - archívumának adatbázisa szabadon kereshető, a benne található műsorok teljes terjedelmükben pedig az úgynevezett NAVA-pontokon (amelyek a könyvtárakban, iskolákban stb. elérhető terminálokat jelent) tekinthetők meg. Az oktatási intézményekben található NAVA-pontok az adott intézmény diákjai, tanárai, hallgatói és kutatói számára állnak rendelkezésre, a nyilvános könyvtárak, múzeumok NAVA-pontjai pedig bárki számára szabad hozzáférést jelentenek az archívum gyűjteményeihez.

A NAVA szolgáltatásainak igénybevétele ingyenes.

Forrás: <http://www.nefmi.gov.hu/>

<http://www.neprajz.hu/>

<http://www.oik.hu>

<http://www.nava.hu/>

¹⁹ Pl. egyszerű keresés „kisebbségi” szóra: 112 találat

1.

Csatorna, adás:

Magyar Televízió 1 2010-06-06 23:45:03 - 2010-06-07 00:40:19

Cím:

(Műsorújság szerinti cím) Kultúrház

(Főcím) Kultúrház

Műfaj:

kulturális / művészeti műsor

Egyéb információk:

Kulturális talkshow

Gyártási év:

2010

Tárgyszavak:

..... kiállítás, magyar történelem, modern művészet, **nemzetiségi kérdés**,.....,

Leírás:

- Veszélybe került a magyarországi kisebbségi színjátszás.

NYILATKOZÓ: Kállai Ernő, nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa; Frank Ildikó,

színházigazgató, Deutsche Bühne Ungarn; Frigyesi András, programigazgató, Arcusfest

MEGSZÓLALÓ: Kaszás Bianka Sára, tanuló

VI.2.16. Az OKM és jogelődjeinek nemzetiségi feladatokat ellátó szervezeti egységei és feladataik

1. MŰVELŐDÉSI ÉS KÖZOKTATÁSI MINISZTERIUM (1990-1998)

Részlet a minisztérium 1998. január 1-től hatályos Szervezeti és Működési Szabályzatából:

Civil Kapcsolatok és Kisebbségi Ügyek Főosztálya (Közigazgatási Államtitkárság felügyeleti területeként)

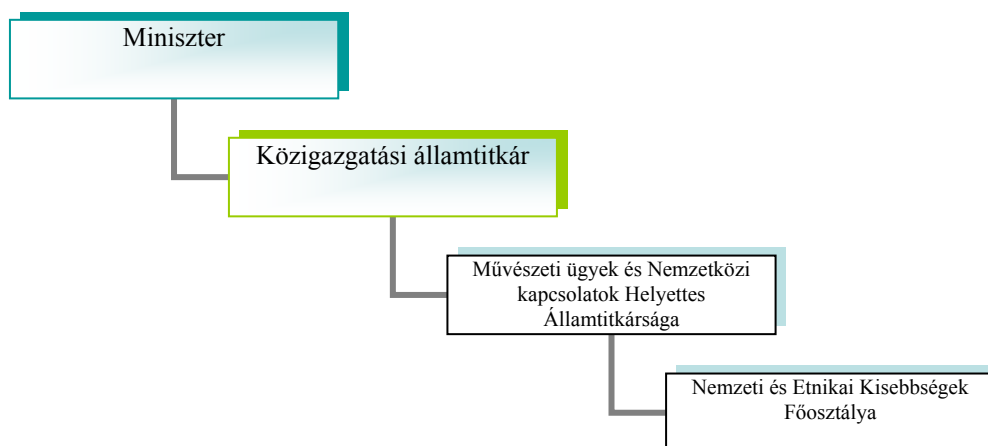
- Feladata a civil társadalom megerősödésének, a közhasznú szervezetek hatékony működésének elősegítése. A civil társadalom szerveződését elősegítő, támogató, szolgáltató rendszer kiépítésének koordinálása. A jogi, szakmai lehetőségek és feltételek széleskörű megismertetését szolgáló oktatási és tömegkommunikációs program kidolgozása, támogatása. A közhasznú szervezetekről szóló törvény alkalmazásának elősegítése. A közhasznú szervezetek információs hálózatának kiépítésében való közreműködés. A közhasznú szervezetek területi illetve szakmai együttműködését célzó a közfeladatok ellátásában történő hatékony részvételüket elősegítő programok, modellkísérletek indítása, támogatása.
- Végzi az ágazati kitüntetések és a miniszteri elismerések adományozásának előkészítésével kapcsolatos szervezési, adminisztrációs és nyilvántartási feladatokat.
- A főosztály feladata a Magyar Köztársaság területén élő **nemzeti és etnikai kisebbségek** (beleértve a kisebbségek jogairól szóló törvény hatálya alá nem eső magyarországi kisebbségek) oktatásával, **kultúrájuk ápolásával, az anyaországgal fenntartott oktatási és kulturális kapcsolataikkal összefüggő állami feladatok központi irányításában való részvétel** az e területen illetékes más hazai szervezetekkel és önkormányzatokkal való együttműködés keretei között. Ezen belül az ágazati feladatok tekintetében **közreműködik** az oktatási és **kulturális programok tartalmának és megvalósításuk feltételrendszerének kialakításában.**
- **Előkészíti a kisebbségek oktatásával és kultúrájával kapcsolatos miniszteri, felsővezetői, illetve minisztériumi döntéseket és figyelemmel kíséri azok végrehajtását. Részt vesz a minisztérium hatáskörébe tartozó és a kisebbségeket is érintő döntések előkészítésében, gondoskodik a kisebbségi szempontok érvényesítéséről.**
- **Elősegíti a kisebbségeket megillető oktatási és kulturális vonatkozású jogok érvényesítéséhez szükséges feltételek biztosítását.**
- **Hivatalból részt vesz a kormányközi kisebbségi vegyes bizottságok munkájában, valamint közreműködik az államközi egyezmények hazánkban élő kisebbségeket érintő programjainak kidolgozásában és figyelemmel kíséri azok végrehajtását.**
- **A feladatkörébe tartozó területen rendelkezésre álló fejezeti kezelésű előirányzatok kialakítására javaslatot tesz, továbbá a belső szabályzatok előírásai szerint közreműködik, a rendelkezésre álló előirányzatok felhasználásában, kezelésében és ellenőrzésében.**
- **Felelős az Országos Kisebbségi Bizottság összehívásával, működtetésével kapcsolatos feladatok végrehajtásáért.**

2.NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA (1998-2006)

*A minisztérium feladatkörébe tartozó nemzetiségi hivatali feladatokat a **Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Főosztálya** a Művészeti és Nemzetközi Kapcsolatok felügyeleti területhez tartozó önálló szervezeti egység, amely a Magyar Köztársaság területén élő nemzeti és etnikai kisebbségek kultúrájának ápolásával összefüggő állami feladatok központi irányításában vesz részt a határon túli magyar közösségek kulturális identitásának megőrzését támogatja, valamint a hazai civil társadalom megerősödését, a közhasznú szervezetek és magánalapítványok hatékony működését segíti elő.*

Szervezeti egységei:

- 1999. májusától: a Civil kapcsolatok és Hazai Kisebbségek osztálya;
- 2002. májusától:
 - a) Civil Kapcsolatok és Hazai Kisebbségek
 - b) Osztálya Határon Túli Magyarok Osztálya
- 2003.januártól:
 - a) Hazai Kisebbségek Osztálya
 - b) Határon Túli Magyarok Osztálya
 - c) Roma Ügyek Osztálya
- 2004. márciusától :
 - a) Hazai Kisebbségek Osztálya
 - b) Határon Túli Magyarok Osztálya

Részlet a 2005. december 1-től (a legutolsó) hatályos SZMSZ-ből:

Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Főosztálya

1) A Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Főosztálya közreműködik a Magyar Köztársaság területén élő nemzeti és etnikai kisebbségek kultúrájának ápolásával összefüggő állami feladatok központi irányításában, támogatja a határon túli magyar közösségek kulturális identitásának megőrzését, valamint elősegíti a közhasznú szervezetek és magánalapítványok hatékony működését.

2) A Főosztály:

- a) elkészíti, illetve **véleményezi** a határon túli magyarok és a **hazai nemzeti és etnikai kisebbségek kultúráját érintő jogszabályok, miniszteri utasítások, jogi iránymutatások, előterjesztések, jelentések szakmai tervezeteit,**

- b) kialakítja a szakterület fejlesztési terveinek koncepcionális alapjait, a kormányzati szintű stratégiai terveket, továbbá ajánlásokat dolgoz ki, valamint folyamatosan figyelemmel kíséri és elemzi a szakterület állapotát, belső folyamatait,
- c) a költségvetési pénzeszközök felhasználásáról szakmai beszámolót készít,
- d) **részt vesz a hazai nemzeti kisebbségek anyaországokkal fenntartott kulturális kapcsolatait állami irányítási feladataiban**, továbbá az ágazati feladatok tekintetében a kulturális programok tartalmának, valamint megvalósításuk feltételrendszerének kialakításában,
- e) **támogatja a kisebbségek** iskolarendszeren kívüli **művelődési tevékenységét** (színház, népi- és iparművészet, képzőművészet, olvasótáborok, kisebbségi könyvkiadás, közgyűjtemények, honismeret), valamint a cigányság nyelvének, kultúrájának megőrzését és erősítését szolgáló programokat, emellett elősegíti a cigány kulturális intézmények létrehozását és működését.
- f) koordináló szerepet lát el a minisztérium szakmai szervezeti egységei és a határon túli szakmai szervezetek között,
- g) **közreműködik** a szakterületéhez kötődő **pályázatok kiírásában, elbírálásában**, továbbá véleményezi a szakterületét érintő támogatási kérelmeket, illetve közreműködik a támogatásban részesültek beszámoltatásában,
- h) az államközi egyezmények, munkatervek keretében folyó tevékenységet egyezteteti az európai ügyekért és a nemzetközi kapcsolatokért felelős főosztályokkal,
- i) elemzéseket, elvi állásfoglalásokat, javaslatokat, szakmai háttéranyagokat készít a határon túli magyar kulturális örökség védelméről és fejlesztési feladatairól.

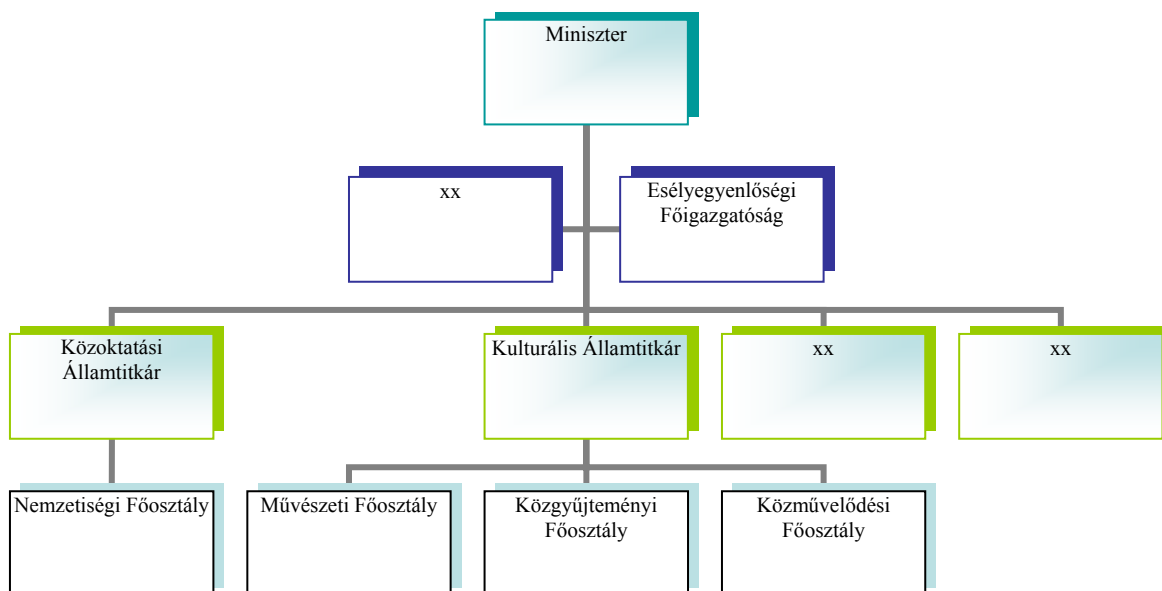
(3) A Főosztály kapcsolattartási és képviseleti feladatkörében - az európai ügyekért és a nemzetközi kapcsolatokért felelős főosztályokkal együttműködve

- a) részt vesz a kormányközi kisebbségi vegyes bizottságok munkájában, figyelemmel kíséri az ott megfogalmazott ajánlások végrehajtását,
- b) **részt vesz** - az államközi egyezményekben foglaltak szerint - a határon túli magyarság és **a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek kultúrájának ápolásával összefüggő kormányzati feladatok ellátásában**, valamint a nemzeti és etnikai kisebbségeket, illetve a határon túli magyarokat támogató közalapítványok - Illyés Közalapítvány, Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány, Magyarországi Cigányokért Közalapítvány kuratóriumainak munkájában,
- c) **kapcsolatot tart a kisebbségi diplomáciáért felelős kormányzati szervekkel** (MeH, KüM, HTMH, NEKH), a határon túli magyarsággal és **a hazai kisebbségekkel foglalkozó magyarországi állami intézményekkel, önkormányzatokkal és civil szervezetekkel**, valamint a határon túli magyar közösségek autonóm szervezeteivel, kulturális szervezetekkel, egyházakkal, alapítványokkal, önkormányzatokkal, továbbá magyarországi közhasznú szervezetekkel (közalapítványokkal, kulturális magánalapítványokkal, társadalmi szervezetekkel),
- d) **koordináló szerepet lát** el a minisztérium szakmai szervezeti egységei és a határon túli szakmai szervezetek között,
- e) **együttműködik** a szakterületen illetékes más hazai szervezetekkel és az önkormányzatokkal,
- f) Miniszteri Kabinet koordinációja mellett **képviseli** a minisztériumot az Országgyűlés Emberi Jogi, valamint a Kisebbségi és Vallásügyi Bizottsága előtt,

(4) A Főosztály szervezeti tagozódása:

- a) Hazai Kisebbségek Osztálya,
- b) Határon Túli Magyarok Osztálya.

3. OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS MINISZTERIUM (2006-2010)

Az OKM feladatkörébe tartozó hivatali feladatokat 2006. augusztus 1-től:

- A Közoktatási Szakállamtitkár felügyeleti területként az **Esélyegyenlőségi és Nemzetiségi Főosztály** (2008. 06.25-től Nemzetiségi Főosztály) a **közoktatás** területén látja el a nemzetiségi és etnikai oktatással, valamint az esélyegyenlőség biztosításával kapcsolatos kormányzati feladatokat.
- **Kulturális területen** a Kulturális Szakállamtitkár felügyeleti területként, az egyes Főosztályok (Művészeti, Közgyűteményi, Közművelődési) feladatai között szerepel a nemzetiségi feladatellátás is. **2008. június 25-től** a nemzetiségi feladatellátás kikerül a Közművelődési Főosztály feladatköréből (a Művészeti és Közgyűteményi Főosztálynál még marad) és **Esélyegyenlőségi Főigazgatóság** néven, a miniszter közvetlen irányítása alatt álló szervezeti egység lesz. Feladata: *Segíti a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek nyelvének, kultúrájának megőrzését, közművelődési, közgyűteményi, művészeti szervezeteik tevékenységét, kulturális intézményeik létrehozását és működését.*

Részlet a (legutolsó érvényes) 2009. december 31-től hatályos SZMSZ-ből:

Esélyegyenlőségi Főigazgatóság (főosztály)

Az Esélyegyenlőségi Főigazgatóság (jelen alfejezet alkalmazásában a továbbiakban: Főigazgatóság) a miniszter közvetlen irányítása alatt álló szervezeti egység, amely előkészíti a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek, tanulók esélyegyenlőségét szolgáló miniszteri döntéseket (a továbbiakban e fejezet alkalmazásában: esélyegyenlőségi feladatok), továbbá szervezi az esélyegyenlőségi feladatok ágazati

feladatainak végrehajtását, illetve ellátja a romákkal, a romák reprezentációjával kapcsolatos kulturális tevékenységet.

5.1. A Főigazgatóság szervezi a miniszter feladatkörébe tartozó esélyegyenlőségi feladatokat szolgáló tárcaközi egyeztetéseket, továbbá képviseli a minisztériumot más miniszter feladatkörébe tartozó, az esélyegyenlőségi feladatokat érintő ügyekben.

5.2. A Főigazgatóság ellátja az esélyegyenlőségi feladatokkal összefüggő hátránykompenzáció, esélyteremtő programok és miniszteri döntések előkészítését. A Főigazgatóság előkészíti a hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek tanulók közoktatásban és felsőoktatásban – a Mentorprogram kivételével - folytatott tanulmányai sikerességét szolgáló programokat és végrehajtásukat koordinálja. A Főigazgatóság közreműködik a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek, tanulók helyzetét érintő jogszabályok előkészítésében és véleményezésében.

5.3. A Főigazgatóság intézkedéseket kezdeményez az egyenlő bánásmód, oktatásban való érvényesülése érdekében. A Főigazgatóság stratégiai megoldásokat dolgoz ki az esélyegyenlőségi feladatok végrehajtásához és segíti a helyi önkormányzati esélyegyenlőségi programok elkészítését.

5.4. A Főigazgatóság részt vesz a hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek, tanulók sikeres tanulmányait segítő uniós források és hazai források terhére megvalósuló programok és pályázatok előkészítésében és végrehajtásának figyelemmel kísérésében.

5.5. A Főigazgatóság előkészíti a hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek, tanulók integrációját szolgáló döntéseket, a szegregáció felszámolását szolgáló intézkedéseket, továbbá együttműködik a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók helyzetével kapcsolatos döntések előkészítésében.

5.6. Ellátja az Educatio Társadalmi Szolgáltató Kht. keretében működő Esélyegyenlőségi Igazgatósággal összefüggő szakmai feladatokat.

5.7. Konceptiót dolgoz ki a romákat érintő kulturális kérdésekben. Részt vesz a roma kultúrát érintő támogatási rendszerek kidolgozásában a romák széleskörű kulturális megjelenése érdekében. Részt vesz az uniós források terhére megvalósuló roma kultúrát érintő programok és pályázatok előkészítésében és a végrehajtás figyelemmel kísérésében.

5.8. Segíti a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek nyelvének, kultúrájának megőrzését, közművelődési, közgyűjteményi, művészeti szervezeteik tevékenységét, kulturális intézményeik létrehozását és működését.

Művészeti Főosztály

A Művészeti Főosztály (jelen alfejezet alkalmazásában a továbbiakban: Főosztály) figyelemmel kíséri a magyar művészeti, és mozgóképzési területet, államigazgatási eszközökkel támogatja intézményeit, szervezeteit, alkotóit.

2.1. A Főosztály kialakítja a szakterület fejlesztési terveinek koncepcionális alapjait, kormányzati szintű stratégiai terveket, ajánlásokat dolgoz ki, elemzi a szakterület állapotát, és szükség esetén javaslatot tesz kormányzati intézkedések megtételére.

2.2. Részt vesz az uniós források felhasználásával megvalósuló fejlesztések előkészítésében.

2.3. A minisztérium közoktatási területe, illetve a szakmai szervezetek vagy egyéb intézmények megkeresése alapján javaslatot tesz a szakterületet érintő képzési formák korszerűsítésére, újak megteremtésére, ennek keretében véleményezi az Országos Képzési Jegyzékben meghatározott, a Főosztály tevékenységével összefüggő szakképesítések tartalmi fejlesztésével, gondozásával kapcsolatos megkereséseket.

2.4. Figyelemmel kíséri a művészeti kitüntetések, díjak, ösztöndíjak rendszerét, javaslatot tesz szükséges módosításukra, újak alapítására.

2.5. Segíti a határon túli magyarokat és a hazai kisebbségeket a szakterületet érintő tevékenységükben.

2.6. A művészethez kapcsolódó állami feladatok tekintetében a Főosztály:

2.6.1. Ágazati irányítási tevékenységet gyakorol az önkormányzati művészeti intézmények vonatkozásában, szakmailag segíti az önkormányzatok intézményfenntartó tevékenységét, valamint gyakorolja a jogszabályokban meghatározott minisztériumi kötelezettségeket és jogokat.

2.6.2. Elősegíti a művészeti produkciók, művek külföldi megismertetését, illetve a külföldiek itthoni bemutatását, szakmailag segíti a külföldön működő magyar intézeteket.

2.7. A mozgóképszakmához kapcsolódó állami feladatok tekintetében a Főosztály:

2.7.1. Elkészíti a mozgóképszakmai kérdések szabályozásával kapcsolatos jogalkotási, szabályozási koncepciókat, kezdeményezi a jogszabályok módosítását, illetve részt vesz a területet érintő kétoldalú nemzetközi szerződések előkészítésében.

2.7.2. Figyelemmel kíséri a Minisztérium alapítói körébe tartozó mozgóképszakmai szervezetek, közalapítványok munkáját, továbbá ellátja a mozgóképszakmai hatóság szakmai felügyeletét.

2.7.3. Ellátja a mozgóképről szóló törvény által meghatározott másodfokú döntések előkészítésével kapcsolatos feladatokat.

2.7.4. Az érintett tárcákkal együttműködve részt vesz az audiovizuális politika alakításában.

2.7.5. A Közgyűjteményi Főosztállyal együttműködve részt vesz az audiovizuális örökség védelmével kapcsolatos kormányzati feladatok ellátásában, az ezzel összefüggő nemzetközi egyezményekből eredő kötelezettségek teljesítésében.

2.7.6. Ellátja a magyar képviseletet az Európai Unió által az európai audiovizuális ágazat támogatása céljából létrehozott MEDIA 2007 program működését segítő MEDIA Bizottságban, továbbá felügyeli a program nemzeti szintű koordinálásáért felelős magyarországi Media Desk irodát.

2.7.7. Közreműködik a mozgóképszakmai kérdésekkel összefüggő egyéb állami, illetve hatósági feladatok ellátásában.

2.8. Együttműködik a Szerzői jogi Irodával a feladatkörébe tartozó területeken működő közös jogkezelő szervezetek felügyeletében és a díjszabások jóváhagyásában. Valamint ellátja a Szerzői jogi Iroda hatáskörébe tartozó ügyekhez kapcsolódó kulturális szakmapolitikai álláspont kialakításának koordinációját.

2.9. Közreműködik a nyilvános haszonkölcönzést végző könyvtárakban haszonkölcönzés útján terjesztett irodalmi művek és kottában rögzített zeneművek szerzőire vonatkozó díjszabások költségvetési fedezetének tervezésében.

Közgyűteményi Főosztály

A Közgyűteményi Főosztály (jelen alfejezet alkalmazásában a továbbiakban: Főosztály) ellátja a közgyűteményekben (muzeális intézményekben, könyvtárakban, levéltárakban, kép- illetve hangarchívumokban) őrzött kulturális javakkal, a közzétett információkkal, a maradandó értékű köz- és magániratokkal összefüggő tevékenységekre, továbbá a közgyűteményi intézményrendszer működtetésére vonatkozó alapelvek kimunkálásával és érvényesítésével összefüggő államigazgatási teendőket.

3.1. Kialakítja a múzeumi, könyvtári és levéltári, kép- illetve hangarchívumi szakterületek fejlesztési terveinek koncepcionális alapjait, a kormányzati és minisztériumi szintű stratégiai terveket, feladatkörében ajánlásokat dolgoz ki.

3.2. Elkészíti, illetve véleményezi a muzeális intézményekkel, könyvtárakkal, levéltárakkal, kép- illetve hangarchívumokkal és az azokban őrzött kulturális javakkal kapcsolatos jogalkotási, szabályozási koncepciókat, és kezdeményezi a jogszabályok módosítását.

3.3. Részt vesz az uniós források felhasználásával megvalósuló fejlesztések előkészítésében.

3.4. Működteti a szakterülethez tartozó díjak kuratóriumait.

3.5. Kidolgozza és folyamatosan aktualizálja a szakterület tevékenységével összefüggő szakmai és képesítési követelményeket, a szakemberek képzése tárgykörében ellátja a minisztériumi feladatokat, kezdeményezi a képzés módosítását.

3.6. Támogatja a határon túli magyar muzeális intézmények szakmai szervezeteit, **segíti a határon túli magyarok és a hazai kisebbségek könyvtári és levéltári, továbbá kép- illetve hangarchívumi tevékenységét.**

3.7. Ágazati irányítási feladatokat lát el a múzeumi, könyvtári és levéltári, továbbá kép- illetve hangarchívumi szakterületeken.

3.8. Folyamatos kapcsolatot tart fenn a szakmai –társadalmi szervezetekkel és testületekkel.

3.9. Együttműködik a Szerzői Jogi Irodával a feladatkörébe tartozó területeken működő közös jogkezelő szervezetek felügyeletében és a díjszabások jóváhagyásában.

3.10. A múzeumi feladatok tekintetében:

3.10.1. Működteti az Országos Múzeumi Tanácsot, a múzeumi szakfelügyeletet, valamint a Muzeológiai - és a Műtárgyvédelmi Akkreditációs (Szak) Bizottságokat.

3.10.2. Előkészíti a muzeális intézményekkel kapcsolatos hatósági jogkörök gyakorlásához szükséges döntéseket. Vezeti a muzeális intézmények működési engedélyeinek nyilvántartását; a muzeális intézményekben őrzött, ideiglenesen kivinni szándékozott kulturális javak esetében kiadja a külföldi kölcsönzéshez szükséges előzetes hozzájárulást. Kiadmányozásra előkészíti a muzeális intézmények létesítésével és megszüntetésével kapcsolatos határozatokat.

3.10.3. Koordinálja és véleményezi a szakterületre vonatkozó központosított előirányzatok felhasználását, különös tekintettel az Alfa Program végrehajtására.

3.10.4. Szakmailag felügyeli a muzeális intézményekben őrzött kulturális javakra irányuló komplex állományvédelmi tevékenységet.

3.10.5. Összehangolja a muzeális intézmények közművelődési, múzeumpedagógiai fejlesztését és programjait.

3.10.6. Közreműködik a II. világháború után külföldre került kulturális javak visszaszerzésével és visszaadásával kapcsolatos munkálatok koordinálásában, továbbá ellátja a Seuso-ügyek szakmai felügyeletét.

3.10.7. Folyamatos kapcsolatot tart fenn a felsőfokú ill. tudományos szakemberképzést és továbbképzést ellátó intézményekkel.

3.10.8. Kiadja a muzeális intézmények szakelméleti-módszertani folyóiratát.

3.11. A könyvtári és információs feladatok tekintetében:

3.11.1. Működteti az Országos Dokumentum-ellátási Rendszert (ODR), támogatja annak működését, javaslatot tesz az ODR működtetésére rendelkezésre álló forrás(ok) felhasználására.

3.11.2. Részt vesz az Országos Könyvtári Kuratórium működésében, működteti a könyvtári szakfelügyeletet és a Könyvtári Akkreditációs Szakbizottságot.

3.11.3. Koordinálja a könyvtárak információközvetítő tevékenységét, telematikai fejlesztéseit és digitális tartalomszolgáltatását.

3.11.4. Fejleszti a községek könyvtári ellátását javító Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszert (KSZR), javaslatot tesz a többcélú kistérségi társulások mozgókönyvtári feladatainak fejlesztésére.

3.11.5. Koordinálja a könyvtári területre vonatkozó központosított előirányzatok (érdekeltségnövelő támogatás) elosztását.

3.11.6. Vezet a nyilvános könyvtárak jegyzékét, véleményezi az önkormányzatok könyvtári ellátással kapcsolatos beadványait.

3.11.7. Szakmailag támogatja a felsőfokú, illetve tudományos szakemberképzéssel és továbbképzéssel foglalkozó intézmények tevékenységét.

3.12. Levéltári feladatok tekintetében:

3.12.1. Döntésre előkészíti a közlevéltárak létesítésével, illetve megszüntetésével, valamint a magánlevéltárak nyilvános magánlevéltárként történő bejegyzésével, illetve a bejegyzés törlésével kapcsolatos ügyeket, továbbá a miniszteri hatáskörbe tartozó egyéb levéltári ügyeket.

3.12.2. Működteti a Levéltári Akkreditációs Szakbizottságot, a Levéltári Kutatási Kuratóriumot a Levéltári Kollégiumot és a levéltári szakfelügyeletet.

3.12.3 Döntésre előkészíti a büntetőeljárás során lefoglalt, illetve jogerősen elkobozni rendelt védetté nyilvánított magániratok közlevéltári elhelyezését.

3.12.4. Szakmai javaslatot tesz a levéltári anyagról készített hiteles és egyszerű másolatok illetvekeinek meghatározására.

3.12.5. Felülhitelesíti a levéltári anyagról kiállított, külföldre továbbítandó hiteles másolatokat.

3.13. Kép- illetve hangarchívumokkal kapcsolatos feladatok tekintetében:

3.13.1. Részt vesz a kép- illetve hangarchívumokkal, mint közgyűjteményekkel kapcsolatosan a miniszter jogszabályban meghatározott feladatainak ellátásában.

3.13.2. A mozgókép ügyekért felelős szervezeti egységgel együttműködve részt vesz a Magyar Nemzeti Filmarchívum és a Nemzeti Audiovizuális Archívum szakmai felügyeleti feladatainak ellátásában, valamint az audiovizuális örökség védelmével kapcsolatos kormányzati feladatok ellátásában, és az ezzel összefüggő nemzetközi egyezményekből eredő kötelezettségek teljesítésében.

3.13.3. Részt vesz a kép- illetve hangarchívumokban őrzött kulturális javakkal kapcsolatos ágazati irányítási feladatok ellátásában

4. NEMZETI ERŐFORRÁS MINISZTERIUM (2010-)

A szervezeti struktúra jelenleg van kialakulóban.

Forrás:

http://www.itb.hu/dokumentumok/archivum/its95/its95_13.htm

<http://www.nefmi.gov.hu>

NEFMI Igazgatási Főosztály

VI. 3. Finanszírozásra vonatkozó adatok

VI.3.17. A MNEKK által célpályázatok támogatására költött összeg a laptámogatások nélkül. A MNEKK által anyanyelvű kulturális rendezvények célpályázatok támogatására költött összeg,

		1.MNEKK által célpályázatok támogatására költött összeg a laptámogatás nélkül, évente, 1996-tól		2. MNEKK által anyanyelvű kulturális rendezvények célpályázatok támogatására költött összeg, évente, 1996-tól	
év	MNEKK éves költségvetési támogatása	Célpályázati támogatás (db)	Célpályázati támogatás (Ft)	Anyanyelvű kulturális és hitéleti programok (db)	Anyanyelvű kulturális és hitéleti programok (Ft)
1996	389 000 000	1596	240 670 611 Ft	366	48 167 266 Ft
1997	395 000 000	1123	167 376 061 Ft	414	66 637 976 Ft
1998	474 000 000	1024	168 019 991 Ft	448	69 492 398 Ft
1999	530 000 000	1504	189 544 866 Ft	755	74 367 823 Ft
2000	556 300 000	1757	221 955 574 Ft	868	88 673 405 Ft
2001	600 000 000	1692	239 726 584 Ft	899	100 620 217 Ft
2002	620 000 000	1410	243 752 972 Ft	824	116 080 337 Ft
2003	663 000 000	1877	295 153 165 Ft	981	131 790 284 Ft
2004	500 000 000	1394	160 274 530 Ft	1176	122 077 530 Ft
2005	543 300 000	1470	203 655 463 Ft	993	116 054 631 Ft
2006	500 000 000	1393	173 767 460 Ft	948	100 853 120 Ft
2007	500 000 000	1678	216 600 544 Ft	1160	124 183 355 Ft
2008	500 000 000	1410	216 458 904 Ft	985	128 033 000 Ft
2009	462 000 000	987	109 555 883 Ft	798	73 082 483 Ft
2010	370 000 000	nincs lezárva az idei pályáztatás			

forrás: www.mnekk.hu

Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi, civil- és vallásügyi bizottság

VI.3. 18. Az NKA által nevesítetten, nemzetiségi programokra adott támogatás és az összes közművelődési támogatás, évente

Az NKA által 2009-ben nemzetiségi programokra adott támogatások száma és összege (ezer forintban)

	2 004		2 007		2 008		2 009	
NKA összes kollégiumi kerete	3 506 000			4 587 000		4 055 000		4 003 000
Közművelődési Kollégium éves kerete	391 000			410 000		380 000		323 000
A Közművelődési Kollégium által támogatott pályázat (darab/összeg)*			674 db	391 475	454 db	314 215	557 db	401 815
Ebből nemzetiségi kulturális célú pályázatra (darab/összeg)			29 db	11 680	14 db	11 470	23 db	13 900
Nemzetiségi Kollégium által kiosztott támogatás (db/összeg)		93 000						
Országos és regionális kulturális <u>nemzetiségi</u> rendezvényekre kiosztott támogatás:	219 db	14 676						
Országos és regionális <u>cigány</u> kulturális rendezvényekre kiosztott támogatás		27 000						
Nemzetiségi Kollégium össz kulturális célra adott pályázata (darab/összeg)	341 db	41 676						

- Egyetlen évben, 2004-ben létezett ideiglenes Nemzetiségi Kollégium, kifejezetten nemzeti és etnikai kisebbségi kulturális programok támogatására felhasználható kerettel.
- Az NKA számítógépes nyilvántartásában nem jelölik a kisebbségi kulturális célra nyújtott támogatásokat, így saját kigyűjtésünk alapján állítottuk össze a táblázatot. (Hogy 2009-ben, az NKA honlapján szereplő felhasználható kollégiumi keret összege miért alacsonyabb a kiosztott támogatások összegénél, nem értelmezhető.)
- A 2004. évi nemzetiségi keret és a kulturális tematikájú pályázatokra kiosztott összeg közötti eltérés az ebből a keretből megvalósult kiegészítő nemzetiségi laptámogatás miatt mutatkozik.

Forrás:
www.nka.hu

VI.3.19. Az NCA által nemzetiségi szervezeteknek és összesen adott támogatások száma és összege 2009-ben

összes nyertes pályázat (db)	12 085
ebből nemzetiségi:	167
bolgár	4
cigány	47
görög	4
horvát	9
lengyel	14
német	59
örmény	3
román	14
ruszin	0
szerb	1
szlovák	11
szlovén	1
ukrán	0
kiosztott összeg összesen:	7 084 000 000 Ft
ebből nemzetiségeknek	80 950 200 Ft

forrás: www.nca.hu

A keresés itt sem enged nemzetiségi szervezetre keresni, találat csak úgy lehetséges, ha a szervezet nevében szerepel valamely nemzetiség neve. Így azonban fals találatok is születnek, melyeket kiszűrtünk (pl. **Német** László Alapítvány, **görög**katolikus...hajdúböszörmény, stb)

VI.3.20. Európai uniós támogatások kisebbségi projektek finanszírozására

Magyarország a 2007 és 2013 közötti időszakban 22,4 milliárd eurós uniós támogatásban részesül. Az európai uniós költségvetési források magyarországi felhasználása a Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT) és az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) pályázati rendszere keretében történik. A legkülönbözőbb célú programok tervezése és megvalósításuk finanszírozása a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ) közreműködésével történik. **Az európai uniós pénzekből támogatott projektek között közvetlen kisebbségi célú programokat és kisebbségi pályázó szervezeteket is találunk.**

Az Európai Unió 2013-ig tartó költségvetési ciklusában hozzávetőlegesen 2,3 milliárd forint áll rendelkezésre a magyarországi kisebbségek és a migráns tanulók iskolai tankönyvei, tananyagai kialakítására, fejlesztésére.

Az itt csatolt táblázat tartalmazza a **kisebbségi szervezetek** uniós támogatásból megvalósuló **nyertes kulturális vonatkozású projektjeinek** a felsorolását. A támogatási lista nem teljes körű. Részletes információk a www.nfu.hu honlapról érhetők el.

Forrás: <http://www.nemzetpolitika.gov.hu/kateg-188-2-2010.html>

Európai Uniós támogatások, kisebbségi pályázók, 2007-2009

	2007		2008	
	NFT		NFT	
Német kisebbség	AVOP 3.5 LEADER+Hőgyész / Hőgyészi Német Nemzetiségi Egyesület, Alma és szőlőfesztivál rendezése	1 499 999		
	AVOP 3.5 LEADER+Máza / Máza Német Nemzetiségi Egyesület Számítógépes oktatóterem kialakítása	1 400 000		
	AVOP 3.5 LEADER+ Kimle /Német Kisebbségi Önkormányzat, Dallal, tánccal a közös kultúráért	154 224		
	AVOP 3.5 LEADER+ Kimle /Német Kisebbségi Önkormányzat, Őseink nyomdokaiban	1 294 074		
	AVOP 3.5 LEADER+ Máza Német Kisebbségi Önkormányzat, Régi iskolából kiállítóterem kialakítása	1 284 588		
	AVOP 3.5 LEADER+ Máza Német Kisebbségi Önkormányzat, Sváb konyha - sváb ételek	760 000		
	AVOP 3.5 LEADER+ Máza Német Kisebbségi Önkormányzat "Sváb konyha"	1 688 108		
	AVOP 3.5 LEADER+ Szigetszentmárton, Szigetszentmártoni Német nemzetiségi Kultúregyesület Kis-Duna-Menti Nemzetiségi Művészeti és Kulturális Napok	997 500		
Mindösszesen:	9 078 493			

Szlovák kisebbség	AVOP 3.5 LEADER+ Répáshuta/Répáshuta Szlovák Nemzetiségi Települési Önkormányzat, Répáshutai Néptánc fesztivál	863 550	AVOP 3.5 LEADER+ Egyházasdeng eleg "Svapor" A Dengelegi Szlovákok Egyesületete, A dengelegi népviselet újjáélesztése	625 919
	AVOP 3.5 LEADER+ Vanyarc / Vanyarci Szlovák Kisebbségi Önkormányzat Kerti tűzrakóhely a Tájház udvarán	480 572		
	AVOP 3.5 LEADER+Vanyarc / Vanyarci Szlovák Kisebbségi Önkormányzat Alkotószoba kialakítása	300 806		
	AVOP 3.5 LEADER+Répáshuta/Répáshuta Szlovák Nemzetiségi Települési Önkormányzat Répáshutai Nemzetiségi Konferencia	267 900		
Mindösszesen:		1 912 828		625 919
Horvát kisebbség	AVOP 3.5 LEADER+Kimle/Horvát Kisebbségi Önkormányzat "Színvonalas teret kulturális rendezvényeinknek"	2 958 000		
	AVOP 3.5 LEADER+Horvátzsidány/Önkormányzat Horvátzsidány Horvát Nemzetiségi Folklórfesztivál	1 997 500		
Mindösszesen:		4 955 500		
Kulturális célú támogatások összege :				16 572 740

VI.3.21. Az OKM és jogelődjei által kiosztott nemzetiségi kulturális támogatás összege éves bontásban, millió Ft-ban

	1997	1998	1999	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Művelődési és Közoktatási Minisztérium												
magyarországi nemzetiségi, etnikai kisebbségi feladatok támogatása	274,9	290										
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma												
nemzetiségek		43,0	50,0									
cigányság		43,0	50,0									
Nemzeti és etnikai kisebbségi feladatok				120,0	120,0	120,0	40,0					
Országos Cigány Információs és Művelődési Kht				35,0	35,0	35,0	33,2					
NKA nemzeti és etnikai kisebbségek támogatása							100,0					
NKÖM összesen		86,0	100,0	155,0	155,0	155,0	173,2					
Oktatási és Kulturális Minisztérium												
Nemzetiségi, kisebbségi és integrációs programok támogatása										200	270	
OKM												
Esélyegyenlőségi és integrációs programok támogatása (alapvetően roma)												742,5

Forrás: költségvetési törvények, PM (MEH kormánybeszámoló)
(OKM nemzetiségi referensétől nem érkezett információ)

VI.3.22. A MEH által nemzetiségi kulturális intézmények létrehozására és működtetésére adott támogatás éves bontásban (millió forint)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Országos önkormányzatok támogatása	306,2	398,1	506	546,2	631,7	700	870,2	870,2	913,9	913,9	913,9	913,9	953
Országos kisebbségi önkormányzatok által fenntartott intézmények támogatása										380,5	380,5	412,6	444,5
Kisebbségi intézmények átvételének és fenntartásának támogatása							440,0	440,0	488,0	107,5	70,0	120,0	120,0
Kisebbségi koordinációs és intervenciók keret	50,0	55,0	44,0		142,9	192,9	127,3	55,0	48,0	48,0	38,0	80,0	195,0
össz:	50,0	55,0	44,0	0,0	142,9	192,9	567,3	495,0	536,0	536,0	488,5	612,6	759,5

* A 8-as és 9-es sorokban csak a tervezett összeg értendő. A megvalósulás során jelentős része nem került kiosztásra

Forrás: MEH kormánybeszámolók

**VI.3.23. Az országgyűlés által a kisebbségi civilszervezeteknek nyújtott támogatás
(millió forint)**

év	1993*	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
támogatás (millió forint)	220,00	65,00	70,00	79,10	87,80	94,60	110,00	110,00	110,00	110,00

* a nemzetiségi szövetségek támogatása

	2005		2006		2007		2008		2009		2010	
	darab	összeg	darab	összeg	darab	összeg	darab	összeg	darab	összeg	darab	összeg
bolgár	3	1,10	4	1,10	4	1,10	5	1,10	4	1,00	3	0,80
cigány	131	39,10	120	39,10	122	39,25	137	41,00	148	43,00	154	45,45
görög	3	1,70	2	1,70	3	1,70	3	1,50	4	1,50	3	0,885
horvát	13	9,15	15	9,15	18	9,05	18	8,60	19	8,60	16	7,60
lengyel	3	1,50	3	1,50	8	1,50	8	1,80	7	3,10	7	3,00
német	119	31,60	108	31,60	110	31,85	121	31,15	105	30,00	108	31,00
örmény	1	0,60	1	0,60	1	0,60	1	0,50	1	0,50	2	0,55
román	18	7,45	18	7,45	19	7,45	22	7,55	22	7,50	22	6,465
ruszin	0	0,00	1	0,20		0,00		0,00		0,00	1	0,25
szerb	6	5,00	5	4,80	6	4,70	8	4,80	7	3,70	9	3,30
szlovák	18	10,70	21	10,70	25	10,70	26	10,00	22	9,10	20	8,70
szlovén	2	1,20	2	1,20	2	1,20	2	1,20	2	1,20	2	1,50
ukrán	1	0,90	1	0,90	1	0,90	1	0,80	1	0,80	1	0,50
össz.	318	110,00	301	110,00	319	110,00	352	110,00	342	110,00	348	110,00

Forrás: Országgyűlés Tájékoztatási Főosztálya

VI.3.24. Helyi kisebbségi önkormányzatok központi működési támogatása egy önkormányzatra vetítve

Év	Önkormányzatonként egységesen	összesen (millió FT)	feladat alapú támogatás összesen (millió forint)	feladatalapú tám. egy önkormányz atra átlagosan ²⁰
1995	99 500 Ft	80,00		
1996	235 000 Ft	188,00		
1997	374 000 Ft	300,00		
1998	436 000 Ft	350,00		
1999	535 000 Ft	730,00		
2000	584 000 Ft	803,00		
2001	628 000 Ft	845,00		
2002	655 000 Ft	900,00		
2003	680 000 Ft	1 263,50		
2004	714 000 Ft	1 317,30		
2005	714 000 Ft	1 306,00		
2006	640 000 Ft	1 166,10		
2007	640 000 Ft	1 337,90		
2008	555 000 Ft	1 557,90	371,00	174 000 Ft
2009	571 000 Ft	1 560,00	372,00	179 000 Ft
2010	566 000 Ft	1 520,00	380,00	189 000 Ft

A települési és területi kisebbségi önkormányzatok 2008 óta (375/2007. (XII. 23.) Korm. rendelet) feladatarányos támogatási rendszerben jutnak központi költségvetési működési forrásokhoz. A feladatarányos támogatásnak két eleme van: 75% általános működési támogatás, 25% feladatalapú támogatás.

Feladatalapú támogatás: a települési és a területi kisebbségi önkormányzatoknak - ellátott feladataik arányában - nyújtható támogatás. A támogatást az önkormányzatok nyomtatványon igényelhetik. A támogatásokról az öt tagból álló Kisebbségi Költségvetési Bizottság dönt, döntéseit a Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter hagyja jóvá. Az önkormányzatok a vállalt kisebbségi közügyekkel arányosan, eltérő összegű feladatalapú támogatásban részesülhetnek.

²⁰ Természetesen a „feladatalapú” támogatás, amely a kisebbségi önkormányzatok által hozott határozatok számát veszi alapul, nem arányos a kisebbségi önkormányzatok által vállalt feladatokkal.

Az elbírálás szempontrendszere:

A kisebbségi érdekképviselettel összefüggő feladatok	<i>maximális pontszám: 15 pont</i>
A kisebbségi közösség által beszélt nyelv használatával kapcsolatos kezdeményezések, közigazgatási nyelvhasználattal kapcsolatos igények előterjesztése:	<i>maximális pontszám: 10 pont</i>
Kistérségi, regionális együttműködési formák támogatása, létrehozásuk kezdeményezése	<i>maximális pontszám: 5 pont</i>
Kisebbségi kulturális, közművelődési, oktatási intézménnyel, közgyűjteménnyel, kisebbségi írott (újság, folyóirat, kiadvány és elektronikus sajtóval, kiadásával kapcsolatos alapítói (társ-alapítói), fenntartói (részfenntartói) feladatok ellátása, szervezeti és finanszírozási döntések meghozatala	<i>maximális pontszám: 10 pont</i>
Kisebbségi nevelést, oktatást kiegészítő, a kisebbségi közösség jobb megismerését szolgáló (népismereti, néprajzi) tanfolyamok, kurzusok, tanórák szervezése, bonyolítása, finanszírozási feladatainak ellátása, ösztöndíjak alapítása (adományozása)	<i>maximális pontszám: 15 pont</i>
Egyéb kisebbségi kulturális, közművelődési, oktatási intézménnyel, közgyűjteménnyel, kisebbségi írott és elektronikus sajtóval, újság, folyóirat, kiadvány kiadásával, a kisebbségi közösségnek az adott településhez, megyéhez, régióhoz kötődő történelmi múltjával, kulturális örökségének ápolásával kapcsolatos szervezési, közreműködői feladatok ellátása, hagyományos ünnepek, kisebbségi rendezvények szervezése	<i>maximális pontszám: 20 pont</i>
A kisebbségi önkormányzat kisebbségi civil szervezetekkel való együttműködése	<i>maximális pontszám: 5 pont</i>
Egyházi közösség, anyanyelvű hitélet megszervezésében való közreműködés, támogatás	<i>maximális pontszám: 5 pont</i>
Esélyegyenlőség megteremtését elősegítő tevékenység	<i>maximális pontszám: 15 pont</i>
	Az elbírálás során elérhető maximális pontszám: 100 pont

Egy pont értékének kiszámítási módja:

A rendelkezésre álló pénzösszeg osztva a valamennyi pályázó részére kiosztott pontok összességével adja meg egy pontszám tárgyévi, forintban kifejezett értékét.

Az elnyert összeg: A fenti módon kiszámított egységnyi összeg szorozva a pályázónak megítélt pontok számával.

Forrás: költségvetési törvények; MEH kormánybeszámolók,
http://www.nemzetpolitika.gov.hu/kateg-149-1-nkormanyzatok_differencialt.html

**VI.3.25. A fővárosi kisebbségi önkormányzatok működésének támogatása
kisebbségenként 2003-ban és 2004-ben, ezer Ft-ban**

Támogatás megnevezése	Bolgár	Cigány	Görög	Horvát	Lengyel	Német	Örmény	Ruszin	Szerb	Szlovák	Ukrán	Összesen
2003.												
Központi költségvetési támogatás	680	680	680	680	680	680	591	680	680	680	680	7,391
Fővárosi önkormányzati támogatás												
ebből:												
Céljell. keret a képviselők tiszteletdíjára (12hó)	7,396	9,987	7,396	7,396	7,396	7,396	7,396	7,396	7,396	7,396	7,396	83,947
céljellelű keret titkársági feladatokra (12hó)	680	2,31	680	680	680	680	680	680	680	680	680	9,11
költségátalány testületi működéshez (12hó)	935	522	935	935	522	522	522	522	935	522	522	7,394
céljellelű támogatás iroda berendezéshez		2,1					2,1					4,2
rendezvények szervezésére						200	100		700	300		1,3
Hagyományápoláshoz kapcsolódó tám.	3,721	15,012	3,721	3,721	3,721	3,721	3,721	3,721	3,721	3,721	3,721	52,222
Ismét megalakult önkormányzatok												
Előző évi pénzmaradványa		465					1,544					2,009
Fővárosi önkormányzati támogatás összesen	12,732	30,396	12,732	12,732	12,319	12,519	16,063	12,319	13,432	12,619	12,319	160,182
Kisebbségi önkorm. támogatása összesen	13,412	31,076	13,412	13,412	12,999	13,199	16,654	12,999	14,112	13,299	12,999	167,573
2004.												
Központi költségvetési támogatás	714	714	714	714	714	714	714	714	714	714	714	7,854
Fővárosi önkormányzati támogatás												
ebből:												
Céljell. keret a képviselők tiszteletdíjára (12hó)	7,396	7,396	7,396	7,396	7,396	7,396	7,396	7,396	7,396	7,396	7,396	81,356
céljellelű keret titkársági feladatokra (12hó)	680	680	680	680	680	680	680	680	680	680	680	7,48
költségátalány testületi működéshez (12hó)	935	935	935	937	522	522	522	522	940	522	522	7,814
rendezvények szervezésére					200	200	200		400	400		1,4
Hagyományápoláshoz kapcsolódó tám.	3,721	18,721	3,721	3,721	3,721	3,721	3,721	3,721	3,721	3,721	3,721	55,931
Fővárosi önkormányzati támogatás összesen	12,732	27,732	12,732	12,734	12,519	12,519	12,519	12,319	13,137	12,719	12,319	153,981
Kisebbségi önkorm. támogatása összesen	13,446	28,446	13,446	13,448	13,233	13,233	13,233	13,033	13,851	13,433	13,033	161,835

A Fővárosi Önkormányzat kisebbségeknek nyújtott egyéb támogatásai 2003-ban és 2004-ben, Ft-ban

Támogatási alap	Támogatás		Összesen
	2003	2004	
Oktatási Alap	340.000	320.000	660.000
Ifjúsági Alap	490.000	519.000	1.009.000
Civil Alap	1.170.000	400.000	1.570.000
Esélyegyenlőségi Alap	22.046.000	24.000.000	46.046.000
Kulturális Alap	1.000.000	900.000	1.900.000
Közbiztonsági és Bűnmegelőzési Pályázat	600.000	500.000	1.100.000
Közbiztonsági és Bűnmegelőzési Program	800.000	1.000.000	1.800.000
Összesen:	26.446.000	27.639.000	54.085.000

A Fővárosi Önkormányzat kisebbségeknek nyújtott egyéb támogatásai kisebbségenként 2003-ban és 2004-ben, Ft-ban

Kisebbség	Támogatás		Összesen
	2003	2004	
Bolgár	280 000	100 000	380 000
Cigány	3 280 000	2 705 000	5 985 000
Horvát	120 000		120 000
Német	220 000	334 000	554 000
Örmény		100 000	100 000
Szerb	300 000	200 000	500 000
Szlovák	200 000	200 000	400 000
Összesen:	4 400 000	3 639 000	8 039 000

A táblázat nem tartalmazza az Esélyegyenlőségi Alap támogatásait, mivel annak kisebbségenkénti felosztása nem készült.

* A helyi önkormányzatok saját forrásából nyújtott, nemzetiségi kultúrát szolgáló támogatásokról nincsenek kimutatások. Egyedül az itt feltüntetett táblázatokat találtuk, melyeket illusztrációként közlünk, azzal, hogy általában a helyi önkormányzatokra nem jellemző adatokat tartalmaz, hiszen gyakori a helyi támogatás teljes hiánya vagy csak szimbolikus mértéke.

Forrás: Fővárosi Önkormányzat (Kisebbségek Magyarországon 2004-2005 / Budapest: NEKH, 2005.)

VII. JOGI HÁTTÉR

(Válogatás a legfontosabb, a nemzetiségi közösségi művelődést érintő jogszabályok közül.)

- 1949. évi XX. tv. a Magyar Köztársaság Alkotmányáról 63., 70/F., 71.§,
- 1997. évi CXL. tv. a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről I., IV-VI. rész
- 1990. évi LXV. tv. a helyi önkormányzatokról 8.§ , 70.§
- 1993. évi LXXVII. tv. a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól 9.§, 13.§, 15.§, 16.§, 18.§, 49/A§, 49/B.§, 49/C.§,
- 1991. évi XX. tv. a helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat- és hatásköreiről 111.§ , 119.§, 121.§
- 20/1992. (I. 28.) Korm. r. a helyi önkormányzatok egyes szerveinek és a köztársasági megbízottaknak a közművelődési, közgyűjteményi, művészeti, továbbá más kulturális tevékenységekkel kapcsolatos államigazgatási feladat és hatásköreiről 1.§ (1) d)
- 167/2006. (VII. 28.) Korm. r. az oktatási és kulturális miniszter feladat- és hatásköréről 7.§
- 23/2005. (VIII. 9.) NKÖM r. a közművelődési feladatellátás országos szakfelügyeletéről
- 4/2004. (II. 20.) NKÖM r. a helyi önkormányzatok könyvtári és közművelődési érdekeltségénélő támogatásáról
- 18/2000. (XII.18.) NKÖM r. a kulturális szakértők működésének engedélyezéséről és a szakértői névjegyzékek vezetéséről
- 2/1993. (I. 30.) MKM r. az egyes kulturális közalkalmazotti munkakörök betöltéséhez szükséges képesítési és egyéb feltételekről
- 1/2000. (I. 14.) NKÖM r. a kulturális szakemberek szervezett képzési rendszeréről, követelményeiről és a képzés finanszírozásáról
- 150/1992. (XI. 20.) Korm. r. a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. tv. végrehajtásáról a művészeti, a közművelődési és a közgyűjteményi területen foglalkoztatott közalkalmazottak jogviszonyával összefüggő egyes kérdések rendezésére
- 157/2000. (IX. 13.) Korm. r. a dokumentumvásárlási hozzájárulásról
- 1/2007. (I. 9.) Korm. r. az oktatásügyi közvetítői szolgálat, a könyvtári intézet, a közművelődési tanácsadó és szolgáltató szerv és a műbíráló szerv kijelöléséről

- 8/1996. (VII. 25.) MKM r. a Magyar Köztársaság címerének a művelődési és közoktatási miniszter ágazati irányítása alá tartozó kulturális intézmények általi használatáról
- *Az MMIKL (és jogelődjei) létrehozásáról szóló jogszabályok:* 9/1951.(I.6.)MT rendelet **Népművészeti Intézet** létesítéséről; 1004/1969(II.23.)Korm. határozat a **Népművelési Intézetről**; 5/1980(IV.15.) KM rendelet **Művelődéskutató Intézet** létesítéséről; 1986 március 1. hatállyal a művelődési miniszter **Országos Közművelődési Központot létesít**; A művelődési és közoktatási miniszter 1/1992. (I.20.) MKM rendelete a **Magyar Művelődési Intézet** alapításáról; **Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus (MMIKL)** alapításáról (Magyar Közlöny, 2007. 22. sz.)
- 1999. évi XXXIV. törvény az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló, Strasbourgban, 1995. február 1-jén kelt Keretegyezményének kihirdetéséről
- 1999. évi XL. törvény a Strasbourgban, 1992. november 5-én létrehozott Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának kihirdetéséről
- 2008. évi XLIII. törvény a Magyar Köztársaságnak a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája 2. Cikk 2. bekezdése szerinti kötelezettségvállalásai cigány (romani és beás) nyelvekre történő kiterjesztéséről
- Az emberi dimenzióval foglalkozó koppenhágai konferencia dokumentuma (1990)
- Oslói ajánlások a nemzeti kisebbségek nyelvi jogairól (1998)
- Lundi ajánlások a nemzeti kisebbségek hatékony részvételéről a közéletben
- 2001. évi CI. tv. a felnőttképzésről
- 48/2001. (XII. 29.) OM r. a felnőttképzést folytató intézmények nyilvántartásba vételének részletes szabályairól
- 22/2004. (II.16.) Korm. r. a felnőttképzést folytató intézmények és a felnőttképzési programok akkreditációjának szabályairól
- 229/2006. (XI. 20.) Korm. r. a 2007. évre vonatkozó Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program módosított és új adatgyűjtéseiről
- 2006. évi XXXVIII. tv. a szellemi kulturális örökség megőrzéséről szóló, Párizsban, 2003. év október hó 17. napján elfogadott UNESCO Egyezmény kihirdetéséről
- 1/2006. (II. 2.) FMM r. a rendezett munkaügyi kapcsolatok feltételeinek igazolására alkalmas iratokról
- 2005. évi LXXXVIII. tv. a közérdekű önkéntes tevékenységről

VIII. FOGALOMTÁR

Akkulturáció

Nem csupán a nemzetiségeket érintő probléma, de tipikusan megfigyelhető jelenség a hazai kisebbségeknél. Egy olyan folyamat, amely egy új kultúrába való beilleszkedést jelent, leggyakrabban a régi kultúra elvesztése árán.

Anyanemzet

Amelyik nemzettől az adott nemzetiség ered, származik, vagy amelyhez, mint nemzetszellemen, kultúráján, attitűdjén, nyelvén, értékein és normáin keresztül kötődik. Egyes etnikai, vallási csoportok esetében a származás, eredet és az etnikai kötődés akár kettős anyanemzet stratégiáját is eredményezheti.

Anyország

Ahonnán az érintett nemzetiség ered, származik, kultúráján, nyelvén, tudatán, érzelmein stb. keresztül kötődik. Ennek van jogi, szociológiai és más egyéb meghatározása is. Értelmezése egyik kategóriának sincs csupán önmagában (lásd pl. a romák/cigányok példája). Csak komplex módon értelmezhető a tudomány, de maga az érintett entitás számára is. Ezek kapcsán számos társadalmi, jogi, szociálpolitikai, gazdasági, politikai és egyéb kérdés is felmerül az anyaország, a haza és az érintett nemzetiség vonatkozásában.

Asszimiláció

A Magyarországhoz hasonló erőterben különösen jellemző folyamat. Ennek számos formája van a társadalmi, nyelvi, kulturális stb. asszimiláción keresztül. A hazai társadalmi folyamatok elemzése kapcsán a nemzetiségek vonatkozásában ez a többségi társadalmi csoportba történő fokozatos hasonulást, beolvadást jelenti.

Diszkrimináció

Egyes emberek, embercsoportok kezelése azon az alapon, hogy azok valamely meghatározott csoport (akár nemzetiségi) tagjai. A diszkrimináló viselkedést és az előítéletes gondolkodást egyéni szinten elsősorban az alábbiak okozzák: 1. mély beágyazódás a szocializációba, a társadalomba; 2. hatalmi és anyagi érdekek; 3. autoriter személyek és rendszerek; 4. a frusztrált egyének és csoportok; 5. a norma és értékek hiánya, az információhiány.

A „diszkrimináció” kifejezést szokás a negatív diszkrimináció, hátrányos megkülönböztetés értelemben használni.

Esélyegyenlőséget megteremtő intézkedések

Minden olyan intézkedés, amely az önhibájukon kívül hátrányos helyzetbe került emberek vagy csoportok felzárkóztatását, esélyegyenlőségét biztosítja. Ezek lehetnek kormányzati, önkormányzati, politikai, gazdasági, pénzügyi, kulturális, nyelvi, vallási és egyéb intézkedések.

Felnőttoktatás

Számos társadalom felismerte az élethosszig tartó tanulás jelentőségét, de a megváltozott politikai, gazdasági, társadalmi viszonyok is arra készítettek és kényszerítik az egyenlőtlenségi rendszereket, hogy nagyon komoly erőfeszítéseket tegyen a felnőttoktatás területén. Erre ma már speciális szakok, karok jöttek létre, főként az egyetemeken, főiskolákon, de más műhelyek is foglalkoznak felnőttoktatással.

Integráció

Egységesülést, nem mindent feladva való beilleszkedést jelent. A durkheimi elmélet szerint a társadalmi csoport annyiban integrált, amennyiben tagjai közös tudattal rendelkeznek, ugyanazok a szokásaik és a hiedelmeik, interakcióban állnak egymással, továbbá úgy érzik, hogy közös célokra rendeltettek.

Interkulturalizmus

Átfogja a társadalom egészét; kultúrák, szocializációs sémák, minták egymásra hatását is értjük alatta. Elsősorban egy dinamikai változó, ahol az emberek egyszerre kötődhetnek többféle dimenzióhoz, identitáshoz stb.

Iskolarendszeren kívüli képzés

Számos társadalom a sajátos szerkezete okán, a munkaerő-piaci és egyéb változók miatt is, valamint bizonyos társadalmi szabályok és normák betartásának, szocializációjának kitolása érdekében iskolarendszeren kívüli oktatás-képzés rendszerét tartja fenn. Az iskolán kívüli képzés segítheti a társadalmi integrációt és hozzájárul a mobilitáshoz is. Értjük ez alatt a különböző tanfolyamokat, képzéseket, részképzéseket, a munkaerőpiacra vissza és bevezető, különböző időszakokra vonatkozó képzéseket.

Jogi személyiség nélküli kulturális szervezetek

Nem a konvencionális jogrend alapján létrejövő kezdeményezések, szervezetek, nem egyesületek, egyéb, jogi szabályozón alapuló szervezetek, hanem főként civil kezdeményezésre létrejövő, az egyesülési jogot szem előtt tartó, de nem az egyesületi vagy más kötelezően betartandó séma szerint alakuló kulturális szervezetek. A hazai nemzetiségek számos ilyen szervezettel rendelkeznek. Jogilag nem regisztrált klubok, folklór és egyéb csoportok, nyelvtanulás, kultúra ápolás stb. céljából létrejövő nonprofit szerveződések élnek és működnek (nincs formális alapszabályuk, bírósági vagy cégbejegyzésük stb.).

Közművelődés, közművelődési tevékenységek

A közművelődés a polgárok iskolán kívüli, öntevékeny, önművelő, megismerő, kultúra elsajátító, művelődő és alkotó célú cselekvése, amely jellemzően együttműködésben, közösségekben valósul meg.

Közművelődési feladatokat is ellátó nemzetiségi intézmények

Olyan nemzetiségi (nemzetiségi szervezetek, illetve nemzetiséghez tartozó személyek által alapított és/vagy működtetett, túlnyomórészt nemzetiségi tevékenységet folytató - kulturális) intézmények, amelyek tevékenysége többek között kiterjed a nemzetiségi közösségi művelődésre is.

Például nemzetiségi iskolák, intézetek, médiumok, közgyűjtemények stb. alapfeladatuk mellett jelentős mértékben elláthatnak közösségi művelődési feladatokat is.

Közösségi művelődés

Korábban, a kevésbé globalizált világban egyértelműbb volt a jelentése és tartalma egyaránt. Ma elsősorban és inkább a lokalitásokra koncentrál a közösségi művelődés, de hordozza magában azt a szándékot, amely a helyi értékek és normák eltérése, átörökítése mellett szélesebb dimenzióban is gondolkodik. Fő célja az említettek mellett a közösségi identitás megőrzése és erősítése is egyben. Számos formája van, kötődhet a művelődés, művészet, oktatás, tudomány stb. legkülönbözőbb változatához.

Kultúra, nemzetiségi kultúra

Egy adott társadalomra, csoportra, etnikai, vallási, nyelvi stb. csoportra jellemző normák és értékek, mindennapi és tudományos ismeretek, szellemi, lelki, tárgyi és egyéb környezet. A társadalmi élet egyik alapfeltétele a kultúra megléte. A kultúrát a társadalom tagjai a családi, társadalmi, iskolai, etnikai, vallási stb. szocializációjuk során sajátítják el és válik életük részévé. Nincs magasabb és alacsonyabb rendű kultúra, eltérő kultúrák vannak.

A kultúra szó a 11. sz. végén jelenik meg funkcionális értelemben, ami összefüggésben van az írásbeliség elterjedésével is. Természetesen a különböző ókori és egyéb kultúrákban e dimenzió már sokkal korábban felmerül és értelmet is nyer. Kezdetben egy darab, megművelhető földet jelöl, a 16. sz. közepén a reneszánsz humanisták kezdik átvitt, szellemi kultúra értelemben használni. A 18. században a felvilágosodás szinonimája lesz, a 19. században már inkább a civilizációé. A kulturalisták szerint a kultúra, mint egy nép, nemzetiség életmódja, emberi szerzemény, viszonylag stabil, de folytonos változásnak van kitéve, amely meghatározza életünk folyását anélkül, hogy rákényszerítené magát tudatos gondolkodásunkra. Mai, modern értelemben a tudás, tudások kommunikációs módjaira is utal a gyorsan változó társadalmakban, valamint az értékek és normák hordozására megalkotott szimbolikus tárgyakra egyaránt. A nemzetiségi, kisebbségi kultúra szerves része a többségi kultúrának, sajátos értékrenddel, szabályokkal.

Multikulturalizmus

Hosszabb történeti múltra tekint vissza, kialakulása és erőteljesebb térnyerése összefüggésben van a gyarmati rendszer bukásával, a migrációs folyamatok erőteljesebbé válásával is. Ez a felfogás (leginkább az USA-ban nyert teret, EU-ban is jellemző, de éppen nemrég a németek kezdték megkérdőjelezni létjogosultságát) érti, részben ismeri és elismeri, talán esetenként értékeli is az entitások, szubentitások, kultúrák különbözőségeit, valamint ezek lehetőségét és adott esetben igényét az integrációra. Kultúrák sokféleségének is szokták nevezni. A számos, egymástól eltérő kultúrák (nyelvek, vallások, szocializációk stb.) egymás mellett élését, esetenként interakcióját, egyenértékű elismerését is értjük alatta.

Nemzetiség, nemzeti és etnikai kisebbség

A nemzeti kisebbség fogalmának pontos meghatározására az utóbbi évszázadokban több kísérlet történt. A probléma - milyen csoportok a kisebbségek, kit lehet annak tekinteni - a nemzetállamok kialakulásáig nyúlik vissza. A különböző, korábban egy állam keretein belül élő népek nemzettudatának megjelenése, majd államiságának megteremtése nyomán - döntően az I. világháborút követően - vált sürgetővé a nemzeti, etnikai kisebbség fogalmának és a nemzeti, etnikai kisebbség helyzetének rendezése. A fogalomnak tehát jelentős történelmi előzményei vannak, az elmúlt száz évben jelentős változásokon ment át. Andorka Rudolf szerint a "nemzeti kisebbség egy adott társadalom azon tagjainak csoportja, akik nem a többségi nemzettel azonosulnak, hanem egy olyan másik nemzettel, akiknek van állama, vagy ennek létrehozására törekszik." (Andorka, 2003)

Girasoli szerint a nemzeti kisebbség "egy állam polgárainak olyan csoportja, amely az állam lakossága többi részéhez képest számszerű kisebbségben van, nincs domináns helyzetben, s amelynek tagjai a történelmi események folytán leszakadtak szülőhazájuktól, de megőrizték annak az országnak vallási, nyelvi és kulturális jellemzőit." (Girasoli, 1995)

Az etnikai kisebbség a kisebbség speciális formája, ebben az esetben a kisebbség mögött nincs anyanemzet. Az etnikum a görög etnosz szóból ered a néprajztudomány megfogalmazása szerint. "olyan emberek történelmileg kialakult együttese, akik közös, viszonylag stabil kulturális vonásokkal rendelkeznek, tudatában vannak egységüknek, valamint más hasonló együttesektől való különbözőségüknek." (Ju. V. Bromlej, 1971) Az

etnikum történelmileg kialakult csoport, ezért történetileg változó is, változhatnak mind összetevői, mind méretei is.

Szociológiai megközelítés szerint az etnikum "egy adott társadalom azon csoportja, amely tagjai olyan közös kulturális identitással bírnak, amely különbözik a többségtől, vagy a többi etnikai csoporttól. Az etnikai kisebbség kevésbé különül el a többségtől, mint a nemzeti kisebbség. Vagy éppen nemzeteken átnyúló identitást jelez (pl. a több különböző anyanyelvvel rendelkező cigányok, vagy zsidók). Különösen a rendkívül kevert etnikumú Balkánon figyelhető meg sokféle etnikum, ahol hasonló nyelvet beszélve, például a vallás alapján különülnek el (bosnyákok, bunyevácok, sokácok, stb.). Ezen etnikai jegyek alapján kialakulhatnak nemzetek is (pl. macedónok), akik már önálló állam létrehozására is törekednek.

Az etnikumot meg kell különböztetnünk a faj fogalmától, amely a biológia mellett az antropológiában használt fogalom. Faj (rassz) - az emberek olyan csoportja, amely biológiailag örökölt, testi jellemzők, elsősorban bőrszín alapján különítenek el.

A jelenleg is hatályban lévő nemzeti és etnikai kisebbségek jogaival foglalkozó törvény szerint "nemzeti és etnikai kisebbség minden olyan, a Magyar Köztársaság területén legalább egy évszázada honos népcsoport, amely az állam lakossága körében számszerű kisebbségben van, tagjai magyar állampolgárok és a lakosság többi részétől saját nyelve és kultúrája, hagyományai különböztetik meg, egyben olyan összetartozás-tudatról tesz bizonyosságot, amely mindezek megőrzésére, történelmileg kialakult közösségeik érdekeinek kifejezésére és védelmére irányul. (1993. évi LXXVII. törvény, az ENSZ számára készített Capotorti-féle meghatározás nyomán.)

A jogszabályok tehát csak a történelmi kisebbségek számára biztosítanak alapjogokat. Magyarországon jelenleg 13 taxált nemzeti és etnikai kisebbség van, melyek számára a kisebbségi jogokat törvény biztosítja. Ezek: bolgár, görög, horvát, lengyel, német, örmény, roma (cigány), román, szerb, szlovák, szlovén, ruszin, ukrán.

Nemzetiségi egyház

Olyan egyházi szervezet, melynek tagjai valamely nemzetiségi közösség tagjai, amely nyelvi, kulturálisan, nemzeti értelemben valamely nemzetiséghez kapcsolódik, pl. a Szerb Ortodox Egyház Budai Püspöksége (egyházmegyéje), a Román Ortodox Egyház Gyulai Püspöksége, a Bolgár Ortodox Egyház megfelelő magyarországi szervezete, stb.

Az egyház egy nagyobb létszámú társadalmi szervezet, a tagság nagy része beleszületik, elkülönült és képzett papsága van, intellektuális elemekkel különösen hangsúlyozza az egyház tanítását. Gyakran az egyházhoz tartozik egy adott társadalom, vagy akár etnikai csoport tagságának nagyobbik része és így létrejön egy sajátos kapcsolat magával az állammal is. A nemzetiségi egyház nem elkülönült és nem önálló intézményrendszer. Funkciójukat tekintve a nemzetiségi egyházi szervezetek, nemzetiségenként igen eltérő mértékben, leginkább a durkheimi, illetve bergeri és luckmanni funkcióknak feleltethetőek meg. A vallási funkciókon túl, tudatosítják tagjaikban azokat az értékeket és normákat, amelyekre az együttműködés, az együvé tartozás és az integráció is támaszkodik. A nemzetiségi egyházi szervezeteknek ezen túl nyelvi, identitásbeli őrző, védő funkciójuk is van, valamint normákat is erősítenek.

Nemzetiségi közművelődés, közösségi művelődés

A nemzetiségi közösségi művelődés, közösségi művelődés egy speciális ága a közművelődésnek, aminek alapvető funkciója nem tér el az általános közművelődési funkcióktól. Ugyanakkor jellege más, mert egyik fő feladata az intézményes nemzetiségi szocializáció, egyes elemek mentén a család szerepének átvállalása, főként etnikai és nyelvi

szocializációs minták alapján. A nemzetiségi közösségi művelődés, művelői, gyakorlói a nemzetiségi közösségek, e közösségekhez tartozó személyek, a tevékenységek pedig a nemzetiség sajátos kultúrájának elsajátítására és fejlesztésére irányulnak.

Nemzetiségi közművelődési intézmények

Olyan nemzetiségi kulturális intézmények, melyeknek alaptevékenysége a közösségi művelődés.

Nemzetiségi közművelődési/kulturális feladatokat ellátó intézmények

Azok a (kulturális) intézmények, amelyek alapítója és/vagy működtetője, fenntartója nem nemzetiségi szervezet, illetve nemzetiségi személy(ek), azonban tevékenységük túlnyomórészt és jellemzően valamely nemzetiség nyelvén folyik és valamely nemzetiség kultúrájához kapcsolódó közösségi művelődési/kulturális feladatok ellátására irányul, attól függetlenül, hogy ez a tény szerepel-e az intézmény alapító okiratában vagy sem.

Nemzetiségi közművelődési/kulturális feladatokat is ellátó (kulturális) intézmények

Olyan, nem nemzetiségi szervezet vagy (személy(ek) által alapított és/vagy működtetett, fenntartott intézmény, mely tevékenysége többek között valamely nemzetiség közösségi művelődési feladatainak ellátására irányul.²¹

A hazai nemzetiségi intézmények (iskolák, óvodák, színházak, klubok, kulturális egyesületek stb.) döntő többsége ellát közösségi művelődési feladatokat is, mert ezen intézmények szerves, de nem mindig meghatározó részei a magyar közösségi művelődési intézményhálózatnak, ahova sok esetben nem csupán az adott nemzetiség reprezentánsai járnak és nem csupán ők veszik igénybe az intézmények szolgáltatásait.

Nemzetiségi kulturális autonómia

Egy állam rendszerében valamely nemzetiség kulturális, oktatási, média és nyelvhasználati ügyeinek önálló viteléhez fűződő elkülönülő, önálló intézményi és közjogi hatásköri rendszer, valamint jogok, jogosultságok összessége, megfelelő önálló közfinanszírozási és vagyoni háttérrel. A nemzetiségi közösség identitásának reprodukciója és sajátos fejlődésének szempontjából vitális jelentőségű intézmények és hatáskörök a többségtől elkülönülő, önálló, speciálisan szabályozott rendszere.

Nemzetiségi kulturális intézmények

Olyan közművelődési, művészeti, közgyűjteményi intézmények, amelyek alapítója és/vagy működtetője, fenntartója valamely nemzetiségi szervezet vagy valamely nemzetiséghez tartozó személy, személyek csoportja, s tevékenységét túlnyomórészt és jellemzően a nemzetiség nyelvén folytatja, továbbá a nemzetiségi kultúra ápolásának és fejlesztésének szenteli.

²¹ A Nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény kísérletet tesz a kisebbségi kulturális intézmény fogalmának meghatározására, azonban a gyakorlatban ez a meghatározás nem bizonyult működőképesnek, amikor a kisebbségi önkormányzatok egyetértési jogával kapcsolatban próbálták alkalmazni, másrészt a definíció nem volt összhangban a különféle kulturális intézmények más, kulturális törvényekben rögzített meghatározásával. A helyi (települési) kisebbségi önkormányzat egyetértési joga a fent vázolt fogalomrendszer mellett a nemzetiségi feladatokat (is) ellátó intézményekre vonatkozhat. Az olyan településeken, ahol csak egy közművelődési intézmény (művelődési ház) működik, a települési kisebbségi önkormányzat egyetértési jogát mindenféleképpen (a deklarált feladatellátás jellegétől, az alapító okirat tartalmától függetlenül) biztosítani kell, hiszen a kisebbségi feladatok ellátása ebben az esetben automatikus törvényi kötelezettsége ennek az intézménynek. Az intézményfinanszírozás a nemzetiségi intézményekre, illetve a nemzetiségi feladatot ellátó intézményekre irányulhat (ez utóbbiak esetében a kisebbségi önkormányzat egyetértésével), míg a nemzetiségi feladatot is ellátó intézmények esetében csak (nemzetiségi) feladatalapú támogatás lenne indokolt.

Ezen intézmények a nemzetiségi kultúra fennmaradását szolgálják, arra hivatottak, hogy elsősorban, de nem kizárólagosan a nemzetiségi értékek, normák, nyelvi, vallási és egyéb sajátosságokat őrizzék, közvetítsék.

Nemzetiségi nyelv

Az a nyelv, amelyet az adott nemzetiségi csoport használ, amely szerves és meghatározó része kultúrájának, szubkultúrájának, értékeinek, normáinak, ami az egyik legfontosabb záloga a megmaradásának. A kisebbségi helyzetben levő nemzetiségek gyakran nemzeti nyelvük valamely dialektusát, vagy archaikus változatát beszélik, amely a mai irodalmi nyelvtől, vagy köznyelvtől különbözhet, ami nem jelenti azt, hogy az ne az adott nemzeti nyelv változata lenne.

Nemzetiségi önkormányzatiság

A nemzetiség saját ügyeinek önálló viteléhez kapcsolódó jogosítványok összessége, megfelelő saját választott döntéshozó testülettel, melyek e feladatok ellátásához szükséges önálló hatáskörökkel, szabályozási jogokkal, finanszírozással és vagyoni eszközökkel rendelkeznek.

Nemzetiségi település

A település lakosságának jelenlegi nemzetiségi összetételében érdemi valamely nemzetiség jelenléte és/vagy nemzetiségi intézmények működnek (egyházközség, templom, civil szervezetek, iskola, kulturális intézmény, klub...) a településen.

Nemzetiségi történelmi település, nemzetiségi hagyományok települése

A lakosság jelenlegi nemzetiségi összetételétől függetlenül olyan település, amelynek lakossága a múltban (1910) többségében, vagy jelentős mértékben nemzetiségi volt, a település múltjában a nemzetiségi tárgyi és/vagy szellemi (nem-materiális) hagyományok jelentős szerepet játszottak. (Pl. épített örökség, temető, emlékhelyek, templom, helyi földrajzi elnevezések, helyi szokások, ünnepek, helyi népdalkincs és egyéb folklórkincs, viselet stb. kötődik valamely nemzetiséghez.)

Nyelvnemzet

A legfontosabb kötőelem maga a nyelv, a mögötte levő kultúra. Eszmei felfogása gyakran változott, gyakorta a legfontosabb elem a nyelvi homogenitás. A nyelvnemzet is emberek csoportját jelenti, azokat, akik az adott nyelven keresztül e társadalmi nagycsoport tagjainak tekintik magukat és gyakorta a környezetük is annak tart.

Nyelvország

Jelentősen eltérhet az anyaország kategóriájától, gyakorta persze azonos, de itt számos olyan dimenzió hiányozhat, ami az anyaországnál megvan. Elsődleges elem a nyelv, a nyelven keresztüli kötődés, ami nem jelent mindig más identitáselemeket. Nyelvország esetén egyes nemzetiségek az anyaországukon kívül más országokat is tekinthetik nyelvországnak (pl. németek Németország, Ausztria, de a görögök esetében Görögország mellett Ciprus is, vagy a szerbek esetében Szerbia mellett Montenegró, Bosznia és Hercegovina) és e más típusú identitásokat is eredményezhet.

Pozitív diszkrimináció (előnyös megkülönböztetés)

Akkor alkalmazzák, amikor valamely egyén vagy csoport önhibáján kívül kerül méltatlan és hátrányos helyzetbe, ahonnan elmozdulni csak a pozitív megkülönböztetéssel lehet. Nem jelent plusz előnyöket, hanem a hátrányok kompenzálását jelenti leginkább a többségitől

eltérő speciális szabályozás és intézkedések révén. A mechanikus teljes jogegyenlőség alkalmazása a teljesen eltérő helyzetben levő egyénekre és csoportokra gyakran okozhatja az egyenlőtlenségek további növekedését és ennek következtében pl. a kisebbségi kultúrák és nyelvek eltűnését, a kisebbségi csoportok még hátrányosabb helyzetének kialakulását. A pozitív diszkrimináció a valódi egyenlőség és egyenlő esélyek, a jogokhoz való hozzájutás és azok gyakorolásának megteremtését kívánja elősegíteni a hátrányos helyzetű nyelvek, kultúrák, csoportok és egyének számára.

Stratégia

Gyakran azt gondoljuk, hogy a görögök előtt ezt a fogalmat, cselekvést, tervezést stb. mások nem használták. Ez nem így van. A fogalom háttere már az ősi Indiából is ismert. Az igaz, hogy először talán az ógörög nyelvben használják magát a kifejezést. Akkor, abban a kultúrában a stratégia elsősorban a harcművészetre, hadászatra vonatkozott. Szemben az ősi, tradicionális indiai kultúrában, ahol ez elsősorban bizonyos társadalmi, szervezeti keretek vezérfonalának a kialakítását jelentette. Ma is elsősorban ezt értjük alatta, vezérfonalat, szervezetekre, kicsikre, nagyokra egyaránt. Nem csupán vállalati, hanem egyéb szervezetekre is. Így akár a családra mint szervezetre, oktatási, művelődési egységekre stb., de értendő alatta egyes szervezetek, kulturális, politikai, gazdasági és egyéb szervezetek fő irányainak, motivációinak, cselekvésének (mit hogyan kel tenni) meghatározására is. Valójában a célok és a célok eléréséhez szükséges módszerek, eszközök megfogalmazását, a tervező, elemző folyamatokat értjük alatta elsősorban. Mindezek kiemelt fontossággal bírnak a jövőbeli folyamatok megfogalmazását illetően, amiben természetesen benne van a rendszerelméleti eszközök és módszerek felhasználása is.

Rövidítések

- ÁMK – Általános Művelődési Központ
- ERIKANET – Egységes Regionális Információs Közművelődési Adatbázis
- ET – Európa Tanács
- EU – Európai Unió
- KSH – Központi Statisztikai Hivatal
- LLL- „Life-long-learning”, egész életen át tartó tanulás
- MACIKA – Magyarországi Cigányokért Közalapítvány
- MEH – Miniszterelnöki Hivatal
- MMIKL – Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus
- MNEKK – Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány
- MR – Magyar Rádió
- MTV – Magyar Televízió
- NCA – Nemzeti Civil Alap
- NEFMI – Nemzeti Erőforrás Minisztériuma
- NEKF – Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Főosztály
- NEKH – Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal
- NKA – Nemzeti Kulturális Alap
- NKÖM – Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
- NKSZT – Nemzetiségi Kulturális Szakértői Tanács
- OGY – Országgyűlés
- OKM – Oktatási és Kulturális Minisztérium
- OSAP - Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program
- OVB – Országos Választási Bizottság
- PM - Pénzügyminisztérium
- PTE – Pécsi Tudományegyetem
- RSZT – Roma Szakértői Tanács